ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 • Serie nouă

■ Anul XIII (XLVIII) ■ Nr. 2 (368) ■ Februarie 2013 ■ 3,5 lei ■

http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

'80

LUCIAN VASILIU

p. 10-14

Muzeul Kemal Jumblatt, Liban

Editori: **Consiliul Local Pitești, Primăria Municipiului Pitești și Centrul Cultural Pitești**

Apare sub egida Uniunii Scrütorilor din România

Adrian Alui Gheorghe

Recurs la Kafka. O experienţă stranie (sau nu?) cu noua revistă lapunkt.ro

În cursul lunii ianuarie, a acestui an, un amic, scriitor el însuşi, îmi face îmbietoarea ofertă de a colabora la o revistă de cultură şi atitudine care se înfiripa în România, la Bucureşti, în spaţiul virtual, el intermediind în favoarea mea această colaborare. Cînd aud că e vorba de atitudine tresar şi intru „la bătaie". Numele revistei: lapunkt.ro. Redactorii şi colaboratorii? Nume alese, în general tineri. Persoana căreia trebuia să mă adresez, căreia trebuia să-i dau reperele mele şi acceptul (oferta) de a colabora? Domnul Ioan Stanomir. La mesajul meu domnul Ioan Stanomir îmi răspunde cu amabilitate şi cu oarecare entuziasm, că accept să colaborez. Astfel încurajat aştept codurile de intrare în intimitatea revistei pentru postarea articolelor. Mi le transmite domnul Eugen Stancu, care, la fel, salută apropierea mea de colectivul de iniţiativă al revistei lapunkt.ro. Consult nivelul şi orientarea revistei, ca să nu fiu „lipit" lîngă celelalte materiale, ca să intru într-o oarecare coerenţă. Am postat imediat două articole, unul numindu-se „Graffiti şi Mc` Cultura", cel de-al doilea „Concluzii la anul Caragiale. 160 de ani sub steagurile lui Pristanda". Între timp revista „circulă", eu însumi o promovez către cîteva sute de amici (sau nu) din ţară şi de aiurea. Apar nume noi care postează articole, unul mai băţos decît altul: Vladimir Tismăneanu, Adrian Cioflâncă, Ioana Pârvulescu, alţii. Mă încînta diversitatea opiniilor, faptul că în revistă „se intersectau" opinii şi convingeri şi atitudini din toate sferele, atît culturale cît şi sociale, vedeam în perspectivă „platforma" dezbaterii de idei, atît de necesară societăţii noastre, româneşti şi (de ce nu?) europene.

Mesajele de la cei din echipa „lapunkt.ro" sînt edificatoare:

buna dimineata.

doream sa va felicit pentru textele dvs. ma bucur sa va avem ca autor. colegul meu, eugen stancu, cel care s-a ocupat aceasta saptamana de editarea revistei, a operat cateva mici modificari tehnice. el va va scrie un mesaj maine .

cu pretuire, ioan stanomir./ 9.02.2013

*

Draga domnule Alui Gheorghe,

Am citit cu mare placere articolele dumneavoastra din revista lapunkt.ro. Pe langa stilul taios, ma incanta modul in care surprindeti detalii, inclusiv insolitul, lucru care imi aminteste de observatia participativa a antropologului...

Saptamana asta este randul meu sa fiu editorul revistei. Suntem 3: eu, Ioan Stanomir si Cristian Vasile. Eu insumi v-am trimis manualul de publicare, dar am omis sa mai trec cateva precizari. Cred ca ati observat ca am facut niste mici modificari/corecturi la postarile dumneavoastra... (.....)

Suntem la inceput si suntem onorati ca sunteti printre autorii lapunkt.ro.

Cu stima,

Eugen Stancu / 11.02.2013

Încurajat de aceste aprecieri şi de altele, venite pe mail, cînd să postez al treilea material, cu titlul „Să revenim la *valorile tribale* ale culturii", în ziua stabilită, vineri, descopăr că îmi este blocat accesul, dar pun totul pe seama inabilităţii mele de a face paşii corect pînă la ok-ul de postare. Îi trimit un mesaj domnului Eugen Stancu cu materialul ataşat prin care îl rog să posteze dumnealui textul, deoarece eu am (credeam atunci!) nişte probleme tehnice care nu îmi permit să fac paşii de rigoare. Peste o zi primesc un mesaj sec pe care îl redau mai jos:

Stimate domnule Alui Gheorghe,

Consiliul editorial al revistei Lapunkt.ro, după ce a analizat atent scrierile dumneavoastră, a ajuns la concluzia că între noi există o diferenţă majoră de obordare a problemelor din lumea în care trăim.

Misiunea şi profilul revistei sunt exprimate foarte clar în secţiunea Despre. Fără nicio urmă de îndoială, valorile noastre nu concid.

În aceste condiţii, considerăm că se impune o despărţire amiabilă,

Cu consideraţie,

Echipa editorială Lapunkt.ro / 15.02.2013

Mă repliez şi îi trimit două mesaje domnului Ioan Stanomir. Îl reiau pe al doilea, pentru justeţea argumentării.

Buna seara, domnule Ioan Stanomir!

A trecut acea prima furie, expresie a nedumeririi. Si ma intreb, kafkian: care consiliu editorial a decis incompatibilitatea intre atitudinile noastre, in masura in care membrii consilului editorial, fiecare in parte, mi-au adresat caldele lor aprecieri? Ma uit acum la fraza din mesajul dvs. si o compar cu acea corespondenta absurda din Procesul lui Kafka: „Consiliul editorial al revistei Lapunkt.ro, după ce a analizat atent scrierile dumneavoastră, a ajuns la concluzia că între noi există o diferenţă majoră de obordare a problemelor din lumea în care trăim." (...)

In virtutea mesajelor pe care ni le-am transmis si in care ne-am exprimat aprecierea reciproca, in masura in care v-am cetit deseori si am fost de accord ca apreciati caracterul mai mult decit talentul cu vanele sale infatisari, va rog sa va motivati aceasta abrupta disociere pentru a intelege ce s-a intimplat de fapt, care au fost motivele reale ale retragerii ambasadelor, provocata de dvs.

Adrian G Romila, amicul nostru, cel care a intermediat aceasta colaborare, dupa cum veti vedea in scrisoarea dintre noi, considera ca nici Ubu nu poate descilci aceasta situatie. Nici el?

Daca imi veti raspunde si veti avea o motivatie credibila, voi considera ca sintem in plin dialog intelectual, cu posibilitatea de a comunica in orice situatie in care interesul societatii si al unei biete Romanii pot fi prilej de reflectie si de actiune pentru un bine istoric.

Cu cele mai bune ginduri,

Adrian Alui Gheorghe / 18.02.2013

Nu am primit, la nici unul dintre mesaje, vreun răspuns. Deşi iniţial am crezut că nimerisem lîngă oameni civilizaţi care îşi pot motiva gesturile, care regăsesc politeţea între coordonatele civilizaţiei, care pot comunica lejer indiferent dacă unul trăieşte la Bucureşti şi celălalt (doar) la Piatra Neamţ. Şi asta în condiţiile în care nu avem opinii divergente, contrare, în măsura în care nu promovez nici un fel de excesivitate „în scrierile" mele, dimpotrivă, sunt un pacifist convins care invită pe oricine „la taifas", la polemică decentă şi… cordială. Rămîn, în mintea mea, cîteva întrebări după această experinţă: care „scrieri" de-ale mele provoacă această netă şi abruptă despărţire? Textele trimise revistei lapunkt.ro nu, deoarece au primit aprecierile iniţiatorilor proiectului. Atunci, celelalte scrieri. Care? Poezia? În nici un caz. Cărţile mele de proză? Puţin probabil. Ar mai rămîne cărţile mele de dialoguri cu monahul Iustin Pârvu, un sfînt în viaţă sau prefeţele la cărţile unor Grigore Caraza, un veteran al închisorilor comuniste, ale altora care au trăit reeducările de la Piteşti, Aiud, din alte asemenea locuri. Nu am agreat niciodată naţionalismul tîmp şi nici nu am dat credit vreodată aiuritoarelor derapaje ale istoriei, la dreapta sau la stînga, dar am fost de partea suferinţei umane scriitorul fiind, după părerea mea, în toate timpurile, un fel de „crucea roşie" care intervine acolo unde fronturile dau pe de lături multă violenţă. Am văzut, în schimb, în revista „lapunkt.ro" atitudini extrem de ferme, semnate fie de dl. Adrian Cioflâncă (pietrean de-al meu! holocaustolog de frunte!), fie de dl. Vladimir Tismăneanu, care îşi propuneau/îşi propun să îi înveţe istoria inclusiv pe cei care au făcut-o şi au trăit-o. Aici ar trebui să amintim vorbele celebrului scriitor peruan Mario Vargas Llosa, care cu cîţiva ani în urmă, la Bucureşti, făcea o remarcă profundă şi de bun simţ: "Faţă de comunism există în Europa şi în România un fel de bunăvoinţă, mai ales din partea lumii intelectuale. Deşi nazismul şi comunismul au acţionat la fel de distructiv... Unul este incriminat cu mînie, altul este tolerat, pentru că mulţi intelectuali s-au jucat cu fanatismul comunist, dar după ce s-au trezit au zis că n-a fost decît un joc. Dar răul fusese făcut...!". De asta, revenind la schimbul de generaţii de azi, spun: Suficienţa tinereţii nu este obligatoriu ca să aibă dreptate. Cum nici anchiloza bătrîneţii nu e înţelepciune la modul automat.

Dragi confraţi scriitori, să fiţi atenţi ce scrieţi, „un consiliu editorial" vă monitorizează şi vă dă peste degete cu rigla. Indivizii au sentimente, „consiliile editoriale" nu. Indivizii au opinii, pot fi politicoşi, „consiliile editoriale" nu. Ele, „consiliile editoriale", sînt implacabile ca soarta, ele operează numai cu statistici. Eu care am trăit din plin perioada cenzurii şi a ideologizării forţate, inclusiv a vieţii private, am tresărit ca şi cum aş fi auzit un ecou de departe gata să apară, sub o formă sau alta, în noua noastră societate. Şi mi s-a făcut brusc frig.

Piatra Neamţ, februarie 2013

Dragi confraţi scriitori, să fiţi atenţi ce scrieţi, „un consiliu editorial" vă monitorizează şi vă dă peste degete cu rigla. Indivizii au sentimente, „consiliile editoriale" nu. Indivizii au opinii, pot fi politicoşi, „consiliile editoriale" nu.

Membri noi şi lansare de carte la Filiala USR Piteşti

actualitate

Joi, 7 februarie, în Sala Simpozion a Centrului Cultural Piteşti, a avut loc ceremonia de înmânare a carnetelor de membru al Uniunii Scriitorilor din România, filiala Piteşti, titularilor Constantin Hârlav şi Mihai Barbu, respectiv stagiarilor Gabriel Cazan şi Cristian Meleşteu. Maestru de ceremonii criticul Nicolae Oprea.

Aflat deja la a cincea sa apariţie editorială („3150 rapel in `88", „Încă o şansă", „Krystall", Era nouă – Piteşti" şi „Sfera de foc"), speologul-scriitor piteşean Gabriel Cazan a reuşit de-a lungul celor aproape cinci ani câţi au trecut de la publicarea primului său volum asupra calităţilor de fin analist al adâncimilor sufletului omenesc, în care nu se teme să coboare pentru a aduce la lumină bogăţii ce păreau definitiv îngropate şi uitate.

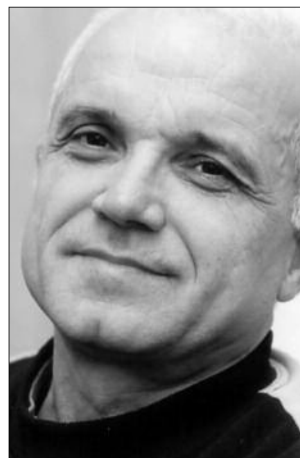
După succesul repurtat în toamna anului trecut cu romanul „Radiografia unei zile", carte premiată cu Premiul pentru Proză al Uniunii Scriitorilor din România – 2012, la concursul pentru tineri scriitori, organizat de USR în colaborare cu editura Cartea Românească, se poate vorbi despre Cristian Meleşteu ca despre unul din scriitorii tineri cu o certă valoare literară.

Scris într-o notă adesea ironică, adesea lirică, dovedind o iscusinţă a frazei şi şi a construcţiei unui discurs literarar dinamic, captivant, „Radiografia unei zile" constituie premisa fericită a unui început de carieră literară ce nu va face decât să confirme valoarea tânărului membru stagiar USR. Îi dorim şi noi, cu aceată ocazie, o stagiatură cât mai inspirată.

Evenimentul cultural din 7 februarie a fost dublat de lansarea noului volum de versuri aparţinând poetului Ştefan Dumitru Afrimescu, intitulat „Quantica"

Eseistul, criticul literar şi poetul Mircea Bârsilă l-a caracterizat pe Ştefan Afrimescu ca fiind un poet de chemarea solitudinnii şi de acel spirit de revoltă şi de angoasă continuă, din care se încearcă o eliberare, fie şi iluzorie, cu mijloacele exerciţiul literar. **(R.E.S.)**

Liviu Ioan Stoiciu

De ce nu mai sunt scriitorii repere publice?

Mă întrebam pe 30 octombrie 2012, în numele unui exercițiu de retorică (dus la Zilele revistei *Acolada*, de care am pomenit aici): mai sunt scriitorii „conștiințe ale neamului”? Au fost ei vreodată, cu adevărat? Ne întoarcem mereu la exemplul lui Eminescu… Și subliniam – citând (pentru *Viața Românească)*, din revista *Contact internațional* că Mihai Cimpoi pomenește de „moartea civilă” a lui Eminescu *instrumentată de adversarii și chiar prietenii săi politici, cu implicarea ușor de bănuit a oficialităților și serviciilor secrete străine, care urmăreau, sub forme explicite, clare, scoaterea lui din viața publică, sacrificarea ca ziarist, incomod atât dușmanilor, cât și celor din anturajul său… „Principala cauză a morții civile este chiar publicistica”, opinează Theodor Codreanu. „Ea l-a ucis pe Eminescu de două ori: o dată prin epuizarea nervoasă și a doua oară prin adversitățile ireconciliabile pe care le-a trezit”.* Motiv să mă mir: publicistica „omoară” scriitorii la noi, îi compromit, în toate timpurile? Apoi rețineam din *Contemporanul. Ideea Europeană* din ce spune Bogdan Crețu, în „Călinescu sub vremi”: *Oare chiar credea Călinescu tot ce scria? Putea un intelectual subțire și cu malița spiritului critic, ca el, să îi prefere pe Gheorghiu Dej și pe Ana Pauker unor Iuliu Maniu sau Dinu Brătianu? Era el capabil de atâta ură câtă supurează articolele sale? Sau considera că jocurile sunt oricum făcute și încerca să obțină o oarecare imunitate? Chiar era Călinescu, cunoscător profund al culturii occidentale, convins că doar de la Moscova (sovietică) trebuie împrumutate modelele… E limpede, Călinescu plusează în direcția pe care i-o cereau interesele partidului care îl făcuse deputat… Călinescu acceptă compromisul cu bună știință… Lui Călinescu regimul comunist i-a dat cu o mână și i-a luat cu două. Pe de o parte, i-a acordat tot felul de titluri (de la cel de deputat, la cel de academician sau de director al Institutului de cercetare care azi îi poartă numele), pe de alta i-a retras catedra la Facultatea de Litere… Oricum ar fi, cert este că publicistica de după august 1944 reprezintă una dintre petele întunecate ale operei lui G. Călinescu.* Completez, la zi, cu *Acolada*: directorul general al revistei, Radu Ulmeanu, într-un pamflet neiertător (scris după readucerea lui Băsescu de către șase politruci de la Curtea Constituțională în fruntea țării, deși 7,4 milioane de români au votat pentru demiterea lui la referendum), intitulat „Tataie Băsescu, nepotul lui Ceaușescu”: *Dacă Ceaușescu, după cum s-a căzut de acord, era paranoic pursânge, acum, ca o simplă ipoteză de lucru, de ce n-ar fi și Băsescu un paranoic, chiar dacă maladia s-ar arăta edulcorată de o baladescă schizofrenie, mă-ntreb. În definitiv, e o boală predilect intelectuală și-l înnobilează pe purtător, așa că am găsi în sfârșit și explicația pentru cortegiul de intelectuali ce-i poartă maestrului tichia de clopoței*. Care mai e condiția scriitorului publicist, azi? Scrie la *Cultura* Augustin Buzura, într-un editorial care începe abrupt cu: *Nu am publicat de mult. Pur și simplu nu am putut. Un sentiment amestecat, de inutilitate, greață și umilință, îmi îndepărta degetele de tastele computerului. Nu m-am mai întrebat ca altădată „la ce bun?“, căci, de la o anumita vârstă, vorba înțeleptului rabin, avem mai multe răspunsuri decât întrebări. Și o experiență care, pe mine cel puțin, m-a convins că, azi și aici, în acest spațiu geografic și spiritual, oricât aș scrie și cu oricâtă forță si talent, nu voi izbuti să clintesc nici măcar un fir de păr de pe creștetul lichelelor româno-europene care stăpânesc absolut totul cu o nerușinare paralizantă. M-am vindecat cu multă greutate de iluziile prerevoluționare: sunt conștient că scriu numai și numai pentru a mă salva pe mine însumi*. Și-și încheie editorialul (intitulat ”Eurolichele și europroști”) cu: *O singura certitudine se întrezărește la orizont: că de când ne străduim să semănam cu Europa, Europa seamănă tot mai mult cu noi. O fi bine? O fi rău?* Îl las pe Gh. Grigurcu să tragă linie (în același număr al *Acoladei*, că tot eram la Zilele ei): *Istoria noastră cunoaște epoci de vasalitate față de țări vecine impozante, de la Înalta Poartă Otomană până la URSS, drept care ne-ar veni foarte greu a mai accepta acum o nouă hegemonie analogă. Tutela Comisiei Europene și cea a Ambasadei SUA a căpătat note inadmisibile. Occidentul nu poate vorbi în numele unui prestigiu fără pată și al unei morale absolute. Occidentul ascunde în dulap scheletul suferințelor grele ale popoarelor din Estul European, cedate colosului bolșevic, cu o cruzime deloc inferioară regimului nazist… Dacă manifestările Băsescului, care ține cu dinții de putere, nu ne-au luat pe nepregătite, ne-a surprins în schimb sprijinul pe care l-a putut dobândi acesta din partea Occidentului*. Am scos câteva eșantioane legate de publicistica scriitorului.

Cum se raportează scriitorul de azi la viața politică de la noi? Unii scriitori, puțini, sunt membri de partid și activează în numele cauzei: parlamentarul Radu F. Alexandru de exemplu, de partea PDL-Băsescu – la fel, Traian Ștef (șef, mai nou, al filialei Forța Civică la Oradea, afiliată PDL; a schimbat mai multe partide) sau Alex Ștefănescu (șef la o filială a PNȚCD-aripa Aurelian Pavelescu, afiliată PDL). Sau acționează în contul PNL-USL, de exemplu Varujan Vosganian (dar și parlamentarul Mircea Diaconu). Alți scriitori, mulți, au ocupat și ocupă funcții în instituții de stat (în principal, directori de direcții județene de cultură sau instituții centrale, de tip ICR-H.R. Patapievici-Mircea Mihăieș-Tania Radu, sau de tip CNA sau de tipul Institutului de cercetare a comunismului) și au rămas devotați PDL-Băsescu. Oportunismul lor nefiind floare la ureche. Ei rămân profitorii tuturor regimurilor, unii lucrând în regim de mercenariat, detestabil. Sunt apoi scriitori care au abandonat viața de partid, de tipul liberalilor (foști membri ai PAC, eventual, topit în PNL), de genul lui N. Manolescu, Liviu Antonesei sau Stelian Tănase, deveniți publiciști avizați, care înțeleg frustrant, „din interior”, viața politică românească. Avem apoi scriitori de atitudine neînregimentați după Revoluție, cu un discurs de opoziție permanentizat, de la Ana Blandiana și Mircea Dinescu (mare descurcăreț, altfel), la Ileana Mălăncioiu sau, mai nou, Ioan Vișteа (cunoscut în regim de samizdat până în 1989). Sigur, avem și scriitori neînregimentați din diferite ONG-uri de tip GDS-revista *22* și *Dilema Veche*, care fac exclusiv jocul PDL-Băsescu (aici e și Mircea Cărtărescu, total resentimentar). Plus scriitori editorialiști la ziare și reviste literare, unii credibili, cu opțiuni clare, alții cu discurs dublu, de mijloc, „împăciuitor”, care au publicat cărți de publicistică, au subiecte la zi (de la Sergiu Pavel Dan la N. Coande, Magda Ursache sau N. Prelipceanu). Sau scriitori care comentează la televiziuni de știri, de tip Florin Iaru și Cristian Teodorescu, Tudor Octavian, Ion Cristoiu sau Cristian Tudor Popescu și Radu Călin Cristea. Sunt, totodată, publicații de atitudine de tipul săptămânalelor *Observator cultural* și *Cultura* sau al lunarei *Acolada*, care condamnă în principal discursul intelectualului de curte. Altfel, în majoritate scriitorii (și revistele lor care… rezistă și azi prin cultură, știți; nu li s-a schimbat mentalitatea după Revoluție) stau cu capul la cutie – unii își ascund opțiunile politice și profită tacit de câte un avantaj meschin venit de la puternicii zilei, alții sunt speriați de bombe, sunt „imparțiali”, „neutri”, „apolitici”, se tem că sunt identificați cu dușmanul. După 23 de ani de la Revoluție, nedemn, evaziunea morală e la putere în lumea literară (ea e descoperită în conținutul majorității revistelor).

Din august 2012 trăim într-o mare minciună, cu un Băsescu reinstalat președinte al României împotriva votului majorității electoratului (la referendum a fost, de fapt, majoritatea de 50 plus 1 cerută, în condițiile în care România are trei milioane de români cu drept de vot mai puțin, numărați oficial la recensământ în 2011), și mulți scriitori s-au scârbit să mai publice în presa consacrată, scriu pe blogul lor sau nu mai scriu deloc (Dorin Tudoran, Stelian Tănase, Varujan Vosganian, Liviu Antonesei, Vasile Gogea, Dumitru Aug. Doman, Marin Ifrim, să dau exemple urmărite de mine; unii își republică în reviste ce scriu pe blog; personal, din 21 august 2012, de când s-a întors nelegitim Traian Băsescu la Cotroceni, în semn de protest, am închis blogul și nu mai semnez săptămânal în Cotidianul.ro; degeaba am descoperit eu după Revoluție valențele publicisticii independente, libere).

*

Asta scriam, ați reținut, pe 30 octombrie 2012. Între timp, au avut loc alegerile parlamentare și viața politică a fost tranșată dramatic: USL are 67 la sută majoritate în Parlament, Băsescu a fost obligat să-l reinstaleze premier pe Victor Ponta. Ar fi fost normal să plece prin demisie Băsescu din fruntea țări – dar Băsescu nu se lasă dus… Dintre scriitori n-a mai rămas, dintre foștii parlamentari, decât Varujan Vosganian în Parlament (ba chiar el e și ministru azi, al Economiei, cum a mai fost). Radu F. Alexandru-PDL (probabil e pensionar de lux) a rămas glorios la vatră, iar Alex Ștefănescu, „catindat” s-a făcut de râs și de plâns la urne. Scriitori intrați în Parlament în noiembrie 2012 ar mai fi doi – Gabriela Vrânceanu-Firea (jurnalista vedetă de televiziune, dar și șefă de gazete și poetă, cu mai multe cărți publicate) și… Marius Pașcan, un „senator USL”, primit direct titular la Filiala Târgu Mureș a USR la ședința de validare din decembrie 2012, confirmat la Consiliul USR (ținut la Alba Iulia). Slabă recoltă de parlamentari scriitori, iată… În același timp, echipa lui Patapievici-Mihăieș și-a dat demisia din fruntea ICR, fiind înlocuită cu Andrei Marga și Horia Gârbea (Andrei Marga e teribil de contestat; la ora când scriu aceste rânduri a fost depusă o petiție cu 2.000 de semnături care îi cere demisia). Apropo de publicistica scriitorilor la ziare (nu întotdeauna politică). Cu mare tam-tam Mircea Cărtărescu și-a întrerupt colaborarea la *Evenimentul zilei* („ziarul lui Băsescu-B 1 TV” la care continuă să publice Mircea Mihăieș, Tudor Urian, Vladimir Tismăneanu, Florin Toma, mai nou, alături de Ion Cristoiu), sătul de înjurături, nerecunoscând nici o clipă că a fost lipsit de clarviziune în publicistica practicată, de un oportunism regretabil. La *Cotidianul* online continuă să semneze scriitorii Cornel Nistorescu, Petru Romoșan și Ioan Vieru (dar și Adrian Majuru, nu știu dacă e membru al USR), la *Jurnalul Național* semnează, să mă refer numai la un membru al USR, Lucian Avramescu, la *Gândul* online Cristian Tudor Popescu (și Lelia Munteanu, nu știu dacă e membru USR, era poetă), la ziarul *Adevărul* (pregătit și el, aud, alături de *Cotidianul* și *Gândul* să nu mai apară în format print, de hârtie) semnează N. Manolescu, Petre Barbu, Florin Iaru, Dinu Săraru, Alex Ștefănescu, Andrei Pleșu, Cezar Paul Bădescu, Mircea Vasilescu). Trăim într-o Românie scindată, iar Uniunea Europeană și SUA, atotputernice, ne consideră o colonie postmodernă, bună încă de jumulit.

...în majoritate scriitorii (și revistele lor care… rezistă și azi prin cultură, știți; nu li s-a schimbat mentalitatea după Revoluție) stau cu capul la cutie – unii își ascund opțiunile politice și profită tacit de câte un avantaj meschin venit de la puternicii zilei, alții sunt speriați de bombe, sunt „imparțiali”, „neutri”, „apolitici”, se tem că sunt identificați cu dușmanul. După 23 de ani de la Revoluție, nedemn, evaziunea morală e la putere în lumea literară (ea e descoperită în conținutul majorității revistelor).

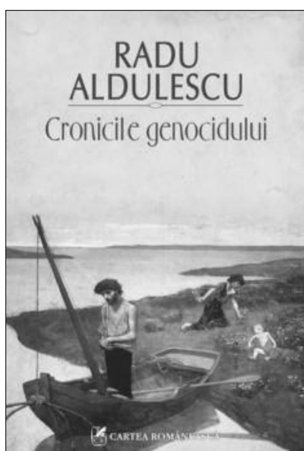
Liviu Ioan Stoiciu

litere

Nicolae Oprea

Autodidact în felul său, cu lecturi modelatoare intensive – care transpar din eseurile disipate prin reviste -, Radu Aldulescu şi-a delimitat registrul epic inconfundabil printr-un altoi personal între şcoala prozatorilor ruşi (de la Dostoievski la Soljeniţân) şi maniera modernă a prozatorilor americani, precum John Steinbeck şi Henri Miller.

Cronica întârziată

Romanul „umilirii umiliţilor"

Format îndelung la şcoala vieţii, Radu Aldulescu este un optzecist întârziat şi solitar, boem rătăcit printre nouăzecişti. A debutat editorial abia în 1993, în jurul vârstei de 4o de ani (pare că după modelul exponenţilor *Şcolii de la Târgovişte*), cu un deceniu în urma prozatorilor generaţiei sale: Mircea Nedelciu, Constantin Stan, Petru Cimpoeşu, Ioan Groşan, Nicolae Iliescu, Alexandru Vlad şi ceilalţi. Romanul *Sonata pentru acordeon* îi aduce premiul de debut al Uniunii Scriitorilor şi de-atunci prozatorul nu a mai fost tentat de proza scurtă. Romanele care urmează înregistrează succese nu doar în recepţia critică, ci şi printre cititorii obişnuiţi. Aşa se face că vor fi toate reeditate, revăzute şi adăugite în seria de autor a *Cărţii Româneşti* (mai puţin *Ana Maria şi îngerii* din 2010).

În *Cronicile genocidului* (2012), prozatorul consacrat reia destinul personajului central din al treilea roman, *Îngerul încălecat* (din 1997, şi acesta rescris în 2011), Robert Stan „zis Robert Diavolul", părăsit în mijlocul evenimentelor din 1979. Natura demonică a protagonistului, partea lui ce aparţine fantasticului cultivat de romancier în registrul intervertirii planurilor de conştiinţă, trimite la o legendă din spaţiul francez (acolo unde Aldulescu menţionează că şi-a definitivat romanul). Legenda era rezumată în *Îngerul încălecat*: „Robert Diavolul e os domnesc, sânge albastru nobil. A fost fiul ducelui Normandiei şi al ducesei de Burgundia, oameni buni, temători şi iubitori de Dumnezeu, care au trăit în secolul al XIII-lea în oraşul Rouen din Ţara Normandiei (…) Mulţi ani după ce s-au căsătorit, au făcut milostenii, au postit şi s-au rugat neîncetat la Dumnezeu să le dea un moştenitor. Trecând însă de patruzeci de ani ducesa şi-a pierdut nădejdea în iubirea şi ajutorul lui Dumnezeu, cum de altfel multora ni se întâmplă. Ea a cerut ajutorul diavolului şi astfel a venit pe lume Robert, fiul diavolului". Evocată şi în acest roman, în dialogul târziu dintre Robert şi Brânduşa, figura legendară apare cu destinul deviat spre angelic („Robert Diavolul a fost fiul diavolului şi iniţial a făcut pe placul tatălui său, după care s-a pocăit şi a devenit un sfânt"), ilustrând simbolic existenţa chinuită a tuturor umiliţilor sorţii („În Robert Diavolul sunt mai mulţi, în afară că viaţa lui e un basm plin de pilde şi tâlcuri").

Plasat într-o „altă lume şi altă viaţă", care în viziune auctorială nu se deosebeşte prea mult de vremurile comuniste, Robert şi soţia sa Andreea sunt ameninţaţi cu evacuarea dintr-o garsonieră bucureşteană, din pricina datoriilor acumulate la bancă. Nevoiţi să vândă garsoniera, ajunşi la marginea disperării, ei se mută, împreună cu copilul, într-un oraş provincial de lângă Piteşti, în Frăsineni, unde cumpără foarte ieftin un apartament. Oraşul tânăr („ridicat de Ceauşescu în urmă cu treizeci de ani"), care „subzistă la graniţa dintre două epoci", este configurat după coordonatele recognoscibile de peisaj citadin în degradare ale Miovenilor. Numai că Fabrica de automobile este înlocuită cu marele Combinat în restrângere de activitate (echivalentul Petrochimiei piteştene). Crezând că au scăpat de greutăţile vieţii, cei doi vor reintra curând în angrenajul lumii de politicieni corupţi şi escroci, marcată de şomaj, clientelism, cămătărie, prostituţie, întreruperea căldurii pe timpul iernii ş.a. Din al treilea capitol (cu titlu voit sentimental, *Te iubesc te iubesc te iubesc*), romancierul completează *patrulaterul toxic* (cum îi spune în rezumatul, tautologic, de pe copertă) cu alţi doi protagonişti: patronul unui ziar de succes Laurian Susanu şi soţia lui nimfomană Brânduşa. Cum se vede, autorul interferează în acest roman (mai mult decât în celelalte) două straturi sociale aparent fără punte de comunicare, marginalii umiliţi, periferia societăţii şi parveniţii „vieţii noi".

Noutatea *Cronicilor genocidului* constă tocmai în această încărcătură politică asumată, deducem din mărturisirea de pe coperta a IV-a: „Comunismul a fost un rău care a generat un rău mai mare. *Cronicile genocidului* se adună în apogeul epocii Iliescu-Constantinescu-Băsescu. În umbra lor, am povestit, ca întotdeauna, mai ales ce am trăit". Opinia din textul romanesc este mai radicală: „Istoria-i scrisă de chiar slugile nemernice asasine ale stăpânului lor, căruia i-au luat locul ca să împingă poporul român în vremurile de pe urmă, într-o Vale a Plângerii unde mulţi dintre români au ajuns să ducă dorul visului de aur al omenirii, din care i-a trezit revoluţia din decembrie '89". În *Cronicile genocidului*, umilinţa, sărăcia, foamea, frigul, debuşeul erotic, sinuciderea, scandalul conjugal, experienţele inumane în genere (precum stârpirea câinilor) capătă aievea substanţă politică, întrucât întreţin revolta surdă „împotriva câinoşeniei generalizate". În manieră inedită, atitudinea critică faţă de regimul actual nu este exclusiv apanajul naratorului (ca voce auctorială), ci apare atribuită unui profitor al sistemului neo-capitalist, directorul ziarului local *Foaie argeşeană pentru Minte şi Cuget*, ale cărui editoriale pamfletare sunt integrate în ţesătura romanului (cu toată demagogia implicită).

După toate indiciile, evenimentele narate se petrec în intervalul anilor 2005-2010 (limita temporară de sus e sugerată într-o frază din „cronici": „La douăzeci de ani de la revoluţie…"), dar osatura ideologică a romanului depăşeşte cadrul istoriei recente prin suprapunerea planurilor. Sub pana editorialistului pamfletar, între lumea dirijată de dictatorul comunist şi lumea profitorilor de azi nu este nici o diferenţă: „Să nu uităm, aşadar, cum l-au acuzat de genocid împotriva poporului român şi l-au împuşcat ca pe un câine înseşi slugile lui cele mai de încredere, câinii despre care putem spune azi că au muşcat mâna care le-a dat să mănânce, definindu-şi astfel vocaţia de asasini, priceperea de a călca pe cadavre, de a se cocoţa pe ele pentru a-şi revendica privilegii, bani şi putere. Menirea şi misiunea acestor câini a fost şi este să-şi ducă la ultimele consecinţe propriul genocid, desăvârşindu-l…" Ideea genocidului în desfăşurare este, în fond, asumată de prozator: „Umilirea celor umili face legea în aceste vremuri, mai drastic decât pe vremea comunismului". Sarcasmul pamfletarului este şi al romancierului (intitulându-şi romanul după titlul rubricii ziaristului) care devine, astfel, *cronicar* intransigent al epocii contemporane.

Cititorii din zona de referinţă a acţiunii romaneşti (Mioveni-Piteşti-Câmpulung), însetaţi de senzaţionalul identificării unor prototipuri reale, vor recunoaşte oarecari corespondenţe cu locuri şi evenimente din realitatea cotidian-ordinară a ultimilor ani. Şi, citind *Cronicile genocidului* ca un roman cu cheie - precum citeau oltenii romanul anti-totalitarist al lui Ion D. Sârbu, *Adio, Europa! -*, vor căuta să determine tangenţe între personajele fictive şi persoane din realitatea imediată, începând cu Laurian Susanu şi Brânduşa, până la primarii Vasile Robu sau Costin Drăgulescu, Elvis din Frăsineni şi poetul publicist Graur Sălişte „fost ceasornicar cu vocaţie politico-administrativă". Numai că prozatorul creează portrete-sinteză şi inculcă întâmplărilor banale sensuri profund existenţiale şi morale. Raportul dintre realitate şi ficţiune este mult mai complex şi nu e locul aici de a-l explica. Autorul însuşi avertizează pe coperta romanului: „Ori de câte ori mi-am permis luxul să inventez, soarta mi-a scos în cale numaidecât întâmplările, lucrurile şi personajele inventate". Mărturisirea e dublată de vocea naratorului, care mută accentul spre privilegiul experienţei directe: „Realitatea are însă infinit mai multă imaginaţie decât pot descrie cuvintele, creierul şi simţurile omului care le manevrează fiind finite, limitate. Genocidul real este la o adică mai atroce decât pot povesti cuvintele. Omul e mai rău şi mai crud decât se poate povesti în nişte amărâte de „Cronici ale genocidului"(…) Omul trebuie cunoscut pe viu, iar această cunoştinţă nu poate fi împărtăşită pe de-a-ntregul".

Autodidact în felul său, cu lecturi modelatoare intensive – care transpar din eseurile disipate prin reviste -, Radu Aldulescu şi-a delimitat registrul epic inconfundabil printr-un altoi personal între şcoala prozatorilor ruşi (de la Dostoievski la Soljeniţân) şi maniera modernă a prozatorilor americani, precum John Steinbeck şi Henri Miller. Cel puţin autorul *Tropicului Capricornului* poate fi indicat ca model prin atitudinea sa radical-nonconformistă în ce priveşte limbajul, sexul, şi înclinaţia către experienţe extreme ale eroilor săi. „Cărţile murdare" ale lui Miller îşi găsesc aievea corespondentul în romanele crude, hiper-realiste, ale prozatorului român, care se vădeşte un distrugător de tabuuri, întrucât nu agreează existenţa rectilinie şi recuză orice constrângeri normative în cadrul ficţiunilor sale concurând cu realul. Cruzimea expresiei se acordă deplin cu realitatea brută (şi brutală) reflectată, în registrul cinismului atroce al vocii narative.

Ceea ce mi se pare, însă, că ratează în acest roman substanţial şi grav, impregnat cu accente de satiră social-politică, este finalul ornamental cu elemente de *policier*. Împingând acţiunea spre senzaţional, pe fondul unei crime pasionale, romancierul transformă drama în melodramă cu aspect de telenovelă. E drept că o face sub pavăza onirismului şi fantasticului, componente intrinseci ale prozei sale, cum sugerează şi construcţia eroului central, cu dubla lui conformaţie, banal-angelică şi demonică. Oricum, *Cronicile genocidului* este o carte care demonstrează, o dată în plus, forţa de creaţie şi profunzimea observaţiei realist-critice, cu opţiuni etice ferme, a unui prozator de prim-plan în literatura contemporană.

N. Oprea

Dan Burcea

Carnet parizian

Romanul, între coerenţa realului şi demnitatea ficţiunii. *Clarisse*, de Frédéric Vitoux de la Academia Franceză

„Una din problemele care au frământat cel mai mult conştiinţele secolului al XX-lea precum şi întregul roman modern este coerenţa realului", scria Alain Robbe-Grillet în eseul *Pour un nouveau roman*. În alt loc din acelaşi eseu, părintele noului roman francez adaugă o frază menită să descurajeze orice tentativă de sondare a legăturii pe care romanul o are cu imaginarul şi cu inefabilul: *„O explicaţie, oricare ar fi ea, nu poate să fie decât de prisos în faţa prezenţei lucrurilor."*

Cu toate acestea, *Clarisse*[1], ultimul roman publicat la editura *Fayard* de Frédéric Vitoux de la Academia Franceză şi tradus la noi de Cristina Balmuş la editura *Spandugino*, pare să contrazică acest postulat, întărind dovada extraordinarei libertăţi pe care creaţia artistică, şi mai ales literatura, o au în faţa exigenţelor realului: *Legendele, le povestim, ele ne rămân inaccesibile, le reinventăm, ele reuşesc întotdeauna să ne scape. Legendele, tocmai asta sunt: ceea ce nu reuşim să ne reprezentăm în sensul literal al termenului, ceea ce nu se acordă cu prezentul şi nu se întoarce către el, ceea ce rămâne la distanţă, ceea ce memoria nu face să se micşoreze, ceea ce documentele istorice indiscutabile nu ne prezintă, nici nu ne reprezintă în faţa ochilor, ale cărei amprente, la urma urmei, rămân şterse iar anecdotele nesigure. [...] Ele nu* trădează *nimic, pentru că se află deja, prin definiţie, la distanţă faţă de Istorie, de memorie, de amintiri sau de mărturisiri, pentru că recunosc faptul că au rupt legăturile pe care le aveau cu realitatea dispărută din care se inspiră – tot aşa cum nici romanul nu minte, fiindcă el îşi revendică toate drepturile, acela de a se sustrage din faţa acestei realităţi ca şi acela de a se inspira din ea, neavând de dat socoteală decât lui însuşi."*

Triumfător dar şi victimă a acestei libertăţi, romanul pare astfel condamnat să re-creeze în faţa contingenţelor realului, ca Sisif, o realitate romanescă liberă şi aptă să aşeze într-o nouă ecuaţie, pe de o parte tocmai această *coerenţă a realului* şi *prezenţă a lucrurilor*, de care vorbeşte Robbe-Grillet şi, pe de alta, noua structură narativă care îi va cere scriitorului dreptul la o necesară naştere originală. Prin biografia pe care o construieşte, îmbinând confesiunea cu evocarea, *Clarisse* pare să ne livreze secretul acestei misterioase şi aparente alchimii. Realitatea romanescă nu este decât rezultatul unui fericit echilibru între *realitatea* subiectului ales şi „*realitatea*" pe care acesta îl ocupă în memoria autorului. Este posibil un astfel de echilibru? Şi, dacă da, cum se realizează el? Cartea pe care Frédéric Vitoux o scrie despre Clarisse – personaj pe care-l va face să traverseze trei generaţii, de la cea a bunicii sale şi până la a lui – realizează pariul unei astfel de încercări sub forma unui *retour*, a unei întoarceri la sursă, singura capabilă, după multe căutări, să alimenteze naraţiunea cu substanţa verosimilului: *„Această carte pe care voiam să o scriu despre ea, însemna tocmai acest lucru: o formă de întoarcere la sursă. [...] M-am aşezat la lucru de mai multe ori.* [...] *Nu găseam tonul just, această distanţă necesară – sau acest* tact *– între confesiune şi evocare, spaţiul dintre ele şi sinceritatea, înţelegerea în profunzime a subiectului şi lupta concretă cu uitarea."*

Unde se situează însă ceea ce numeam mai sus *realitatea* imaginarului în construcţia romanescă a lui Frédéric Vitoux, altfel spus, cum reacţionează autorul în faţa nevoii de a conjuga aceste două realităţi indicibile? Împletind povestea vieţii eroinei principale cu cea a bunicii sale, autorul ne livrează secretul scriiturii sale: *„Pentru mine, aceste două poveşti care nu au fost nişte poveşti ci doar nişte aventuri nedesăvârşite, sfârşesc prin a se confunda una cu cealaltă. Nu ştiu nimic precis în afara mărturisirilor laconice ale Clarissei, câteva decenii mai târziu, când îşi aducea aminte de bunica mea, de propria-i tinereţe, de vremurile îndepărtate în care trăiau toţi cei pe care ea-i iubise. Cu toate acestea, cele două poveşti constituie mai mult ca sigur un subiect, o intrigă – sau, mai mult, o dramă, poate, în care s-au jucat, s-au hotărât ori s-au* confirmat *mai multe destine. Dacă vreau să le dau o formă mai consistentă, trebuie să le imaginez. Să le ridic pentru un moment la demnitatea sau la autonomia ficţiunii. Cel mai bun mijloc de a înţelege trecutul, nu este oare acela de a-l reinventa?"* Răspunsul scriitorului nu face decât să sporească şi de data aceasta complicitatea cu imaginarul, cu invenţia romanescă, a cărei vizibilitate sporeşte cu atât mai mult cu cât cezura timpului funcţionează ca reper narativ: *„Clarisse, Clarisse pe care am cunoscut-o, pe care am iubit-o, care se confundă atât de intim cu copilăria mea, cu anii mei de studii, pe scurt, cu viaţa mea, este cea care mi s-a dezvăluit după 30 ianuarie 1933* (data la care moare bunica autorului n.n.). *Cealaltă Clarisse, Clarisse de dinainte, nu pot decât să o imaginez. Ea aparţine domeniului romanesc."*

În acest joc magic al re-inventării realităţii, autorului nu-i rămâne, aşadar, decât să exulte în faţa extraordinarei multitudini pe care i-o deschide ficţiunea: *„Ah! Acest joc atât de delectabil care constă în a căuta evenimente cheie, dintre acelea care orientează un destin, revelaţiile, epifaniile, orientările sau bifurcaţiile pe care nu le bănuiam, aceste alegeri în aparenţă nesemnificative graţie cărora, totuşi, se joacă şi se decide totul. Scriem romane, construim ficţiuni tocmai pentru asta. Pentru a înţelege. Pentru a scoate la lumină astfel de momente, pentru a smulge buruienile ce acoperă vechile căi ferate pe care trenurile nu mai trec de câteva decenii, a convoaielor pe care le împrumută azi alte generaţii. Descoperim în acele momente direcţii pe care nu le bănuiam. Două linii ce se îndepărtează una de cealaltă. Două vieţi. Odată macazul schimbat, o altă şansă ar fi fost posibilă, o altă direcţie. Plăcerea de a scrie? Aceea de a smulge aceste ierburi sălbatice, aceste sedimente ale uitării, de a curăţi totul şi de a zări în sfârşit macazurile! Sau, şi mai bine, plăcerea de a le inventa pentru a face în felul acesta ca lumea, propria familie şi propriul trecut să devină puţin mai inteligibile, mai protectoare! Exerciţiul este arbitrar, bineînţeles. Ca şi această credinţă în existenţa macazurilor înghiţite de ierburile uitării. În realitate, aceste momente sau macazuri nu există. Ele sunt, mai precis, milioane, miliarde în cursul unei vieţi. Dacă ne scapă unul din ele, altele se vor prezenta fără întârzâiere. Vom sfârşi întotdeauna prin a ne orienta în aceeaşi direcţie. Şi totuşi, a scoate la iveală asemenea alegeri, a curăţa buruienile în jurul unei anume bifurcaţii rămâne o mare bucurie, o mare satisfacţie pentru spirit."*

Abia acum, ajuns la această deplină libertate, autorul este în măsură să exploreze ceea ce până acum i se părea insondabil: de îndată ce destinele personajelor sale vor intra în jocul reinventării narative, a acestor *epifanii*, demnitatea şi autonomia ficţiunii le vor oferi, ca răspuns, consistenţa necesară pentru ca ele să devină *eroi/eroine* ale romanului, într-o exuberantă formă de exultare a fiinţei prinse în vârtejul imginarului care, parcă, suspendă şirul orelor: *„Clarisse era o povestitoare nemaipomenită. Am fi ascultat-o ore în şir (şi, de altfel, o ascultam ore în şir) vorbindu-ne despre anii ei de studii, de prieteniile pe care le legase în Anglia, de prietenele ei din tinereţe care urmaseră cariere atât de exotice! Bineînţeles, întrebările noastre, răspunsurile ei, povestirile şi digresiunile care urmau o îndepărtau de scrisorile care aşteptau să fie scrise. Dar noi treceam înaintea scrisorilor. Era mulţumită. Fericită chiar, cred, de a ne face o bucurie dar şi de a vedea că ne interesam de ea, de viaţa ei, de tinereţe ei, de cei pe care ea-i întâlnise. Poate că înfrumuseţa sau îmbogăţea tabloul din simplul motiv de a ne distra. Căci singurul lucru care conta era acesta: să ne distreze, să ne facă fericiţi (...)."*

Acest timp rebel al copilăriei – asupra căruia Clarisse veghează ca o zână bună – nu poate decât să ignore, cu o nevinovată nonşalanţă, realul şi legile lui, lăsând loc numai evocării. Întoarcerea în timpul copilăriei nu face decât să o aşeze pe Clarisse în eternitatea memoriei, din care scriitorul face mobilul esenţial al romanului său: *„Astăzi, pe când scriu aceste rânduri (acest exerciţiu îmi face bine, este o formă de reconfortare adiată de melancolie, căci este un exerciţiu al gândirii, o plimbare către farul copilăriei mele), măsoară bineînţeles lungimea anilor care s-au scurs şi diferitele imagini pe care le păstrez despre Clarisse, pe care mă silesc să o văd evoluând, îmbătrânind, un pic ca aceste fotografii lipite, parcă, pe un tambur şi a cărui defilare rapidă ar da iluzia unei mişcări, a timpului ce trece... (...) Şi totuşi, această defilare de imagini, mişcarea rapidă a fotografiilor alb-negru din albumul copilăriei mele, aceste instantanee destul de neclare pe care le lipeam cu scotch pe cartoane gri lucioase şi sub care scriam apoi cu cerneală albă, nu-mi servesc la mare lucru. În zadar caut să văd cum traversează Clarisse aceşti ani. Nu, ea rămâne aceeaşi, nu se schimbă, nu-mi pot închipui acest lucru, ea rămâne pe tot parcursul copilăriei mele aceeaşi imuabilă fiinţă (...)."*

Cele două realităţi incontumabile, implacabile, enunţate de Alain Robbe-Grillet, vor aştepta însă imperturbabile momentul apariţiei lor în romanul lui Frédéric Vitoux. Ele vor ameninţa firul narativ al romanului, tulburând cu concretul lor imaginarul exultant de până acum. Este vorba, încă o dată, de cezura timpului real (nu este el purtătorul *coerenţei realului* şi al *prezenţei lucrurilor?*), care va ameninţa timpul narativ cu o adevărată ruptură. Fiorul naraţiunii întreţinut până acum de contingenţa cu imaginarul va fi afectat de îndată ce scriitorul atinge teritoriul concretului: *„În ziua în care m-am născut, la ora cinci după-amiază, mama îi scria* (tatălui meu, n.n.) : « *Iubitul meu, de azi noapte, de la ora 3, ai un flăcău, zdravăn, cu umerii largi, cântărind 8 livre şi semănând cu Philippe, după părerea tuturor... (...) Iubitul meu, te iubesc mai mult ca oricând; sunt plină de încredere. Micuţul nostru ne va purta noroc. Te sărut din toate puterile.* »

Sper că părinţii mei, atât de pudici, nu se vor supăra pe mine pentru că am făcut publică această scrisoare găsită din întâmplare la moartea mamei în 1998. Sper că umbra lor nu va veni să-mi reproşeze că am citat aici aceste câteva rânduri."

Ţinută secretă sau mărturisită, călătoria de la timpul real la cel imaginar-narativ nu poate, să ne conducă decât la o altă *prezenţă* şi o altă *coerenţă*, ale căror coordonate îşi vor fixa rădăcinile într-un alt timp, cel al *eternităţii* - veritabil şi salvator cadou al creaţiei artistice.

Această tulburătoare manifestare a eternităţii va fi pentru Clarisse ocazia unui adio nerostit, doar presimţit, pe care-l va oferi în dar autorului şi pe care-l împarte, la rândul lui, cu cititorul, în ultimele rânduri ale romanului: *„De la bunica mea, Clarisse luase obiceiul să-şi noteze în agendă, cel mai adesea în limba engleză, scurte maxime, sfaturi sau note, fără a uita lucrurile pe care le avea de făcut, zilele onomastice sau aniversările pe care le avea de serbat. Astfel, cu luni în avans, ea pregătea viitorul cu frumosul ei scris rotund, larg, atât de lizibil, atât de generos.*

Am păstrat ultimul ei caiet din anul 1984. La începutul lui septembrie, trebuia să plec împreună cu Nicole în Italia pentru o lună. Ea notase în dreptul zilei de miercuri, 5 septembrie: Fred away, *şi apoi, în avans, o lună mai târziu, vineri 5 octombrie:* Fred back. *Din nou, ca şi când s-ar fi impacientat în gând, ea scrisese în dreptul zilei de duminică, 7 septembrie:* Fred back soon. *După care nu mai e scris nimic.*

În realitate, la începutul lui septembrie, starea ei se agravase. A murit în noaptea de 6 septembrie. În ajun şi până seara târziu, sora mea a stat la căpătâiul ei, a înconjurat-o cu solicitudinea şi prezenţa sa.

Fred back soon?

Sper, în sfârşit, să fi revenit lângă ea, atât cât am putut mai bine."

Aşadar, paginile concretului şi ale temporalului sunt complet închise şi o nouă dimensiune poate începe. Autorul, întocmai ca pictorul din legenda lui Wang-Fo[2], ia loc în barca sortită să-l conducă, alături de Clarisse, înapoi în lumea eternităţii narative a romanului – singura capabilă să dea seamă de libertatea fără margini a invenţiei literare şi să savureze fructul eternităţii sale.

...autorul este în măsură să exploreze ceea ce până acum i se părea insondabil: de îndată ce destinele personajelor sale vor intra în jocul reinventării narative, a acestor epifanii, demnitatea şi autonomia ficţiunii le vor oferi, ca răspuns, consistenţa necesară pentru ca ele să devină eroi/eroine ale romanului, într-o exuberantă formă de exultare a fiinţei prinse în vârtejul imginarului care, parcă, suspendă şirul orelor...

1 Frédéric Vitoux de l'Académie française, *Clarisse*, Editions Fayard, Paris, 2008, 264 p.

2 Cf. Margueritte Yourcenar, *Comment Wang- Fô fut sauvé et autres nouvelles*, Gallimard, 2007.

Livre

Horia Bădescu – 70

Născut la 24 februarie 1943, la Arefu – Argeş. Este fiul lui Gheorghe Bădescu, învăţător, şi al Elenei (n. Petcu). Urmează studiile liceale la Curtea de Argeş (1957-1960). Licenţiat al Facultăţii de Filologie a Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj (1968), unde a studiat cu profesorii Mircea Zaciu, Ion Vlad, Iosif Pervain etc. Face parte din gruparea revistei „Echinox". Şi-a luat doctoratul în litere cu teza *Memoria Fiinţei - Poezie şi Sacru* (1997). Debut absolut cu poezie în revista „Tribuna" (1964). A fost redactor la Studioul Teritorial de Radio din Cluj, iar din 1987 director al Teatrului Naţional din Cluj. După 1990 a fost director al Studioului Teritorial de Radio din Cluj, apoi director al Centrului Cultural Român de la Paris şi ataşat cultural la Ambasada României în Franţa. Este tradus şi publicat în reviste literare din Franţa, Belgia, Spania, SUA, Canada, Rusia, India, Bulgaria, Italia, Macedonia, Armenia, Vietnam, Peru. Este distins cu Ordinul Naţional „Meritul cultural" în grad de Comandor în anul 2004.

Volume publicate. Poeme: *Marile Eleusii*, Cluj, Ed. Dacia, 1971; *Nevăzutele Urse*, Cluj, Ed. Dacia, 1975; *Cântece de viscol*, balade, Bucureşti, Ed. Eminescu, 1976: *Anonimus*, Cluj, Ed. Dacia, 1977; *Ascunsa trudă*, Bucureşti, Ed. Eminescu, 1979; *Recurs la singurătate*, Bucureşti, Ed. Eminescu, 1982; *Starea bizantină*, balade, Cluj, Ed. Dacia, 1983; *Apărarea lui Socrate*, Bucureşti, Ed. Eminescu, 1985; *Anotimpurile*, Bucureşti, Ed. Eminescu, 1987; *Furcile caudine*, Bucureşti, Ed. Eminescu, 1991; *Lieduri*, Cluj, Ed. Dacia, 1992; *Fierul spinilor*, Cluj, Ed. Mesagerul, 1995; *Ronsete*, Cluj, Ed. Clusium, 1995; *A doua venire* / *Le deuxième retour*, Oradea, Ed. Cogito, 1996; *Ziua cenuşii*, Bucurşti, Ed. Eminescu, 2000; *La salle d'attente/Sala de aşteptare* (ediţie bibliofilă), Bucureşti, Biblioteca Sadoveanu, 2003; *D'un jour à l'autre/De la o zi la alta*, Cluj, Cartea Cărţii de Ştiinţă, 2006; *Pielea îngerului*, Cluj, Ed. Limes, 2007; *Vei trăi cât cuvintele tale*, Cluj, Ed. Dacia XXI, 2010; *E toamnă nebun de frumoasă la Cluj*, Cluj, Ed. Eikon, 2011; *Un înger răstignit pe gură*, Iaşi, Tipo Moldova, 2011.

Eseuri: *Magda Isanos. Drumul spre Eleusis*, Bucureşti, Ed. Albatros, 1975; *Grigore Alexandrescu. Parada măştilor*, Bucureşti, Ed. Albatros, 1981; *Meşterul Manole sau imanenţa tragicului*, Bucureşti, Ed. Cartea Românească, 1986; *Ferestre*, tablete, Bucureşti, Ed. Albatros, 1990; *Ieşirea din Europa*, tablete, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1996; *Memoria Fiinţei – Poezia şi Sacrul*, Iaşi, Ed. Junimea, 2008

Romane: *Joia patimilor*, Bucureşti, Ed. Cartea Românească, 1981; reeditare, Ed. Libra, 1993; *Zborul gâştei sălbatice*, Bucureşti, Ed. Eminescu, 1989; *O noapte cât o mie de nopţi*, Cluj, Ed. Limes, 2011

Membru al Uniunii Scriitorilor din România
Membru al Uniunii Scriitorilor din Franţa
Membru al Academiei Francofone
Membru al Centrului Internaţional de Studii şi Cercetări Transdisciplinare (Paris)
Membru al Comitetului de onoare al Uniunii Poeţilor Francofoni
Membru al Comitetului de onoare al Cercului European de Poezie Francofonă POESIAS
Membru al Academiei Universale din Montmartre
Membru, din 1993, al Maison Internationale de la Poésie, Bruxelles
Preşedinte de onoare al Rencontres Européennes-Europésie, Paris
Membru al Comitetului Ştiinţific al Institutului Internaţional pentru Poezie şi Operă al UNESCO, Verona, Italia
Membru al Comitetului internaţional de redacţie al revistei „Mémoire de XXI-ème siècle", Paris

Premii: Premiul „Mihai Eminescu" al Academiei Române (1991)
Premiul Salonului Naţional de Carte pentru volumul de poeme *Ronsete* (1995)
Nominalizare la Premiul Sernet, Franţa (2002)
Premiul european de poezie francofonă „Leopold Sedar Senghor" (2004)
Premiul de poezie „Lucian Blaga" (2005)
Premiul „Cartea anului - Poezie" al Filialei din Cluj a Uniunii Scriitorilor din România (2007)
Premiul Asociaţiei Scriitorilor Cluj / Filialei Uniunii Scriitorilor Cluj: în 1977, pentru *Anonimus* (poeme); în 1981, pentru *Parada măştilor* (eseu); în 1992, pentru *Lieduri* (poeme); în 2008, pentru *Pielea îngerului* (poeme)
Marele Premiu Naţional pentru Literatură al Festivalului International „Nopţile de Poezie de la Curtea de Argeş", ediţia a XIV-a (2010).

Încă nimic
nu se-ntâmplă
dincolo
de hotarele zilei,
încă nimic,
poate nimeni
pe-aici
nu va mai
adăsta
vreodată.
S-a răcit
vremea.
E timpul.
Pe la porţi
vântul împrăştie
cenuşile cerului.

Dinaintea ta merge tăcerea *(fragmente)*

*

E în lăuntrul tău
precum văzduhul care doarme
în păsări,
nu poţi întreba aripa despre stările
hăului,
cum ai trece crucea prin apă
e răstignirea ei între două
vântoase,
n-ai cum să afli câtă spaimă
e-n aerul care măsoară
fluxul căderii,
plânsul ei e plânsetul ploii
când izbeşte ţărâna;
nimic nu rămâne mai mult decât este
memoria vidului.
E în lăuntrul tău
precum văzduhul care doarme
în păsări.

*

De-o parte atotputernica zi,
de cealaltă-ntunericul,
cu umbra lui în de el
măsurându-se,
de-o parte fiinţa Lui
neajunsă sieşi,
de cealaltă plânsul oaselor scurse
de carnea neantului,
durerea zilei moarte înainte de
naştere.

*

S-a răcit vremea. E timpul.
Pe la porţi vântul împrăştie
cenuşile cerului.
În curând ploaia va şterge
urmele păstrate-n
memoria lutului.
Curat va rămâne obrazul
ţărânii
peste care lumina lunecase cândva
cu nelinişte.
Încă nimic nu se-ntâmplă dincolo
de hotarele zilei,
încă nimic,
poate nimeni pe-aici
nu va mai adăsta
vreodată.
S-a răcit vremea. E timpul.
Pe la porţi vântul împrăştie
cenuşile cerului.

*

Lumina mea de toamnă mierie,
de tămâioasă şi razachie,
în care sufletul îmi întârzie,

lumina mea de-ntuneric şi ceaţă
care mă arde şi mă îngheaţă
pe ce rămasa din dusa-mi viaţă,

lumina mea furişată din cer
prin vâlvătaia marelui ger
la cingătoare de înger stingher

lumina mea de toamnă zăcută,
lumina mea de tăcere tăcută
lumina mea ca o vorbă neîncepută.

*

Precum un râu cu oasele zdrobite,
printre pietre şi pietre şi iarăşi
pietre,
roci şi podmoluri ale zilei,
în goluri limba nopţii lingând
sarea tăcerii;
precum un râu cu oasele zdrobite
şi-ar ţine răsuflarea
şi sângele
şi doar plânsul vâltorii
care macină trupul
fărădevreme şi fărătârziu,
precum un râu cu oasele zdrobite...

*

Atâtea lucruri aşteaptă,
de ele însele golite
atâtea lucruri
aşteaptă,
atâtea lucruri
care refuză tăcerea,
lucruri fără de grai
şi fără de umbră,
lucruri uitate înainte de-a fi,
atâtea lucruri pe care viaţa ta
nu le va întrupa niciodată,
care cu moartea ta
o vor face uitată pe-a lor,
atâtea lucruri care împreună cu tine,
care împreună...

*

Nu mai ai, Doamne,
und' să te-ascunzi:
nici pământul nici cerul
nu Te mai vor.
Neagră-i lumina,
de piatră sunt oamenii
şi firul de iarbă răzbate-n
neant.
Mai goală decât înaintea
zilei dintâi
este lumea.
Nu mai ai, Doamne,
und' să te-ascunzi;
doar inima mea
îşi deschide rana
să te primească.

*

Fumegă iarna, fumegă greu,
parcă-ar răsufla sub pământ Dumnezeu,
sub pământul cerului, în adâncuri, în hău,
când îi lacrimă ochiul a părere de rău.
Fumegă iarna fum de lumină
peste carnea lumii, străină,
peste podul din palmele lunii
unde se suie pe cruce alunii.
Fumegă iarna-n ţevile oaselor,
pe unde sărută gura frumoaselor?
Pe unde-i coapsa de ger încinsă,
pe unde noaptea de noapte-aprinsă?
Pe unde Iadul, pe unde Raiul
în care-şi află tăcerea graiul?
Fumegă iarna, fumegă, fumegă...
cum de din sine viaţa alunecă.

poesis

Ioan Lascu

Prefaţa ca exorcizare şi marşandizare pozitivă

O literatură care este concepută ca text trebuie să arate o grijă specială pentru limbaj. În a sa *Prefaţă* la *Tratament fabulatoriu* Mircea Nedelciu aduce în discuţie, în mai multe rânduri, probleme legate de limbă în general, ca instrument social de comunicare, şi de limbile particulare, care sunt scrierile literare, fiecare cu stilul ei. Comunicarea cu statut exclusiv social îl duce cu gândul, încă o dată, la ideea de schimb – este vorba de un schimb de semne a căror combinare logică are drept rezultat obţinerea unor semnificaţii şi transmiterea unor mesaje, înţelese de toţi vorbitorii aceleiaşi limbi. Este în afara oricărui dubiu că „limbajul este cu necesitate axat pe ideea de schimb", iar ceea ce constituie obiectul acestui schimb sunt informaţiile şi mesajele. Văzut din perspectiva evoluţiei „limbajul este expresia dialectică a omului ca fiinţă socială". Scriitorul îşi continuă demonstraţia pentru a ajunge în cele din urmă acolo unde ţintea: la ideea că, fiind „expresia cea mai generală a schimbului", limbajul „nu mai poate fi şi un produs de schimbat, o marfă" (*op. cit.*, p. 43). Altfel spus el nu poate fi supus mercantilizării, nu poate fi utilizat în alte scopuri, adică în afara transmisiei semnificaţiilor şi valorilor simbolice la nivel social, pe cale orală sau scrisă. Vulgarizarea, macularea lui, ca de exemplu prin crearea unei literaturi de consum sau prin politizare excesivă era inadmisibilă. Mircea Nedelciu asimilase cu aviditate teoriile lingvistice şi literare la modă în anii ´70, între ele structuralismul, ideile estetice bazate pe marxism, mai ales cele ale lui Georg Lukács şi Lucien Goldmann şi, desigur, teoria „producţiei poetice", în care concepte precum „produs", „schimb", marfă" ş. a. erau prezentate, teoretizate în primul rând pe baza gândirii marxiste. Marx şi Engels sunt citaţi şi la începutul părţii ultime a prefeţei, prin lucrarea intitulată *Ideologia germană*, de unde prefaţatorul extrage o idee oricând valabilă: „limbajul vieţii reale îl constituie legăturile materiale ale oamenilor". Citarea frecventă a „clasicilor" materialismului dialectic şi istoric are o funcţie dublă: serveşte pentru demonstraţia referitoare la mercantilizare, marşandizare, producţie şi schimb de mărfuri, valoare de întrebuinţare etc., dar este şi o umbrelă utilă pentru a ascunde adevăratele intenţii şi mesajul urmărit: combaterea aservirii politico-ideologice a literaturii şi a predominanţei limbii de lemn.

Relaţia emiţător-receptor se bucură de o atenţie deosebită. Un emiţător poate crea un text pentru a-şi satisface nevoia lăuntrică de comunicare. În absenţa „individului-receptor" însă literatura nu dobândeşte autenticitate deoarece nu satisface nevoia de utilizare colectivă a limbajului şi de comunicare, nu îndeplineşte *o funcţie poetică*. Funcţia poetică a limbajului – idee preluată din teoriile lui Roman Jakobson – îl preocupă pe Mircea Nedelciu întrucât ea evidenţiază „o libertate a omului faţă de limbaj", echivalând cu „o smulgere a lui de sub imperiul necesităţii". Sunt nişte foarte frumoase şi inteligente formule menite să amintească de *necesitatea* scoaterii limbajului poetic, literar, de sub tutela oricărei doctrine, fie ea ideologică, politică, istoristă sau economică. Numai funcţia poetică a limbii facilitează posibilitatea, cu proiecţie în infinit, de apariţie a unor limbaje noi. Un excerpt din *Estetica* lui Georg Lukács e folosit numaidecât pentru ilustrarea unor astfel de idei, prin aducerea în prim plan a reflectării estetice „care efectuează totdeauna o generalizare" şi „înfăţişează totdeauna [din nou!] omenirea sub formă de indivizi şi de destine individuale". Accentul este pus, ostentativ aş spune, pe individualitatea creatorului, dar şi pe aceea a receptorului (asemănător cu Paul Valéry!). E nevoie de o asemenea accentuare într-o „epocă" de ofensivă a colectivismului vulgar şi a politicului contondent în literatură şi artă. Mircea Nedelciu repune pe tapet rolul sociologiei culturii şi al sociologiei literaturii; aceasta din urmă „atunci când se ocupă de producţia, circulaţia şi consumul *cărţii* şi foloseşte expresia «valoare de schimb» are în vedere valoarea de schimb a cărţii ca produs, ca marfă şi ca producătoare de capital, uneori făcând referinţă şi la «interesele» celor care îi asigură cărţii apariţia şi consumul. Problema este dacă vreuna din accepţiunile valorii de schimb este capabilă să ducă la o ocultaţie totală a valorii de întrebuinţare în domeniul literaturii" (*op. cit.*, p 45). Aluzia la cei care asigurau apariţia şi consumul cărţii nu era deloc lipsită de importanţă având în vedere dificultăţile de tipărire şi difuzare ale literaturii „neoficiale" în „epoca de aur", coincidentă tocmai cu perioada de *boom* al literaturii optzeciste. Relaţia valoare de schimb-ocultaţie totală-valoare de întrebuinţare viza pericolul oricând posibil al devierii reflectării estetice înspre vinovate scopuri extraliterare. O propoziţie din Georg Lukács este adusă drept argument în sprijinul acestei idei „subversive":

„Această «*raportare a individului la ceea ce este tipic pentru genul uman fără suprimarea nemijlocirii sensibile*» (*s. n.*) pe care o întreprinde literatura […] *ţine loc de cod*. Numai aşa sunt posibile modelul de consum «opera deschisă» şi satisfacerea necesităţii de semnificare-exprimare a *receptorului*" (*idem*). Aşadar codul de transmitere a mesajului funcţiona prin păstrarea „nemijlocirii sensibile" susţinute de literatură, prin raportarea fiecărui individ la specificul („ceea ce este tipic") genului uman. Pentru ca literatura să nu-şi piardă autenticitatea ea trebuia să se adreseze sensibilităţii receptorilor prin reprezentări estetice veritabile. Ori nimic din domeniul comercialului sau al ideologicului nu putea înlocui valorile estetice.

La sfârşitul insolitei *Prefeţe*, Mircea Nedelciu îşi aduce aminte că, de fapt, pierduse din vedere subiectul, adică referinţele la propria lui carte. Până aici prefaţa îi servise doar ca pretext pentru a pleda în favoarea autenticităţii şi a originalităţii în literatură. Autorul constată că există şi o *marşandizare pozitivă* şi anume: „prefaţa, când e ceva mai scurtă decât prezenta şi e semnată de altcineva decât autorul însuşi, are acest statut, dar nu face parte din operă!" (*op. cit.*, p. 46). Până aici el se mulţumise cu o *încercare de metacritică* (formula aparţine lui Nedelciu) care nu pregătise receptarea, în sens restrâns, a romanului *Tratament fabulatoriu*. Ceea ce realizase el, prin atâtea meandre subterane, era legitimarea şi pregătirea receptării în sens larg a literaturii numite, tot de el, textuantă. Deşi pretinde că respectiva *Prefaţă* „nu are nimic comun cu pregătirea terenului pentru receptarea romanului *Tratament fabulatoriu* de către critică, chiar dacă prefaţa face parte din roman" (*idem*), el o pune pe seama unei conştiinţe suplimentare a actului literar, în care se regăsesc atât scrisul cât şi *receptarea autentică*. Această pledoarie este menită să inducă evitarea *standardizării gustului public* prin impunerea unor şabloane, restricţii, convenţii etc. Era satisfăcut în acest fel şi statutul de „operă deschisă" ca obiect de „consum", din moment ce receptarea ei avea loc pe căi normale, fără a se abate de la nişte condiţii de autenticitate.

Urmează o trecere în revistă a mai multor metode critice din perspectiva rolului pe care ar trebui să-l aibă ele în preîntâmpinarea marşandizării operei. Aşa, de pildă, *critica stilistică* ce „îşi propune mai întâi nivelul de utilizare performativă a limbii (baza lingvistică a funcţionării operei ca limbă particulară)" (*op. cit.*, p. 47) trebuie să se opună marşandizării prin „combaterea posibilităţii de transpunere dintr-un stil în altul". Cum adică? Cred că Mircea Nedelciu se gândea la distorsionarea programată, prin această metodă critică (dar şi prin altele), a mesajelor şi a valenţelor estetice, inclusiv stilistice, dar şi la subordonarea lor doctrinară de orice fel. În ce priveşte *critica structuralist-lingvistică* (încă în vogă la acea dată), prefaţatorul îi sesizează insuficienţele, drept pentru care vede utilă îmbinarea acestei metode cu altele, pentru comprehensiunea şi explicarea textelor. Este dat aici ca exemplu structuralismul genetic şi critica sociologică a lui Lucien Goldmann. *Perspectiva semiotică* este eficientă fiindcă „mută în chip mai hotărât analiza în stadiul structural al consumului şi nu este de mirare că dinspre aceasta a apărut şi modelul de consum «opera deschisă»" (*ibidem*, p. 49). *Critica psihanalitică* este privită „cu oarecare suspiciune de scriitor", nefiind ocolită de „contradicţii şi subiectivităţi". La drept vorbind, prin aplicarea restrictivă a unor idei şi concepte prea specializate, ca şi critica structuralist-lingvistică, şi critica psihanalitică nu era scutită de unele omisiuni sau deformări ale formelor textului literar. S-a întâmplat ca acest gen de critică (structuralistă) să pună accentul exclusiv pe forme şi pe structuri, schematizând, golind scrierile literare de conţinut sau neglijându-l pur şi simplu. *Psihocritica* lui Charles Mauron, la modă în anii ´60, are limite, între altele, prin interpretarea psihanalitică şi exagerarea importanţei biografiei autorului în elaborarea operei; ea „se cere deci completată cu un alt «structuralism genetic», respectiv sociologia literaturii (Goldmann)". Este menţionată, tot în acest sens, şi teoria psihanalizei antropologice a lui Jacques Lacan. Nu sunt uitate nici *critica mitică* şi *critica arhetipală*, care poartă amprenta gândirii unor Gaston Bachelard şi Northrop Frye. Limbajul universal e întemeiat pe constante antropologice „şi nu pe convenţii stabilite în conjuncturi sociale date", iar „literatura, exercitarea funcţiei poetice a limbajului natural sunt surse de întemeiere şi creştere ale unui astfel de limbaj". Care va sa zică literatura autentică şi limbile particulare create prin ea sunt vii, au rădăcini antropologice, cum a spus Gilbert Durand despre imaginar, şi nu se pot modifica prin convenţii stabilite arbitrar în circumstanţe istorice mai mult sau mai puţin hazardate. Şi aşa, încet, încet, Mircea Nedelciu se apropie de ceea ce-l interesează din punct de vedere al adecvării – *critica sociologică* – „pentru că ni s-a părut conciliabilă şi cu alte metode critice şi aptă de a spori eficienţa acelora" (*op. cit.*, p. 52). Ea ar trebui, conform lui Nedelciu, să fie cea mai indicată, fiind „aptă să demonstreze marşandizarea şi s-o combată, cu condiţia să păstreze mereu criterii estetice de valorizare, să nu cadă adică în aceeaşi capcană din care ea poate să salveze literatura". Mircea Nedelciu *dixit*! Pentru a salva literatura este nevoie să se aplice mereu, prin abordările critice, criteriile estetice de valorizare. Vulgarizarea literaturii prin critica sociologizantă marxistă trebuia evitată pe toate căile. Chiar cu preţul de a simula o fundamentare marxistă a noilor adecvări critice!

Din partea de încheiere a acestei prefeţe „care face parte din roman", reiese, conform autorului ei, şi un rost inedit: „a ilustra că bolile copilăriei scriitorului sânt două: dorinţa de a teoretiza şi barocul". Însă care ar fi finalitatea ei dacă nu „exorcizarea celor două boli (ale intelectului!) amintite mai sus"? (*op. cit.*, p. 53). Bolile scriitorului tânăr, exorcizate prin scris, erau benefice, deoarece ele aveau drept efect scoaterea literaturii autentice din noroiul ideologic comunizant.

Pentru a salva literatura este nevoie să se aplice mereu, prin abordările critice, criteriile estetice de valorizare. Vulgarizarea literaturii prin critica sociologizantă marxistă trebuia evitată pe toate căile. Chiar cu preţul de a simula o fundamentare marxistă a noilor adecvări critice!

studii

Nicolae Coande

„Lucrarea vie a unui poet”

- Dumnezeu ne iubeşte, stiu asta, doar că uneori ne-o arată în feluri cam sucite.
- Uneori cred că Dumnezeu o ia razna din când în când
- Păi, a avut şi El o grămadă pe cap la viaţa lui. Nenorociţii i-au ucis şi lui Puştiul.

(Dialog între două personaje din filmul *Şapte psihopaţi*, regia Martin McDonagh)

Poetul englez Richard Knox a reuşit cândva, într-un poem bine ticluit şi dovedind subtilităţi umoristice deloc facile, să ne prezinte succint şi fermecător teoria berkeleyană a nonexistenţei materiei (pe scurt, obiectele materiale există numai când le percepem noi, nu au o existenţă proprie) şi, cu ocazia asta, să-l scoată pe Dumnezeu din ascunderea sa. Ce putuse, însă, să-l facă pe Dumnezeu să iasă din Marele Nor cu care a obişnuit făptura creată de mâinile şi suflarea sa? Nici mai mult nici mai puţin decât faptul că un anume „june învăţat”, rămas anonim pentru noi (nu şi pentru Domnul, fireşte) căzuse pradă unei uimiri care îi vizitează şi pe contemporani câteodată: „Deunăzi îşi zise un june-nvăţat / «E musai că Domnul e tare mirat / De faptul că pomul există-n ogradă / Şi când nu e nimeni să-l vadă.» / Dar iată că Domnu-i răspunse în scris: / Stimabile domn, / Mirarea matale nu-i tocmai cu rost, / Căci Eu în ogradă tot timpul am fost / Aşa încât pomul, teafăr sau rupt, / Fiinţează cu bine şi neîntrerupt / Căci cel ce-l observă sunt Eu, / C*u stimă, al tău*, Dumnezeu.”

...limitarea lui Dumnezeu este bunătatea sa, Împărăţia cerului nu este limitarea binelui faţă de rău (Whitehead), Domnul Dumnezeul nostru nu poate în propria lui judecată să ne ierte, fiindcă nu poate fi mânios (Julian de Norwich), locul metafizic al creaţiei este iubirea (Clément).

Mult mai puţin dispus să crediteze apariţia divină lejeră (darmite răspunsurile în scris) în perimetrul lumii sublunare unde omul se crede coroana creaţiei, Andrei Pleşu ia în serios absenţa prelungită şi o plasează în categoria *indiscernabilelor* care pot fi, totuşi, povestite pe înţelesul profanilor: „Dumnezeu nu poate fi prezent în lume aşa cum e «prezentă» în lume lumea însăşi şi făpturile ei. Prin raportare la modul prezenţei noastre, prezenţa Lui e de tipul absenţei, după cum faţă de modul prezenţei Lui, prezenţa noastră e, de asemenea, o specie a absenţei, dacă nu a nefiinţei.” („Parabolele lui Iisus”, Ed. *Humanitas,* 2012). Mă cuprinde, mărturisesc, mirarea: *o specie a nefiinţei* – atât să fie omul, chiar şi în termeni de comparaţie cu Fiinţa Înaltă? E ceva ce mă nemulţumeşte în afirmaţia asta făcută de un filosof şi gânditor religios care a studiat toate posibilităţile exprimării, în spirit şi în limbă. Prea sună a „neant” omul în apodicţia de mai sus, ca să nu fie ceva neclar, nepotrivit în edictul parafat de angelologul nostru cel mai avansat. Mai ales când continuă să ne spună că „starea firească a lumii create aceasta e: Creatorul e «absent» de pe scena creaturilor sale, iar creaturile sunt absente de pe scena, transcendentă, a Creatorului. Am fost «alungaţi» din raiul lui şi l-am alungat din «locuinţa» noastră.” Într-un fel, îi dăm dreptate (laolaltă cu autoritatea tradiţiei patristice şi a bogatei literaturi hermeneutice) acestui temeinic gânditor al nostru, dar într-un altul e ceva ce ne indispune în argumentaţie, ba chiar şi în terminologie (cu toată precauţia de rigoare a ghilimelelor). Pentru că mai degrabă înclinăm să credem că Dumnezeu nu este *absent*, ci *pierdut*, ba chiar *eliminat*, după unii, pentru o vreme, aşa cum ne-a surprins cândva Nietzche în momentul când a anunţat „moartea” lui. Preferăm, la o adică, să-l ştim rătăcit de noi, aplecat asupra altor lumi, aşa cum spune poetul (care şi el crediteaza un gând al altcuiva): „Dumnezeu duce războaie în altă parte din Univers”, unde termenul *război* ar putea semnifica actuala sa lucrare în haosul îndepărtat de care noi nu avem habar. Aşadar, lipseşte o vreme. Ei bine, fiindcă am fost anunţaţi că se va reîntoarce, Andrei Pleşu doreşte să accentueze asupra felului în care trebuie să ne pregătim (nu doar cu teamă, dar şi cu uimire şi bucurie) pentru sosirea lui Iisus în slava Parusiei: „Nu trebuie să ne ia pe nepregătie, somnolenţi, netrebnici, nedichisiţi, îndărătnici. Aşteptarea trebuie să fie *felul nostru* de a fi, câtă vreme Cel Anunţat e absent.” (op. citată). Atâta vreme cât nu suntem ameninţaţi cu vechi testamentara „scrâşnire a dinţilor”, totul mi se pare în regulă: eleganţa (care este mai ales a Lui) nu trebuie să fie ultima dintre preocupările noastre. La cea spirituală mă refer, fireşte.

A. N. Whitehead, pentru care limitarea lui Dumnezeu este chiar bunătatea sa, consideră că „lumea trăieşte prin întruparea lui Dumnezeu în ea însăşi... el este elementul de legătură în lume”, chiar dacă ştim, cu Andrei Pleşu şi tradiţia Bisericii, că „Împărăţia e mai bogată decât lumea, mai încăpătoare decât ea”. Bine, bine, dar ce este Lumea şi de ce ar refuza-o Domnul, din moment ce ea este Templul său, locul, cum spun isihaştii despre inimă? (Olivier Clément, „Iisus,pământul celor vii”, Ed. *Curtea Veche*, 2010). Pavel Florenski ne atenţionează şi el că „această lume este o semi-fiinţă veşnic schimbătoare”, iar după cădere aceasta a devenit „abuzivă” (termenul ultim îi aparţine lui Clément); totuşi, continuă Clément, frumuseţea ei nu a dispărut, însă a devenit „ambiguuă”. Dar ce poate semnifica această ambiguitate? Să vedem cum răspunde Whithead la întrebările care vizează un soi de estetică a Creaţiei, mai degrabă decât o etică propusă ca fundament al acesteia. Pentru el, „Dumnezeu este tovarăşul de suferinţă care înţelege”, chiar dacă admite că nu se poate opune în totalitate răului din lume, acesta definit ca un dezacord faţă de armonia şi intensitatea cu care el lucrează pentru frumuseţea lumii. Ne amintim de felul în care defineşte Andrei Pleşu Întruparea: „pecetea unei ireversibile întâlniri.” (op. citată), dar să nu-l părăsim pe Whitehead: „Fără el, nu ar putea exista lumea, fiindcă nu ar putea exista justificarea realităţii... El nu este lumea, ci valorizarea lumii.” („Religia în formare”, Ed. Herald, 2010). Filozofii procesualişti ca Whitehead şi Griffin afirmă că Dumnezeu maximizează neîncetat posibilităţile lumii finite create, intensificând armonia şi intensitatea cu fiecare prilej prezent, pregătind astfel posibilităţi mai mari de armonie şi intensitate pentru viitor. Cu alte cuvinte, îşi „influenţează” creaturile, nu e deloc pasiv, însă nu le poate controla.

Referitor la afirmaţia lui Pleşu potrivit căreia Dumnezeu e absent de pe scena creaturilor sale (scenă pe care au primit-o, aşadar, nu au construit-o ele), am putea aduce în discuţie argumentul lui Whitehead, potrivit căruia Dumnezeu „fiind atât de primordial, atât de departe este el de *realitatea în cel mai înalt grad*, încât, în această abstracţie, el este *deficient-actual*...”. Whitehead explică faptul că „senzaţiile sale nu sunt decât conceptuale şi astfel le lipseşte plenitudinea actualizării, iar senzaţiile conceptuale, fără întregirea complexă cu senzaţii fizice, sunt lipsite de conştiinţă în formele lor subiective” (op. citată). Pentru a înţelege mai bine teoria filozofică a lui Whitehead, trebuie să ne reamintim că el afirmă (remarcasem asta într-un articol anterior) pur şi simplu scandalos pentru gândirea telogică tradiţională, că, fiind Dumnezeu „realizarea conceptuală nelimitată a bogăţiei absolute de potenţialitate... el nu este *înaintea* întregii creaţii, ci *împreună* cu întreaga creaţie.” Sigur, teoria sa nu seamănă deloc cu a lui Augustin, dar se apropie puţin de cea a lui Irineu (omul este voit făcut imperfect pentru a putea să progreseze moral în interiorul liberului arbitru). Ia să vedem cum gândeşte Olivier Clément, pe urmele tradiţiei instaurată de Sfinţii Părinţi, după care vom reveni la teoria procesualistă a lui Whitehead, nu lipsită de farmec, ca şi de conţinut, de altfel. Pentru Clément, „Dumnezeu nu are un afară, el îl face să apară, provoacă o *diastema*, o distanţare, o alteritate, nu prin loc, ci prin natură, permite apariţia unei realităţi cu totul alta, printr-un proces pe care mistica iudaică îl numeşte *ţimţum* – o *kenosis* (golire).” (op.citată). Aşadar, o *creaţie autonomă în fiinţa, justificarea şi responsabilitatea ei* (P. Florenski, în Clément, op. citată). Numai că Whitehead crede că „Unitatea de operaţii conceptuale a lui Dumnezeu e un act creator liber neîngrădit prin vreo raportare la desfăşurarea particulară a lucrurilor” („Religia în formare”). Aşadar, imanenţa lui Dumnezeu în raport cu lumea poate fi la fel de evidentă precum imanenţa lumii în raport cu Dumnezeu, numai că felul în care Dumnezeu se retrage din lumea creată ţine de natura sa di-polară: el posedă, conform lui Whitehead, o natură primordială şi una derivată: „Natura conceptuală a lui Dumnezeu este neschimbătoare, prin raţiunea deplinătăţii sale finale. Însă natura sa derivată rezultă din progresarea creatoare a lumii.” Aici, criticii teoriei lui Whitehead au atacat slăbiciunea concepţiei sale observând că realitatea răului în lume reprezintă măsura în care voinţa lui Dumnezeu este contracarată. Adică, să permită Dumnezeu Răul în lume, ba chiar mai mult, să-i fie imposibil să-l stopeze? Pentru Whitehead, există rău în lume în măsura în care „conformarea sa (a lui Dumnezeu, n.m.) este incompletă.”, unde termenul conformare semnifică raportarea faţă de planul său. Pentru teologia procesualistă ai cărei principali exponenţi sunt Whitehead şi Griffin (John. H. Hick, „Filosofia religiei”, Herald, 2010) alternativa la riscul creaţiei (se pune întrebarea de ce să fie o lume cu defecte inerente, dacă nu se poate una perfectă?) nu a fost „nimicul absolut, ci răul trivialităţii gratuite din haosul primordial”. Pentru Griffin, Dumnezeu este direct implicat în riscul creaţiei, deoarece calitatea experienţei divine depinde în parte de calitatea experienţei creaturilor (John. H. Hick, op. citată). Şi „poporul” o ştie (chiar dacă nu pare să se referă la acelaşi lucru): Dumnezeu îţi dă, dar nu-ţi bagă şi-n traistă. Şi poetul a „aflat”, între timp: *Dumnezeu duce lupte în altă parte din Univers...*

Dumnezeu este, în acest tip de argumentaţie, *agentul universal* (Griffin) care dă brânci creaţiei să depăşească trivialitatea în favoarea armoniilor mult mai intense. Oricum, a riscat enorm când a decis să facă din haos lumea: riscul a meritat şi creatura sa e încurajată să facă la fel. Nu întâmplător filosofii procesualişti au accentuat asupra laturii estetice a Creaţiei, mai degrabă decât a celei etice (răul e puternic, dar nu mai mare decât binele din lume, iar binele absolut ar crea o lume de muzeu, fără prilej de perfecţionare şi desăvârşire). Însă Dumnezeu nu poate fi doar un virtuos al Formei, un Poet disperat să conceapă un poem perfect şi căruia nu i-am ieşit... încă. Pentru adepţii procesualismului, el este „recipientul universal al întregului bine şi al întregului rău ce se actualizează” (Griffin, în J. H. Hick, „Filosofia…”). El nu este însă responsabil pentru apariţia şi proliferarea răului, deoarece există o auto-cauzare în ceea ce procesualiştii numesc creativitatea ca putere creatoare din întreaga actualitate. Whitehead crede că principiile metafizice ale universului au fost stabilite iniţial printr-o hotărâre divină primordială. Alţi filozofi procesualişti consideră că acestea nu au de-a face cu voinţa divină ci sunt partea unui univers necreat, astfel că nici chiar Dumnezeu nu poate interveni în prezent, deoarece nu are alternativă la ele. Faptul că avem responsabilitate (adică liber arbitru) e semnalat şi de J. Stuart-Mill, care ne încurajează când ne spune că „un principiu ca acesta... permite să se creadă că tot răul care există nu a fost gândit şi nu există prin instituirea, ci în ciuda Fiinţei căreia suntem chemaţi să ne închinăm. Fiinţa umană virtuoasă asumă în această teorie înalta însuşire de co-truditor alături de Preaînaltul, de tovarăş truditor în marea vrajbă...” (John H. Hick, „Filosofia...”).

Să ne reamintim: limitarea lui Dumnezeu este bunătatea sa, Împărăţia cerului nu este limitarea binelui faţă de rău (Whitehead), Domnul Dumnezeul nostru nu poate în propria lui judecată să ne ierte, fiindcă nu poate fi mânios (Julian de Norwich), locul metafizic al creaţiei este iubirea (Clément). Laolaltă cu toate acestea, gândirea-voinţă a lui Dumnezeu (Clément) este nu doar inteligenţa de arhitect care i se atribuie, ci ceva mai mult: „*lucrarea vie a unui poet*”, unde înţelesul expresiei e dat de verbul ebraic*bara* (a crea), rezervat numai lui Dumnezeu, şi care se opune oricărui lucru *fabricat*, *construit*. E ca şi când ne-ar scrie, de mână, măcar din când în când, cu ironia şi tandreţea de rigoare: cu stimă, al tău, Dumnezeu…

eseu

Ala Sainenco

Premise pentru un ritm al limbajului

Prezent în toate manifestările artei, ritmul se instituie prin unităţi naturale distincte, funcţie de materia prin care opera de artă se construieşte. Şi cu toate că faptele de artă se supun unei cauzalităţi finale, cauza materială a acestora condiţionează, la nivel ontologic, prin datul material, maniera în care se construieşte ritmul şi, respectiv, la nivel gnoseologic, interpretări susţinute de aplicarea adecvată a metodei reliefare a acestuia. „În muzică, arată Pius Servien, stările sonore se organizează în funcţie de factori pur sonori. Geniul, atunci când „suflă unde vrea el", nu întâlneşte nicio constrângere care să-l împiedice să aranjeze sunetele după cum suflă el". Limbajul se prezintă însă ca o structură deja organizată: geniul lingvistic „îşi organizează mozaicurile din mici pietricele care opun rezistenţă şi au exigenţele lor" (1, p. 132). Aceste exigenţe ţin de trăsături definitorii ale limbii: *structura biplană* a materiei lingvistice care este organizată în sens şi formă (cel puţin ar trebui să presupunem că ambele elemente pot da naştere la ritmuri); *dubla articulare a limbajului*; *caracterul de sistem de sisteme* al limbii şi relaţiile de ierarhie dintre sisteme şi unităţi, care se condiţionează reciproc impunând anumite structuri la toate nivelurile limbii şi oferind libertăţi în limitele tiparelor stabilite istoric.

În muzică şi limbaj, care constituie împreună domeniul sunetelor, unitatea naturală este sunetul. Definiţiile sunetului în muzică (în mod obiectiv şi în sens larg, orice vibraţie mecanică în măsură să producă o senzaţie auditivă, iar în mod subiectiv, efectul vibraţiei, senzaţia însăşi) şi în lingvistică (element al vorbirii rezultat din modificarea curentului de aer expirat prin articulaţie) pun în relief trăsături distincte ale acestuia, astfel încât cel puţin cititorul neavizat este în drept să considere că are de a face cu unităţi diferite. Analiza fizică a sunetului din cele două domenii pune însă în evidenţă similaritatea lor: sunetele, atât cel muzical, cât şi cel lingvistic se caracterizează prin *durată fizică* (durata vibraţiei), *intensitate fizică* (sau amplitudine, energia vibraţiei), *înălţime fizică* (mişcarea periodică, frecvenţa sau tonul), *timbru fizic* (sau culoare, variaţii ale mişcărilor periodice). Teoretic, celor patru caracteristici fizice ale sunetelor ar trebui să le corespundă patru tipuri de ritmuri, care s-ar construi şi ar putea fi analizate după componenta ritmică de intensitate, durată, timbru şi de înălţime. Însă în domeniul limbajului, unde structurile sunt biplane, concentrând în sine semnificanţi şi semnificaţi, intervine un element coercitiv dictat, în esenţă, de finalitatea limbajului (=transmiterea de semnificaţii). Elementul coercitiv impune drept precondiţie de creare a ritmului posibilitatea de diferenţiere lexicală prin trăsătura respectivă: ritmul se construieşte în limbaj prin elemente care au funcţie diferenţiatoare. În realitatea limbilor cunoscute aceste caracteristici sunt intensitatea şi durata (= cantitatea vocalică, în limbile în care durata s-a mai păstrat ca funcţie diferenţiatoare). Durata (înţeleasă ca durată a oricărui sunet, nu ca şi cantitate vocalică, deci fără funcţie de diferenţiere) şi înălţimea sunt, în opinia lui Pius Servien, elemente instabile (ibidem, p. 237). Am putea adăuga la argumentul instabilităţii şi dificultatea „măsurării" acestora. Şi cu toate că dezvoltarea tehnologiilor informaţionale face posibilă înregistrarea lor, durata şi înălţimea rămân caracteristici marcate de subiectivism şi pot varia în funcţie de stare emoţională, structură psihică etc.

Prin urmare, la nivelul sunetului (făcând, metodologic, abstracţie de sens), am putea identifica ritmuri bazate pe cantitatea vocalică (acolo unde aceasta s-a păstrat) şi pe accent (intensitate) – care în tradiţia tratatelor de versificaţie sunt desemnate drept elemente ale fonologiei lexicale.

Pe lângă intensitate, trăsătură intrinsecă a sunetelor, intervine o componentă suplimentară – componenta aritmetică, care rezultă din dispunerea lineară a sunetelor şi de percepţia de durată a versului. O altă restricţie în realizarea ritmului lingvistic din această perspectivă este cauzată de natura diferită a sunetelor. Instituindu-se din trăsături pertinente distincte în virtutea funcţiei de diferenţiere şi construcţie pe care o au, fonemele unei limbi se deosebesc şi prin posibilitatea de prelungire a duratei lor de rostire. Rostirea consoanelor presupune mişcarea articulatorie de deschidere (declanşare) şi închidere, închiderea implicând şi limitarea (sau fixarea) duratei. În articularea vocalelor însă există doar faza deschiderii (prin care se realizează trei serii: vocale deschise, semideschise şi închise), iar durata lor poate fi prelungită. Tocmai vocalele creează impresia de durată mai lungă sau mai scurtă a versului. În acord cu tradiţia prozodică în care se operează cu noţiunea de silabă însă (cu vîrful de sonoritate într-o vocală), putem spune că impresia de durata a versului este dată de numărul de silabe. Astfel, arată P. Toma, „cea mai simplă numărătoare de foneme în câteva versuri succesive poate indica relativa inegalitate a numărului acestora în versuri simţite ca egale" (2, p. 72). Versul eminescian *Şi dacă ramuri bat în geam* este perceput egal ca durată fonologică cu versul *E ca în minte să te am*, tocmai datorită numărului echivalent de silabe – 8, şi nu numărului de foneme care se află în raportul de 21 / 16 în primul vers faţă de al treilea. (exemplu cu număr egal de silabe si numar egal de ictuşi, dar număr inegal de sunete).

Nu întotdeauna însă versurile cu un număr echivalent de silabe vor crea impresie de durată egală. Aşa cum arată P. Toma, „un vers ca *„Pasărea de noapte geme fără seamă"* pare mai lung decât *„Spre barca ce fuge pe fluviu la vale"*. Diferenţa dintre cele două versuri se datorează numărului diferit de ictuşi (bătăi) conţinut de vers. Schema metrică a primului vers este de 6 ictuşi la 12 silabe […], în timp ce al doilea vers urmează o schemă metrică de 4 ictuşi la un număr identic de silabe" (ibidem, p. 73).

Prin urmare, pe un segment limitat, încadrat între două pauze, reliefarea matematică a ritmului impune luarea în calcul atît a numărului de silabe, cît şi a numărului de accente de intensitate.

Accentele de intensitate, modul de dispunere şi numărul acestora, precum şi numărul aritmetic de silabe constituie tot atâtea premise pentru reliefarea ritmului în limbă.

Tocmai vocalele creează impresia de durată mai lungă sau mai scurtă a versului. În acord cu tradiţia prozodică în care se operează cu noţiunea de silabă însă ..., putem spune că impresia de durata a versului este dată de numărul de silabe.

Referinţe bibliografice:

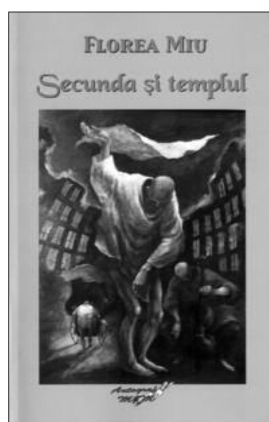
Servien, Pius, *Estetica - muzică, pictură, poezie, ştiinţă*. Cuvînt înainte de Victor Ernest Maşek, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi enciclopedică, 1975, 252 p.

Toma, Pavel, *Durata fonologică a versului românesc*. Extr. din: Fonetică şi dialectologie, vol. 6, 1969, p. 71-76.

Materialul este parte din cercetarea *Ritm şi limbaj*, realizată în cadrul programului Erasmus Mundus European Mobility with Neighbouring Region in the East la Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi

Carte nouă

Florea Miu – *Secunda şi templul* (*Autograf MJM*, Craiova, 2011)

Poetul craiovean Florea Miu este un filosof (sau, ca să nu atentăm la orgoliile unor alţi poeţi sensibili, să zicem că e un poet care filozofează), în măsura în care îşi dublează inspiraţia cu elaborarea unor concepte în versuri: „Fiinţa este un loc de trecere/atât de îngust,/încât abia îţi poţi păstra echilibrul./Parcă ai merge pe aer/şi nu ai de ce te sprijini,/de aceea priveşti mereu în jos/şi vezi ca o apă/în care se oglindeşte tot cerul./Cum ai ridicat ochii, aluneci/într-o parte sau alta a lumii/de care nu voiai să te loveşti/pentru că lasă urme adânci/care te dor toată viaţa…"

Gheorghe Suciu – *Zile de peste ani* (Casa Editorială *Floare Albastră*, Bucureşti)

Gheorghe Suciu a fost un prozator ardelean (originar din Alba Iulia, s-a stins la Bucureşti la mijlocul anilor '90) care a lucrat mulţi ani la revista *Luceafărul*, unde publica generos tineri prozatori, de numele său fiind legate multe debuturi din anii '70-'80. Ca romancier altoia foarte bine tehnica prozatorilor moderni americani pe filonul viguros al prozei ardelene într-un ciclu romanesc intitulat *Adio, Domnilor Ţărani!* Era filolog meticulos, ţinând în revista la care lucra o cronică a ediţiilor şi se bucura de preţuirea unor filosofi precum Constantin Noica şi Alexandru Surdu. De altfel, cartea aceasta - de versuri! – este prefaţată chiar de Alexandru Surdu. Pentru Gheorghe Suciu, poezia a fost un *violon d'ingres*, ceea ce nu înseamnă că n-a făcut-o cu aceeaşi acurateţe cu care scria roman. Subintitulată *jurnal de suflet*, cartea cuprinde poeme pe cât de sensibile, pe atât de confesive: „Gândurile le-am tocit/Ca şi vinul vechi, pritocit,/N-am pus preţ pe existenţă/Mai mult crezând în esenţa//Unor doruri de câteva milenii vechi/Întrucât am şi rămas slab de urechi/Şi vioi doar când/Se mai împleticea şi un gând de rând.//Aşa că privite de la oarecare distanţă/Toate sonorile mele se zbat în asonanţă./Fără melodie – cântecele/ Bolborosite – descântecele". **(D.A.D.)**

Mircea Bârsilă

„Monadele” lui Lucian Vasiliu

...rememorarea fericirii prenatale şi a zilei în care s-a făcut trecerea la un alt regim de viaţă are valenţele unui protest împotriva subversivelor presiuni ale răului din lume, împotriva aspectelor lumeşti a căror lipsă de sens generează şi întreţin sentimentul alienării. În absenţa iubitei (a iubirii), experienţa prenatală este retrăită într-un portativ existenţial negativ, în care benignul întuneric din pântecul matern a fost substituit de aberantul întuneric fiinţial identic celui din pântecul cisternelor goale şi al primordialilor nori întunecaţi.

Lucian Vasiliu a debutat în 1981 cu *Mona-Monada* (Editura *Junimea*, Iaşi), un volum de referinţă atât în propria sa creaţie, cât şi în poezia din anii aceia a generaţiei optzeciste. Între temele de bază ale acestei cărţi un loc aparte îl are amintirea propriei naşteri. Acest soi de „anmnesis” este fixat în ironice texte cu statut de jurnal retroactiv: „M-am născut la – 24º, în cea mai friguroasă/Cea mai frumoasă iarnă după 1944./ Lupii urlau în rănile Europei./Eram chel: tata îmi spunea LENIN-/Semănam cu un cătun/înzăpezit în Siberia” („8 ianuarie 1954”). Unele dintre respectivele „file de jurnal” atrag atenţia prin interesul pentru etapa prenatală a propriei biografii, o etapă „extatică”petrecută în întunericul din pântecul matern şi care are, în orizontul imaginarului, înţelesul celui mai ales dintre topos-urile securizante: „Îmi amintesc/de zilele şi nopţile prenatale:/Sufletul Mamei în nemişcare/veghează la pândă cu şopârla/căderea soarelui în heleşteu-/îmi amintesc/întunecimea unui loc uscat/extazul ochiului deschis în întuneric/întrezărind/dincolo de carne altă carne/ dincolo de disperare altă disperare” („*Mierla de la Casa Pogor”*); „Mama era singura femeie din lume./Habar nu aveam de metafizică/habar nu aveam de cenuşa radioactivă/habar nu aveam de/funie alcool magie femei sinucidere” (*8 Ianuarie 1954*). Aşadar, biografia subiectului liric începe cu mult înaintea zilei de naştere, iar naşterea este un eveniment traumatizant, o rupere de o altfel de existenţă. Din acest unghi, rememorarea fericirii prenatale şi a zilei în care s-a făcut trecerea la un alt regim de viaţă are valenţele unui protest împotriva subversivelor presiuni ale răului din lume, împotriva aspectelor lumeşti a căror lipsă de sens generează şi întreţin sentimentul alienării. În absenţa iubitei (a iubirii), experienţa prenatală este retrăită într-un portativ existenţial negativ, în care benignul întuneric din pântecul matern a fost substituit de aberantul întuneric fiinţial identic celui din pântecul cisternelor goale şi al primordialilor nori întunecaţi. Tema numită „regressus ad uterum” dobândeşte, astfel, surprinzătoare conotaţii moderne: „În absenţa ta mă trezesc în pântecul/ cisternelor goale, în aberantul întuneric –/mă preumblu/de-a lungul zidurilor înnegrite,/ascult trecerea marfarelor goale/peste un câmp gol/în această capelă pustie,/în această linişte osificată/în acest vagon tras pe/linie moartă./Mă scufund lent în primordialul/norilor întunecaţi, în propriul sânge/citesc anunţuri mortuare...” (*Mona-Monada XI*).

Însuşi raportul cu propriul trup este marcat de zilnicele obligaţiile derizorii, prozaice şi, totodată, de gândul morţii, al sfârşitului inevitabil ce umbreşte elanul vital, sub semnul unei acute potrivnicii a lucidităţii. Relaţia tradiţională dintre spirit („călăreţul”) şi trup („calul”) este inversată, cu o amărăciune sub care palpită o autentică revoltă metafizică: „Înhămat la trup:/TROPA-TROPA! TROPA-TROPA!/Ştiu:/nu am cum să-l smulg morţii./Îmi cere(prozaic)/de mâncare/de băut/de fumat,/niscai exerciţii fizice./Chiar acum/îi dedic/cinci genuflexiuni:/1 2 3 4 5/ Ştiu: nimic din toate acestea/nu va consemna/ certificatul de deces” (*Genuflexiuni*). Într-o altă poezie, aflată, de asemenea, sub semnul *scepticismului* existenţial, subiectul liric este *deţinutul* propriilor organe interne – plămânii, ficatul, inima şi creierii: <<Sunt deţinutul/ plămânului ficatului inimii creierului./Ei îmi sunt dictatorii:/patru androgini desăvârşiţi,/plutonul de execuţie./Până acum am reuşit să-i îmblânzesc/cu câte o femeie, cu câte o portocală/Toată noaptea clamează:/noi suntem robii tăi./DAR trebuie să ni te supui/trebuie să asculţi cântecul ghilotinei/ trebuie să cânţi printre naufragiaţi//Plămânul mi se confează:/„Astă noapte/am împlinit 132 de ani. Sânt o arătare prin care bântuie uraganele. Sunt telegrama/conţinând pasaje viclene:*„Călăuzeşte-te printre deşertăciuni”>> (Deţinut 001954)*.

Într-un asemenea „context”, unul închis la culoare, încenuşat de toxinele gândului la problematica deşertăciunii, ceea ce este inexistent acuză, din principiu, un principiu metafizic, existentul („Vieţile mele inexistente acuză viaţa existentă/mâinile inexistente acuză mâinile existente/ochii inexistnţi acuză ochii existenţi/ femeile inexistente acuză femeile existente”; *Orologiu)*. În respectivul context unde „peste multă viaţă vine multă moarte/peste multă moarte vine iarba”, eul liric îşi asumă felurite ipostaze în care orgoliul fuzionează, în spiritul unei teatrale amibuităţi, cu decepţia, eroismul cu umilinţa, şi, în acelaşi timp, realul cu necesarul lux al ficţionalului: <<Ea mă prezintă tuturor: „veritabil eretic”>> (*Mona-Monada V*), <<Scriu pe acoperişul blocului de gheaţă –/noaptea/sparg lemne/unei foste actriţe de circ//ador sintaxa confuză, incongruenţa –/scriu până la epuizare/în numele unei acute lipse de/Prudenţă,/practic yoga între literele L şi V/saturat de convenţii şi certitudini//urc pe un cal şi nu mai pot coborî/ semnez tratate de pace cu heruvimii –/pătrund cu glontele în carnea voastră:/„eu sunt/tot ce voi vedea vreodată”>>*(„Yoga”)*; „Pe umeri port zdreanţa togii imperiale/halebarda/pătura de campanie (*Mona –Monada VII)*.

În „Poem final”, „eroismul” ia aspectul unei furioase porniri nihiliste împotriva propriei fiinţe: „Îmi tai un deget./Celelalte în cor: taie-ne şi pe noi!/Exprim un cuvânt./Celelalte în cor: şi pe noi, şi pe noi!/Acum observ că bocancii îmi sunt ferfeniţă/Şi mă grăbesc să-i arunc/Dar poemul acesta e prea lung./Scot cuţitul şi HARŞTI, un deget./Celelalte în cor: şi pe noi, şi pe noi!/ HARŞTI! HARŞTI! HARŞTI!”. O atare pornire este generată de golul interior ajuns la o intensitate paroxistică.

Ciudata convieţuire cu şobolanul Bosch (în *Ricoris*), lichefierea ceasurilor, în prezenţa iubitei („Dacă vei veni în noaptea asta/vei sta în fotoliul pe care l-am cumpărat/de la un evreu orb –/îmi vei citi despre inubliabile/întâmplări/timp în care şobolanii mei favoriţi/te vor privi neâncrezători/ (hetairă incendiară)//Va trebui să-i conving:/tu eşti una din nopţile/când ceasurile devin lichide/ca în tabloul lui Dali//Din când în când/voi săruta ochii tăi abisali/avertizându-te:/sânt maratonistul!// Inima:/candelă luminând candele obscure”-*Mona-Monada III*), şi obsesiva apariţie a *corbului* din celebrul poem al lui Poe îngreunează atmosfera generală a poeziei din acest volum. Cităm integral excepţionalul text intitulat *Edgar Allan Poe*, dar care este realizat, cu o remarcabilă fineţe scripturală, în linia elegiacă a lui Emil Botta: „Corbul domnului profesor e o închipuire/lovind în fereastra de gheaţă cu ciocul subţire,/pe cât de hirsut, pe atât de incult/descins/ dintr-un neam păsăresc de demult//El se arată pe neprevăzute,/ne îmbrăţişează cu aripile-i slute –/atât de negre şi de bizare:/dintr-o cu totul altă lume, se pare/într-o vreme/am vrut să-l împuşcăm, pe seară:/acoperise cu ţeasta/luna sfântă şi clară/dar corbul domnului profesor e o închipuire/lovind în fereastra de gheaţă/cu ciocul subţire”. La fel de frumoasă este şi poezia *De foarte departe*, care, în final, ia traiectoria unei arte poetice în care sunt combinate două concepţii, aceea a lui Tonegaru, cel care „a aruncat” cu o grenadă în poezie, şi, respectiv, stănesciana hemografie: „De foarte departe se vede: carnea mea fumegă/ carnea mea miroase a busuioc şi a mort viu/atât de străvezie atât de inexistentă –/ea susţine alergarea la jocurile olimpice/susţine lectura din autori apocrifi/De foarte departe se vede:/asemănarea mea desăvârşită cu Tatăl –/de el îmi amintesc bătrânii heruvi/avertizându-mă:/ carnea ta miroase a busuioc şi a mort viu/atât de străvezie atât de inexistentă/De foarte departe se vede:/acest vers este cel mai egoist din câte/am scris. El conţine o cantitate apreciabilă/de trotil, gata să arunce în aer/depozitul de osanale al derizoriului/De foarte departe se vede: poezia mea/poartă aceeaşi cămaşă de şapte ani./Sângele pătruns prin ţesătură/a reuşit să o înroşească”.

În volumul *Despre felul cum înaintez* (1983), este explicată semnificaţiaş şobolanului („Conform tradiţiei, mă vizitează/ şobolanul:/ **legătura mea cu lumea subterană/ unde mă refugiez în caz/de alarmă**”(*Sunt fratele*, s.n.), iar în poezia *Şobolanul Bosch*, agresiva vieţuitoare, ce aparţine regimului nocturn al imaginaţiei, intervine, precum „adjuvanţii” eroului din basme, spre a-şi salva prietenul: „Absent la Apelul de seară:/sunt condamnat la trei nopţi de gardă. ORDIN:/să nu pătrundă şobolanul Bosch!/îl las să vină./Îmi roade cătuşele:/Cranţ! Cranţ! Cranţ!/ Dezertez./Plutesc peste/acoperişe/oraşe/imperii”

Ambele volume *Despre felul cum înaintez* şi *Fiul omului* (1986) continuă, în linii mari experienţa lirică din volumul de debut. De pildă, în *I(olanda), II* (în *Despre felul cum înaintez),* sunt valorificate ofertele atitudinii fals-eroice („În aşteptarea ei am cunoscut mai multe femei/ am exersat felurite halebarde lănci arbalete/am fost rănit de mai multe ori în cruciade/am dormit cu câinii în grădina bisericii Sântul Petru/am cunoscut o cerşetore care îmi recita/în fiecare noapte poemele camarazilor morţi/am cunoscut un orb indian care susţinea/că este fratele meu,/am vizitat Iafta, portul portocalelor/m-am trezit uneori dimineaţa înfăşurat în drapele/m-am surprins îngânând marşuri eretice –/într-un cuvânt, am împlinit o anumită vârstă/înaintând pe coate într-un câmp minat”), iar în poemul *Octombrie* (din *Fiul omului*), un poem în care se mizează pe forţa discursivă şi cea imagistică, revine tema *întunericului* în care Totul şi Nimicul coexistă la fel ca fraţii siamezi: „Astfel mă amintesc:/În Marele Întuneric, unde Totul şi Nimicul/îşi sugeau reciproc degetul firav –/ca doi fraţi în aceeaşi luntre///(...)/Mă aflam închis într-un ou,/în perpetuă rostogolire prin mine însumi/În Marele Întuneric,/unde Răsăritul şi Apusul erau doi fraţi siamezi/Un fel de soare negru mă locuia/un fel de pasăre augustă a neantului”. Textele de factură confesivă: („Astfel mă amintesc: închis într-o clepsidră,/înaintam cu emirii/prin nisipuri spulberate de vânt/ (...)/Dedat marilor ascultări,/ desciframs pergamentele inexistenţei”-*Prolegomene)* alternează, aşa cum observa Mircea A. Diaconu, cu cele „ocazionale” (stârnite de anumite evenimente): „Aşteptam pe holul unei maternităţi/din secolul XX, în amurg. Anonim,/mă visam Marele Terfelogar, Marele Alpinist/al Bibliotecii Universale.../Mă căţăram pe o scară imaginară/în podul cu manuscrise, incunabule,/ ediţii rare/pe când apăru unicul Mesager/al existenţei mele/şi dădu Vestea,Veste, Vest, Ves,Ve, V...” (*Fiica noastră*). Volumele *Verile după Conachi* (1990) şi *Lucianograme* sunt înrudite din punct de vedere stlistic şi al perspectivei auctoriale. În această etapă, Lucian Vasiliu a schimbat macazul spre poezia ludică: o poezie realizată într-o altă modalitate decât aceea a congenerilor care utilizează felurite procedee menite să agaseze cititorul şi a căror convergenţă vizează negarea ostentativă a lirismului. În poeziile din această categorie este evident saltul de la *poezia ocazională*, în sensul curent al termenului „ocazional” („Fidel muzeograf/al abaţiei tale/m-au luat/durerile de şale/Adio, paturi moi/şi pulpe abisale:/sunt pacientul androgin/cu brâuri şi cu zale,/cu alinare vraciul cel hurjui/ce-mi interzice/scufundarea în Bahlui...//N-am voie să mă caţăr,/nici să-ţi cer/*Alcooluri* de Apollinaire// N-am voie să declam/mişcări abrupte/am devenit/ un câmp minat/de lupte”; - *Discopatie*), la „ocazionalele” *stări de graţie*: „O femeie nu mă lasă să dorm./Are braţe de ceară,/ochiul enorm// Când apare îi spun:/-Vom duce o viaţă ferice/în aşternuturile/florii de prun!//Când se iveşte,/Inima îmi bate atât de tare/încât clopotele/ din poemele lui Poe/încep să vibreze//Când se arată,/se prăbuşesc altare/în orbitele/infantelor portugheze// Orbii ne îmbrăţişează solemn/şi cântă/pentru noi/missa cea sfântă”(*Euridice*). Ambele poezii se ală în *Verile după Conachi.* Discursul, relaxat atât cât trebuie, beneficiază de jocul liber al rimelor şi de o privire uşor amuzată asupra pretextului liric. Poezia sa ludică are farmec; ironia, bine dozată, discretă, se află într-o plăcută simbioză cu melancolia, o melancolie blândă, luminoasă, iar gravitatea mesajului se sublimează în subtile aluzii la stilul poeziei cu substrat sentimental. Modernitatea făţişă şi tensiunea discursului liric din primele volume au cedat locul unei poezii în care se mizează, cu o disimulată inocenţă, pe voluptatea jocului cu valenţe „retro” şi pe recuperarea frumoasei simplităţi a rostirii, sub semnul unei impecabile măiestrii a organizării efectelor lirice: „Pleci şi mă laşi/cu heruvii din Iaşi –/sat tulburat de spahii, /clopotniţă/în care doar morţii sunt vii”(*De pe un umăr pe altul*, în *Lucianograme*).

Mircea Bârsilă

cronici

Lucian Vasiliu

CURRICULUM VITAE

Născut în **comuna Puieşti**, jud. Vaslui (fostul raion Bîrlad, regiunea Iaşi), la data de 08. 01. 1954.

1964. Familia se mută la Bîrlad. Studii gimnaziale şi liceale în acest oraş.

1971. Îi moare tatăl (preot, absolvent al Facultăţii de Teologie din Cernăuţi, în anul 1939), moment care declanşează preocupările pentru literatură.

1972-1974. Urmează cursurile **Şcolii Postliceale de Biblioteconomie din Bucureşti.**

1973. Ioanid Romanescu îl debutează cu versuri în ***Convorbiri literare*** nr.16 (40), din 30 august.

1974-1980. Este bibliotecar al Bibliotecii Institutului Politehnic.

1977-1981. În paralel cu activitatea de bibliotecar, urmează cursurile **Facultăţii de Filologie din Iaşi** (secţia română-franceză). Redactor al revistei studenţeşti ***Dialog***.

1980, 1 decembrie. Este angajat, prin transfer de la Biblioteca Institutului Politehnic „Gh. Asachi“, la **Muzeul Literaturii Române din Iaşi** (iniţial la casa „M. Sadoveanu“, apoi la Casa „Vasile Pogor“).

1981. Apare volumul de debut, ***Mona-Monada***, poeme, editura *Junimea*

1990. Devine membru al Uniunii Scriitorilor. Iniţiază reapariţia revistei ***Dacia literară.*** Director al COMPLEXULUI MUZEAL NAŢIONAL Moldova Iaşi.

Din toamnă, va coordona Muzeul Literaturii Române din Iaşi. Iniţiază fondarea Societăţii culturale **„Junimea '90“**. Membru al **Alianţei Civice** (1990-1992).

1992. Stagiu de administraţie culturală în Belgia, recomandat de Andrei Pleşu - ministrul culturii.

1994. Devine membru P.E.N. Romanian Center (se retrage în 2007).

1997. Membru în Consiliul COPYRO – organ de gestiune colectivă a drepturilor de autor.

1997- 2002. Redactor al revistei "Convorbiri literare".

2003-2004. Preşedinte al Uniunii Scriitorilor din România – filiala Iaşi.

2004 - Membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova.

2006 – Realizează, în dialog cu poetul Cezar Ivănescu, săptămânal, emisunea „Aventura cărţilor" la TVR Iaşi.

2004. Primeşte Ordinul „Meritul Cultural Naţional" al României.

2007. Redactor şef al revistei „Dacia literară".

2008. Membru în Comitetul de coordonare APLER şi vicepreşedinte ARPE (Asociaţia Revistelor şi Publicaţiilor din Europa).

CĂRŢI APĂRUTE:

1981. ***Mona-Monada***, poeme, Iaşi, editura *Junimea;*
1983. ***Despre felul cum înaintez***, poeme, Bucureşti, editura *Albatros*;
1985. ***Să alergăm împreună***, roman, Iaşi, editura *Junimea*;
1986. ***Fiul Omului***, poeme, Iaşi, editura *Cartea Românească*;
1990. ***Verile după Conachi***, poeme, Iaşi, editura *Junimea*;
1994. ***Mierla de la Casa Pogor***, poeme, antologie, Iaşi, editura *Euchronia*;
1995. ***Dincolo de disperare***, poeme, antologie, Timişoara, editura *Helicon*;
1996. ***Tanz der monaden*. (Dansul monadelor)**, versuri, ediţie româno-germană, traduceri de Christian W. Schenk, *Dionysos Verlag*, Germania;
1999. ***Lucianograme***, poeme, Botoşani, editura *Axa*;
1999. ***Poeme/ Poémes***, ediţie româno-franceză, Oradea, editura *Cogito*;
2000. ***Cambei în China*** (carte de turism cultural), Iaşi, editura *Sedcom Libris*;
2001. ***Grenade şi îngeri*** (proze cezariene), Iaşi, editura *Junimea*;
2003. ***Atelier de potcovit inorogi***, poeme, antologie, Iaşi, editura *Junimea*;
2006. ***Şobolanul Bosch***, poeme antologie, Piteşti, editura *Paralela 45*;
2009. ***Visez Fiul***, poeme, carte bibliofilă. Iaşi, editura *Eis Art*;
2010. ***Sciatică de Copou (tablete şi enunţuri civice)***. Bucureşti, editura *Niculescu*;
2012. **Deţinut 001954**. Poeme. Traduceri de Dumitru M. Ion şi Branko Ţvetkoki. Macedonia, Skopje, ed. Makarej.

ALTE TITLURI (unele în colaborare), selectiv şi cronologic:

• ***Parlamentari, prefecţi, primari de odinioară (V. Pogor şi N. Gane)***, Iaşi, editura *Canova,* 1993;
• ***Albumul Iaşi***, Editura *Cronica*, 1994;
• ***Monografia cimitirului Eternitatea***, Editura *Cronica*, 1996;
• ***Mihai Codreanu, Blestemat la neuitare***, versuri, Timişoara, editura *Helicon*, 1996;
• ***Prin Iaşii de odinioară***, Editura *Cronica*, 1996;
• ***Iaşii între legendă şi istorie***, Editura *Institutului European*, 1997;
• ***Ştefan Vasiliu, Darul duhovniciei***, Iaşi, editura *Timpul*, 1997;
• ***Iaşi. Oraşul din inimă***, editura *Polirom*, 1999;
• ***Cezar Petrescu, Georgetta*** (epistolar inedit), Iaşi, editura *Junimea*, 1999;
• ***Costache Conachi, Spitalul amoriului***, (în colaborare), antologie, Iaşi, editura *Timpul,* 2000;
• ***Al. Vasiliu-Tătăruşi, Lunga şi amara pribegie*** (în colaborare), Iaşi, editura *Timpul*, 2001;
• ***Iaşi – citadelă europeană***, editura *Sedcom Libris*, 2003.

TRADUS ÎN:

Spania (Carlos Diaz), **Ungaria** (Szlafkay Attila, Ferenczes Istvan, Gaal Aron), **China** (Gao Xing), **Grecia** (Danae Papastratou), **Macedonia** (Milovan Stefanovski), **SUA** (Adam J. Sorkin, Laurenţiu Constantin, Mihaela Moscaliuc şi Michael Waters, Olimpia Iacob, Radu Andriescu ş.a.), **Suedia** (Ion Miloş), **Germania** (Simone şi Christian W. Schenk, Helmut Berner), **Anglia** (Brenda Walker), **Franţa** (Iolanda Vasiliu, Benoit Vitse, George Astaloş), **Italia** (Ştefan Damian), **Irak** (Munir Mezied), **Serbia** (Miljurko Vukadinovic), **Slovenia** (Balasz F. Attila), **Bulgaria** (Dimana Miteva), **Rusia** (Chiril Covalgi şi Leo Butnaru) ş.a.

Premii naţionale

"Nicolae Labiş" (1979), „Mihai Eminescu" (1983), „Nichita Stănescu" (2010); premiile Uniunii Scriitorilor din România – filiala Iaşi (1990, 1994, 2000), al revistelor „Ateneu" (1999), „Euphorion" (2000), „Poesis" (2002), Premiul Congresului Naţional de Poezie (Botoşani-Suceava-Putna, 2011), Premiul publicului la Turnirul poeţilor (Efes, Turcia, 2012) ş.a..

Călătorii culturale în Franţa, Belgia, Germania, China, Italia, Grecia, SUA ş.a.

Trupul înnoptează pe masa de operaţie
celulă cu celulă gratie cu gratie
şi nu întâmplător
mă gândesc la prietenul din Sibiu,
la ochii obsedaţi
de anatomia corpului actriţei Miriam –

martor al existenţei dinţilor săi albi
renunţ la disertaţia
„Cântecul degetelor sfărâmate sub roată":
mă las tăiat de cuvinte
marile evenimente ale planetei

ŞOBOLANUL BOSCH

Absent la Apelul de seară:
sunt condamnat la trei nopţi de gardă.
ORDIN:
să nu pătrundă şobolanul Bosch!
Îl las să vină.
Îmi roade cătuşele:
Cranţ! Cranţ! Cranţ!

Dezertez.
Plutesc peste
acoperişe
oraşe
imperii

Naufragiile îmi amintesc
de alte naufragii
Prizonierii,
de alţi prizonieri
Cătuşele,
de alte cătuşe

Sunt readus în graţioasa celulă.
ORDIN:
Să nu pătrundă
şobolanul Bosch!

Cranţ! Cranţ! Cranţ!

ÎN CĂUTAREA PROPRIEI ÎNFĂŢIŞĂRI

Pe unde am trecut, am lăsat amintire
umbra însângerată:
în braţele fetelor blonde de pe Rin,
în braţele fetelor brune de la Dunăre
Printre orbii tineri
eu însumi orb tânăr,
cu trupul sfâşiat de sârme ghimpate
mă târăsc pe burtă
în căutarea propriei înfăţişări
în căutarea
fraţilor pe care i-am pierdut
într-un câmp minat

RICORIS

Răsuflarea Divinei e un nor îndepărtat şi rece
prevestitor de ploi cu grindină –
noaptea-i femeie de stradă, eu:
animal însingurat cu gîndul
la ultima zi a lumii

Sunt mulţumit cu tăcerea lucrurilor
premeditând colosale explozii?
retorică retorică retorică –

convieţuiesc cu şobolanul Bosch
viaţa mea de acum e proiecţia unui film mut
(nesfârşită incertă iluzorie peliculă
peste care lunecă ambarcaţiunile
pregătite pentru o nouă Cruciadă)

Trupul înnoptează pe masa de operaţie
celulă cu celulă gratie cu gratie
şi nu întâmplător
mă gândesc la prietenul din Sibiu,
la ochii obsedaţi
de anatomia corpului actriţei Miriam –

martor al existenţei dinţilor săi albi
renunţ la disertaţia
„Cântecul degetelor sfărâmate sub roată":
mă las tăiat de cuvinte
marile evenimente ale planetei

EDGAR ALLAN POE

Corbul domnului profesor e o închipuire
lovind în fereastra de gheaţă cu ciocul subţire,
pe cât de hirsut, pe atât de incult
descins
dintr-un neam păsăresc de demult

El se arată pe neprevăzute,
ne îmbrăţişează cu aripile-i slute –
atât de negre şi atât de bizare:
dintr-o cu totul altă lume, se pare

antologie

E iarnă cu lacăte pe gura cârtiţei,

e iarna cartierelor cu genunchii la gură,

iarna colindului din respiraţia ta

În cuvintele mele vechi

visează femeile pe care le-am iubit,

satele cărora le-am sărutat

lemnul clopotniţei

Îmi vorbeşte din nou flacăra:

icoană de sânge

impregnată în pânza chipului tău

Într-o vreme
am vrut să-l împuşcăm, pe seară:
acoperise cu ţeasta
luna sfântă şi clară

dar corbul domnului profesor e o închipuire
lovind în fereastra de gheaţă
cu ciocul subţire

MONA-MONADA (XV)

Şarpe încolăcit după gâtul
fachirului.

Are două braţe
două şiruri paralele
de indieni războinici
posedă un superb deget arătător
prin care ucide repetat:
port crucea ei în ceaţă
printre umbre cerşetori imperatori –
pregătit
pentru transhumanţa autumnală,
pregătit
pentru oculta descindere
în triunghiul Bermudelor

DACĂ PRIVESC

Dacă privesc, mă înspăimânt.
Dacă nu privesc, mă înspăimânt.
Sufletul Mamei arde noaptea
pe colină:
acolo se zăresc vânătorii
prin ascunzişuri triste
acolo vechii slujitori
ai înţelepciunii
trag cu arcul
acolo buzele leprosului murmură
psalmii de taină
acolo-s morţii galbeni
sub cerul galben –
dacă privesc, mă înspăimânt

ÎN CĂUTAREA PROPRIEI ÎNFĂŢIŞĂRI

Pe unde am trecut, am lăsat amintire
umbra însângerată:
în braţele fetelor blonde de pe Rin,
în braţele fetelor brune de la Dunăre
Printre orbii tineri
eu însumi orb tânăr,
cu trupul sfâşiat de sârme ghimpate
mă târăsc pe burtă
în căutarea propriei înfăţişări
în căutarea
fraţilor pe care i-am pierdut
într-un câmp minat

SINGURĂ METAFORA

Mut printre cei muţi
cruciat printre cruciaţi –
astfel mă surprind
epitetele înserării natale
Mă scufund tot mai lent
în studiul monadologic
Tu mă priveşti
cum mă întunec,
cum ard
printre tăciunii din urmă
şi înţelegi
că singură metafora
îl mai poate învia pe Lazăr

ANIMA MUNDI

Îmi vorbeşte din nou flacăra:
ascult mărturisirile ei
despre arborele nostru genealogic
E iarnă cu lacăte pe gura cârtiţei,
e iarna cartierelor cu genunchii la gură,
iarna colindului din respiraţia ta
În cuvintele mele vechi
visează femeile pe care le-am iubit,
satele cărora le-am sărutat
lemnul clopotniţei
Îmi vorbeşte din nou flacăra:
icoană de sânge
impregnată în pânza chipului tău

MAŞINA DE SCRIS

În această linişte densă, cenuşie,
doar maşina de scris
mă aşteaptă răbdătoare şi castă,
cerşindu-mi mâinile albe ca varul
Dar:
mâinile salvează un paing de la înec
mâinile deznoadă funia sinucigaşă
mâinile visează şoldul fecioarei din Tahiti
mâinile îngheaţă pe pieptul mamei
Vino tu şi aruncă în aer
această linişte densă, cenuşie
această cameră de gazare

ÎN CĂUTAREA PROPRIEI ÎNFĂŢIŞĂRI

Pe unde am trecut, am lăsat amintire
umbra însângerată:
în braţele fetelor blonde de pe Rin,
în braţele fetelor brune de la Dunăre
Printre orbii tineri
eu însumi orb tânăr,
cu trupul sfâşiat de sârme ghimpate
mă târăsc pe burtă
în căutarea propriei înfăţişări
în căutarea
fraţilor pe care i-am pierdut
într-un câmp minat

Generaţia '80 văzută din interior

LUCIAN VASILIU

„Metafora? Uneori m-a ţinut în braţe (ca mama, ca o iubită...). Alteori mi-a dat drumul în băltoacele vremurilor"

Din perspectiva arborelui genealogic poetic, Lucian Blaga şi George Bacovia (Vasiliu!) m-au stimulat din juneţe. Plus... Vasiliu-Birlic şi spiritul lui jucăuş!

ancheta

– Ionel Teodoreanu (?) spunea că din Iaşi pornesc doar două drumuri, unul la gară şi altul la Eternitatea; putem să scriem, mai ales pentru cine nu ştie, şi cu literă mică: eternitate. Dragă Lucian Vasiliu, de ce n-ai ales gara la prima tinereţe?

– În vremea fraţilor Ionel şi Păstorel Teodoreanu urbea Iaşi era în dialog cu două surate semnificative pentru istoria noastră: Cernăuţi şi Chişinău...

Neexistând aeroport, nici port, cetatea colinelor cu mănăstiri, podgorii şi subterane trainice îţi oferea două căi de „exprimare": gara şi ... cimitirul (care în Iaşi se numeşte... „Eternitatea"!).

Pe mine m-a ales gara din Bârladul lui Tache, Ianke şi Cadâr. Părintele meu, preot de ţară, Ştefan Vasiliu, ne crescuse pe noi, cei trei feciori (eu, mijlociul) în cultul oraşelor *Bucureşti* (capitala respectată a tuturor românilor), *Cernăuţi* (unde absolvise studiile de teologie, coleg de facultate cu tatăl Anei Blandiana, cu tatăl lui Dan Mănucă, al lui Grigore Ilisei) şi *Iaşi* (miezul creştin, spiritual al estului nostru arhetipal.

Neavând posibilitatea să iau calea spre Cernăuţi, m-am decis, întâi, pentru Iaşi (o călătorie cu... trenul – excursie în clasa a IX-a...). M-am îndrăgostit fatalmente de... monumentele şi de spiritul junimist, propunându-mi a face tot posibilul să devin cetăţean ieşean (iniţial am avut mutaţie de... flotant!).

Al doilea drum cu trenul l-am făcut spre Bucureşti, unde am obţinut menţiune la Olimpiada naţională de literatură (eram elev de liceu în Bârlad). În vara anului 1972 mă aflam în Tabăra naţională de creaţie literară de la Păuşa (Râmnicu Vâlcea) – între mulţi juni condeieri din ţară...

Am dat examen la Facultatea de drept din Bucureşti. Am ratat admiterea... Eram prea crud pentru a-mi da seama că eram „urmărit" de dosarul de intelectual interbelic (şi încă de factură... cernăuţeană!) al tatălui meu. Frustrările năvăleau, începeam să conştientizez...

În toamna anului 1972 reuşeam la examenul Institutului Biblioteconomic, transformat după Tezele din vara anului 1971 în... Şcoală Postliceală de Biblioteconomie. Aici am avut parte de profesori deosebiţi (marginalizaţi, după reverificările din 1971-1972, mutaţi „disciplinar"), printre care prozatorul Costache Olăreanu. Între colegi, azi scriitori, Marian Drăghici, George Calcan, Nicolae Scurtu, Liviu Vişan, Claudiu Conţevici...

După absolvirea Şcolii postliceale (am fost şef de promoţie, am învăţat pe brânci pentru a-mi îndeplini visul de a deveni... ieşean), în toamna anului 1974 eram bibliotecar la Universitatea... tehnică „Gh. Asachi" din fosta capitală. Din păcate, Păstorel şi Ionel Teodoreanu nu erau acasă. Gara şi cimitirul, da...

– Eşti fiu de preot, ca Blaga, de unde prenumele de Lucian, şi de unde numele Vasiliu, ca Bacovia, după cum mărturiseşti într-un poem. În afară de prenume şi nume, ai ceva în comun cu cei doi? Despre ei nu ştiu să fi fost „monadologi" sau „muzeografi anarhici", „lucianografi".

– Pe line maternă, arborele meu genealogic cuprinde o străbunică (Puşcaş, pre numele ei) venită din zona Cluj-Sălaj, un străbunic (Prisecaru, pre numele său) venit în acelaşi ţinut Puieşti (situat în triunghiul Bârlad-Bacău-Vaslui) din zona Iaşi (malul Prutului). Pe linie paternă sunt bârlădean get-beget, daco-trac (?), de vreo trei generaţii (cum a descoperit fratele meu mai mic, Aurelian, în cimitirul din deal, săpând mormintele familiei şi cercetând actele Primăriei... Baaad-Bârlad, cum spuneam cu poetul Cezar Ivănescu!).

Mama m-a născut a doua zi de Bobotează, după ce a dansat cu mine în pântece la ziua unchiului Ion Prisecaru. Trebuia să mă numesc Ion, dar aveam deja un frate mai mare, botezat... Ion!

Din perspectiva arborelui genealogic poetic, Lucian Blaga şi George Bacovia (Vasiliu!) m-au stimulat din juneţe. Plus... Vasiliu-Birlic şi spiritul lui jucăuş!

– Eram la Iaşi când ai venit din armată şi ai devenit bibliotecar (la Iaşi!, ca Mihai Eminescu) la Institutul Politehnic. Publicai frecvent (ce însemna frecvent în anii '70?!) poezie în revistele literare. Dar când aflaseşi cu adevărat ce este poezia? Era acelaşi lucru cu cel din anii '80, '90, 2000?

– Deşi aş fi vrut să fiu ofiţer de carieră (aveam ca model un unchi dinspre mama – a murit tânăr), n-am avut acces la Liceul Militar. În schimb, după şcoala postliceală, am făcut... armată să-mi ajungă. Tratat de la Varşovia, nu glumă! Un an şi patru luni, cu inundaţii pe Mureş, cu munci agricole lângă Podul de la Cernavodă, cu aplicaţii militare dure în zona Cincu-Braşov, cu gărzi cumplite de noapte, cu un stomatolog care ne-a distrus dantura pe viaţă, cu un caporal Costică... Chiriac (un fel de ceangău-proletar) rău, complexat, autoritar, dar şi cu vinuri bune cumpărate de la sătenii din zona Ineu-Lipova-Arad, cu dialoguri... sexologice în loc de învăţământ ideologic ş.a.

Din armată am revenit în spaţiul paradisiac al bibliotecii universitare din Iaşi. Mereu decalat în viaţă, după moartea tatălui meu (în 1971, pe fondul Tezelor..., aveam 17 ani) m-am izolat, dedicându-mă total lecturii şi scrisului. Am abandonat sportul (atletism, ciclism, box, înot). Din zburdalnic, am devenit tăcut, dornic să „răzbun” moartea tatălui (ucis, efectiv, de anchetele postbelice, internări la... psihiatrie, umilinţe...), devotat memoriei lui şi interbelicilor neantizaţi de vremuri teribile...

La îndemnul profesorului de română, Mihai Daraban (fie-i ţărâna uşoară!), i-am scris poetei Ana Blandiana. Mi-a răspuns încurajator la „Poşta redacţiei” (revista „Contemporanul”). Deja fusesem „publicat” la gazeta de perete a liceului, cu texte influenţate de poezia interbelicilor (Blaga şi Bacovia, în principal). Directorul şcolii, rigurosul profesor de matematică, Dumitrache, mă lăsa să port mici plete (eram singura excepţie)... Ceilalţi, tunşi „sportiv”...

Ioanid Romanescu mă publicase/ debutase în „Convorbiri literare” (nr. 16/ 1973). Îi scrisesem în mai multe rânduri, din Bucureşti. Mai târziu, a vrut să mă cunune. Doar că eu îmi doream să fiu burlac, de tip „Junimea”, să nu angajez eventuala familie în buclucurile mele literare... Dar a venit anul 1983, cu bune (m-am îndrăgostit lulea şi m-am căsătorit cu studenta la filologie Iolanda Dospinescu) şi cu multe... belele (între care ancheta de la Securitate, în care a fost... antrenat tot grupul de la revista studenţească „Dialog”, unde fusesem redactor între anii 1977-1981).

Publicam rar poezie (Mihai Ursachi era unul dintre magiştrii mei exigenţi de atunci, alături de Cezar Ivănescu – aflat în Bucureşti, şi Ioanid Romanescu – destul de incomod, el... hahalera, revoltat de spiritul încorsetat de atunci). Deseori citeam şi tipăream... parodii (cu pseudonim, mai ales în revista „Cronica”), ca mod subtil de reacţie la vremuri. Exersam textul critic, mai ales în „Dialog” (Al. Călinescu) şi „Convorbiri literare” (Daniel Dimitriu). Am scris, printre primii, despre cărţile de debut (poezie) ale anilor ’80: Matei Vişniec, Ion Mureşan, Mircea Cărtărescu, Magdalena Ghica, Florin Iaru, Ion Stratan, Nichita Danilov, Liviu Ioan Stoicu, Daniel Corbu, Virgil Mihai(u), Traian T. Coşovei, Marta Petreu, Mircea Dinescu, Ioan Flora ş.a., dar şi despre cărţi semnate de Al. Paleologu, Emil Botta, Leonid Dimov, Radu Cosaşu, Gh. Grigurcu, Adrian Popescu, Nicolae Prelipceanu, Cristian Simionescu, Nicolae Turtureanu, Emil Brumaru...

Era perioada în care, entuziast, speram ca România, Estul european să se îndrepte spre bine... Nu bănuiam dezastrul de după 1983, cu final pozitiv neantizarea zidului berlinez în praful istoriei...

– Am participat în câteva seri la întâlnirile scriitoriceşti din garsoniera ta cât cuşeta lui Raskolnikov din cartierul „Nicolina”. La ce cenacluri participaseşi înainte de cele de la domiciliu?

– În cenacluri căutam prieteni, confini, camarazi de câmp minat... Era un mod de a rezista la atâtea anomalii. Deveneam liber câteva ceasuri (uneori şi după cenaclu, la un iaurt cu George Bădărău sau o preumblare cu Mariana Codruţ). Aveam puţine spaţii de exprimare pe atunci. Eram un slujbaş corect, riguros, disciplinat. Citeam, vedeam filme, jucam fotbal sau înotam, hălăduiam la marginile mirifice ale Iaşului, mai ales cu Luca Piţu...

În perioada mea bucureşteană (1972-1974) m-am ataşat de „Junimea” lui Ovid S. Crohmălniceanu (întâlnirile aveau loc în podul Universităţii, pe buturugi de lemn eram... aşezaţi). Am frecventat, cu mult câştig intelectual, „Rotondele 13” de la Muzeul Literaturii (mă fermeca indicibilul Şerban Cioculescu!)... Mai târziu, am fost invitat să citesc şi la „Confluenţe”, cenaclu aparent oficial, dar unde venea lume bună (Doina Uricariu, Carolina Ilica, Dumitru M. Ion, Dinu Flămând, Emil Brumaru, junele Horia Gârbea...). Am trecut şi pe la „Charmides”, cenaclul studenţilor de la filosofie (coordonator Gabriel Stănescu) şi prin multe alte cuiburi de entuziaşti culturali...

Selectiv am fost şi la Iaşi. Existau multe adunări cenacliere (de la Combinatul de Utilaj Greu la Casa Studenţilor – cenaclul „M. Eminescu”, dirijat de Virgil Cuţitaru). Am optat pentru „Junimea” de la Muzeul „Vasile Pogor” (Daniel Dimitriu, Constantin Parascan, Constantin Pricop, Val Condurache...), pentru „Nicolae Labiş” de la Universitate (profesorul Ioan Constantinescu). Eu însumi am coordonat un mini-cenaclu, clandestin, în bârlogul meu de muzeograf, între 1984-1989 (între elevii şi studenţii de atunci: Radu Andriescu, Ovidiu Nimigean, Şerban Axinte, Indira Spătaru, Irina Andone, Oana Lazăr, Ştefan Baştovoi, Horaţiu Ioan Laşcu, Codrin Liviu Cuţitaru, Dan Lungu – ultimul sosit la... 1 dec. 1989!)...

Garsoniera (chilia mea de boem-bibliotecar-cititor-condeier) a fost un paradis în... Infern, din anul 1977 (când am primit repartiţie şi am început să plătesc aferenta chirie Universităţii „Gh. Asachi”) până în 1983, anul declinului evident...

– Cât a însemnat Cenaclul Junimea păstorit de criticul Daniel Dimitriu în formarea ta ca poet? Când ai devenit conştient că tu şi colegii tăi de cenaclu sunteţi optzecişti?

– „Junimea” veche (respectăm proporţiile!) ne îngăduia la ea acasă! Îţi imaginezi, augustule Dumitru (ai fost şi tu în echipa noastră, un timp...), să fii tânăr, credul, entuziast şi să ai şansa întâlnirilor cu lume înaltă în chiar casa primarului, demnitarului, junimistului, ministrului, europeanului mason patriot Vasile Pogor-fiul, primul traducător în română din Baudelaire, E.A.Poe şi Goethe („Faust”)! Ce... Mecena!

„Junimea” muzeografică în formulă nouă a fost tot un vis („al inteligenţei libere”, zicea Maiorescu despre cea din secolul al XIX-lea). Mărturisesc, era şi pe atunci (1977-1989) caracudă, parcă mai bine... crescută, totuşi, decât astăzi. Ne „băteam” pentru erudiţie, pentru respectul faţă de tradiţii şi limba maternă, cultivam mentalitatea europeană. Sancţionam impostura, duplicitatea, amatorismul...

Nu aveam conştiinţa unei generaţii... Abia în 1980-1981 când a apărut valul de debuturi excepţionale, compacte, ne-am dat seama de eveniment, de explozie! Marin Preda decretase, la editura „Cartea Românească”: dacă nu avem poezie, nu avem nimic! Dacă există şapte cărţi de debut valoroase vom publica şapte şi nu doar un debut, cum prevedeau regulile Consiliului Culturii...

Aproape lună de lună piaţa editorială era năucită de cărţi deosebite. Ne încurajau spirite, conştiinţe din toate... generaţiile! Aveam ceva de spus: de la nord (George Vulturescu, Gellu Dorian, Marta Petreu, Emil Hurezeanu, Petru Romoşan, Andrei Zanca, Ion Mureşan, Mircea Petean, Ioan Moldovan, Aurel Pantea, Ioan Pintea...), de la sud (din capitală, de la Mariana Marin şi Elena Ştefoi la Matei Vişniec şi mulţi alţii), de pretutindeni (doar câteva nume: Liviu-Ioan Stoiciu, Ion Monoran, Mircea Bârsilă, Ioana Dinulescu, Denisa Comănescu, Gabriel Chifu). Unii debutaseră anterior anului 1980, alţii erau cunoscuţi dar vor apărea mai târziu cu volume în arena anilor ’80 (şi chiar ’90)...

Treptat, treptat, se individualizau (în poezie, în proză, în critică şi istorie literară, în teatru). Am fost grup (generaţie) atunci, în preajma anului 1980. Acum, pe cont propriu, în spaţiul verticalităţii culturale, deseori cu sentimentul deşertăciunii.

Daniel Dimitriu ne-a fost cumpănitor, spirit armonios, fratern! Din păcate, a fost nevoit, de ani buni, să se retragă din câmpul culturii...

– Zicea cineva că o generaţie literară se naşte distrugând pe precedenta/ precedentele. Dar, epistolele tale către Don Caesar (Ivănescu) nu sunt deloc demolatoare, ba chiar cronicarii sunt văzuţi de tine rostogolind merele roşii prin livezile contemporane. Ce să mai zic că eşti redactor-şef la Dacia literară, cea mai veche revistă literară din spaţiul românesc. Mai eşti, în aceste condiţii, un optzecist fidel generaţiei tale?

– Am mai scris (şuguind ca pe malul Ozanei) ce fel de... optezecist sunt: am 1,80 cm, 80 de kg, am debutat în anul 1981 (deşi eram „planificat” pentru 1979!)! Sunt un optzecist conjunctural. Mi-ar fi plăcut să fiu, cu Ion Creangă în preajmă, optzecist în secolul al XIX-lea!

Deşi am creat deseori în... discontinuitate, sunt pentru continuitate lucidă: mitropolitul Dosoftei, logofătul Conachi, diplomatul unionist Alecsandri, veşnicul confiscat în fel şi chip Eminescu, interbelicii, Labiş, contemporanii (sunt foarte selectiv), mai tinerii Marius Chivu, Radu Vancu, Lucian Dan Teodorovici, Daniel Cristea-Enache, Nicolae Coande, Emilian Galaicu-Păun (spre a da doar câteva nume)... Nu-i uit pe copiii mei, Luiza şi Cezar, dedicaţi artelor...

Preocupările mele vechi şi fidele pentru muzeografie (am refuzat oferte pentru Bucureşti sau pentru travaliu în străinătate) stau mărturie umilelor eforturi în... atelierul meu de potcovit inorogi! Mihail Kogălniceanu şi paşoptismul sunt activi în arena reintegrării noastre în structuri euroatlantice!

– Este evident pentru orice cititor al poeziei tale că ai schimbat paradigma şaizecistă pe cea optzecistă. Se poate face aşa ceva fără a fi belicos faţă de interbelici, faţă de şaizecisti? Cum se explică ataşamentul tău de mataforă: „Ţin în braţe metafora./ Metafora de acum/ ţine în braţe/ metafora de altădată...?”

– Nu-mi place să vorbesc despre mine, despre creaţia mea. Rareori articulez ceva în acest sens. Sunt dedicat celorlalţi (17 ani am fost director de instituţii culturale, nu ca... manager de lux, ci ca păstor pregătit să ajute, să înţeleagă, chiar abandonându-se, neglijându-şi familia, expus discreditărilor, invidiilor, atacurilor de tot felul)...

Mă răţoiesc deseori la mine însumi! Cultiv argumentele, calmul, dialogul! Sunt polemic argumentat, nu belicos gratuit...

Metafora? Uneori m-a ţinut în braţe (ca mama, ca o iubită...). Alteori mi-a dat drumul în băltoacele vremurilor. Deseori m-a alungat de acasă...

– Aaa! Am uitat să te întreb ce înseamnă pentru tine generaţia ’80?

– Reprezintă, la un loc, neapărat la un loc, scriitorii şi cititorii lucizi (subliniez, **cititorii**) ai anilor ’80 ai secolului trecut. Mulţi dintre ei au trecut la Domnul, dincolo de bine şi de rău...

– Dar, cum crezi tu că s-a născut generaţia ’80? Printr-un dictat într-o seară de luni la Cenaclul de Luni? Sau concomitent şi implicit şi tacit prin toată ţara?

– Ne-am născut din iubire, credinţă, responsabilitate. Generaţia, gruparea a apărut spontan, în presa studenţească naţională (mai puţin veghează; îngăduită, uneori complice, de autorităţi), prin vocea poeţilor tineri germani din România, la colocviile studenţeşti de literatură (Piteşti), la celebrul, incendiarul Colocviu naţional de poezie, 1978 – Iaşi, când Laurenţiu Ulici ne-a invitat să citim printre consacraţi, scandalizând..., la concursurile literare de calitate (au fost şi multe de umplutură), în cenaclurile neîmblânzite, la Restaurantul Uniunii Scriitorilor (unde nu prea aveam acces, nefiind... membri), pe plajele de la *2 Mai* şi *Vama Veche* (la *Neptun* doar râvneam...), în dialog cu Virgil Mazilescu, în Maramureşul rotacizant (nu ştiam nimic despre puşcăria de la Sighet!), în micul spaţiu de locuit

În cenacluri căutam prieteni, confini, camarazi de câmp minat... Era un mod de a rezista la atâtea anomalii. Deveneam liber câteva ceasuri (uneori şi după cenaclu, la un iaurt cu George Bădărău sau o preumblare cu Mariana Codruţ). Aveam puţine spaţii de exprimare pe atunci. Eram un slujbaş corect, riguros, disciplinat. Citeam, vedeam filme, jucam fotbal sau înotam, hălăduiam la marginile mirifice ale Iaşului, mai ales cu Luca Piţu...

mari idei al lui Nichita Stănescu, în biblioteci, peste vămile CAER, în trenurile navetiştilor, la munci agricole, în farfuria de supă a fiului de preot Petre Ţuţea, la sucevenele concursuri labişiene, la Colocviile de pe malul Ozanei de la Târgu Neamţ, la Sighişoara în miez medieval târziu, prin depozitele de la editura „Cartea Românească”... Mă opresc aici. Cu, încă o dată, elogii pentru cititorii subtili, educaţi, devotaţi de atunci!

– Ai participat împreună cu un desant ieşean la Cenaclul de luni, într-o seară... optzecistă. Ai citit un... catren. De ce doar atât? De ce atâta drum pentru patru versuri? Cum a fost vizita unor provinciali în bârlogul lupilor?

– Am fost invitaţi trei ieşeni, Nichita Danilov, Liviu Antonesei şi subscrisul... Consemnez frugal (ar trebui să umplu pagini, la fiecare întrebare a ta; ar trebui să recurg la caietele mele de însemnări, pentru relativă reconstituire muzeografică...).

Era anul 1979?

După ce am coborât din trenul Iaşi-Bucureşti, am luat autobuzul (nu prea erau taxiuri pe vremea aceea, iar noi destul de sărăntoci, vorbă proletară). Am pornit spre Casa Scânteii (unde erau grupate reviste, edituri, instituţii culturale). Pe treptele... staliniste ale clădirii ne-am întâlnit cu... Nicolae Manolescu. Târziu, după 1990 aveam să descopăr, tulburat, că tatăl... Excelenţei Sale şi tatăl meu au slujit, un timp, în acelaşi Cernăuţi interbelic... . Profesorul de atunci a părut bucuros să ne întindă mâna, să ne cunoască (ne ştia vag, în varii proporţii, ne citise, ne cunoştea şi din relatările prietenilor de la Cenaclul de luni). Ne-am luat rămas bun (mergea la ore, la Universitate, ne-a spus), urmărind să ne revedem la cenaclu.

A fost linişte, a fost seară... Nicolae Manolescu nu a ajuns. Venisem, în principal, să mă asculte, să mă evalueze, să mă radiografieze criticul literar. Îl citeam în mod curent. Ştiam că bârlădeanul George Ivaşcu (fost student, la Iaşi, al lui... G. Călinescu!) îl proteja, îl cultiva, îl menaja. Aveam şi eu o aşchie de bârlădenie, una de ieşenie, una de bucureştenie...

În semn de protest pentru absenţa.. manolesciană, am citit/ rostit doar un fragment de poem... Ca şi Nichita Danilov (fără să ne înţelegem). Liviu Antonesei s-a luat în serios şi a rostit un poem diluvian, articulat, năvalnic...

În final, seara a fost colocvială. Nici o clipă nu ne-am simţit sfidaţi, provinciali, complexaţi. Solidaritatea era netrucată. Ne citeam prin presă, ne respectam, ne stimulam, ne întâlneam, prin ţară, în varii situaţii, esopici, subtili, rafinaţi...

Atât de mare a fost dorinţa mea de atunci de... manolescianizare, încât acum am ocazia să-l revăd cel puţin de patru ori pe an (în Consiliile U.S.R.). În plus, îmi este preşedinte (de breaslă). Mă acceptă în paginile revistei „România literară” (fondată la Iaşi, în 1855, de Vasile Alecsandri!)...

– Ca poet, ca om, ca om de litere în general, eşti ludic. Te înjur spunând asta? Ce dimensiune a literaturii este ludicul? Prin asta te-ai apropiat de postmodernism? Dar, până la urmă ce este postmodernismul care, cică, se confundă cu generaţia poetică ’80 la noi? Cel puţin aşa susţine Nicolae Manolescu în a sa Istorie critică...

– Arta este joc, hârjoneală, tăvăleală, copilărire, inventivitate, dezinvoltură, gratuitate... Avem o limbă poetică bogată, hrănitoare, suplă!

A fi ludic nu înseamnă a fi neserios, băşcălios, epidermic... (a se revedea pagini întregi din opera poetică eminesciană!).

Post (post)modernismul e un fel de a ne alinia la mode atlantice deja consumate (avem alte ritmuri, totuşi, prin estul dunărean), un fel de a ne alinta, de a ne afla în treabă (deseori), prea scorţoşi... Un concept, un instrument (didactic) de lucru, o convenţie... Pierdem, uneori, prea multă energie teoretizând. Contează, până la urmă, individualitatea, excepţia, valoarea înaltă!

Post (post)modernismul e un fel de a ne alinia la mode atlantice deja consumate (avem alte ritmuri, totuşi, prin estul dunărean), un fel de a ne alinta, de a ne afla în treabă (deseori), prea scorţoşi... Un concept, un instrument (didactic) de lucru, o convenţie... Pierdem, uneori, prea multă energie teoretizând. Contează, până la urmă, individualitatea, excepţia, valoarea înaltă!

– Şi, apropo de monumentala istorie a lui Manolescu, nu te afli în lista de 18 poeţi optzecişti a criticului. Eşti frustrat?

– Om sunt, am frustrările mele! Important este ca literatura noastră să aibă cât mai multe istorii (alternative), dicţionare, enciclopedii, atlase, exegeze critice. Este un semn de maturitate... Sunt bucuros, mai scriam, să fiu contemporan cu mari spirite critice precum Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Eugen Negrici, Mihai Zamfir, G. Dimisianu, Mihai Cimpoi, Gheorghe Grigurcu, Ion Pop, Cornel Ungureanu, Alex. Ştefănescu, Al. Cistelecan, Mircea A. Diaconu, Ioan Holban (vecinul meu de scară...)... Dar mă gândesc şi la M. Niţescu, Marin Mincu, Laurenţiu Ulici, Radu G. Ţeposu, Mircea Scarlat...

– Cu cine te simţi solidar în cadrul generaţiei? Cu cine eşti prieten dintre optzecişti? Cât a însemnat prietenia în legarea generaţiei?

– Am trăit şi trăiesc în cultul prieteniei. Am învăţat de la tata (avea 63 de ani când a murit). Încerc să fac bine. Sunt conciliant. Îmi place să comunic. Să argumentez! Să stimulez. Dar şi să sancţionez impostura, ipocrizia, indolenţa...

Dacă ar fi să numesc, pe scurt, doar câţiva comilitoni (dincolo de rang, generaţie, preocupări): profesorul Paul Miron (Freiburg), vrednicul de pomenire Bartolomeu (scriitorul Valeriu Anania), Constantin Ciopraga, Alexandru Husar, Corneliu Ştefanache, Ioanid Romanescu, Dan Laurenţiu, Mihai Ursachi, Cezar Ivănescu, Mircea Nedelciu, Aurel Dumitraşcu, Val Condurache, Constantin Liviu Rusu (excepţional muzeograf literar), Iustin Panţa, Ioan Flora, Emil Iordache...

Am legat şi leg prietenii dincolo de vârstă, preocupări, statut social. Mă interesează omul profund, aşezat sau migrator, grav sau ludic...

– Dar, când se desparte tânărul poet optzecist de generaţia sa, cum se desparte bărbatul de mama sa şi de tatăl său? Când devine el independent? Şi cât?

– După moartea tatălui am fost singur... Ştiu ce înseamnă singurătatea/ independenţa/ suspendarea. De mama nu m-am desprins niciodată. Am sentimentul că exist în pântecul ei, în eternitate divină ocultă... A murit la 79 de ani, aproape... optzecistă şi ea!

– Cum ai debutat editorial cu Mona-Monada*? Pur şi simplu? Sau mai greu. Poţi povesti pentru poeţii tineri de azi, care debutează editorial cu două-trei cărţi deodată, dacă vor.*

– În 1979 am obţinut Marele premiu şi premiul editurii „Junimea” la Festivalul concurs naţional „Nicolae Labiş” de la Suceava (au fost premiaţi, în timp, acolo, Matei Vişniec, Adrian Alui Gheorghe, Ruxandra Cesereanu, Carmelia Leonte, Mihai Gălăţanu, Horia Gârbea, Mircea A. Diaconu, Daniel Corbu, mulţi scriitori exemplari de astăzi). Premiile îmi asigurau, legal, apariţia cu volumul de debut (se chema... „Şobolanul Bosch”). Şobolanul meu literar a tulburat editura, autorităţile, cenzura. Din juriu făceau parte, între alţii, Laurenţiu Ulici, George Bălăiţă, Sergiu Adam, Ion Horea, Nicolae Prelipceanu...

A durat circa doi ani până să apară... „Mona-Monada” (am fost nevoit să fac o concesie de titlu!). Altele, nu am acceptat... Poetul Cezar Ivănescu, de la „tribuna” revistei bucureştene „Luceafărul” a trimis spre editura „Junimea” din Iaşi un buzdugan de vorbe şuierătoare, revoltat de ceea ce mi se întâmplă...

Pe scurt, fentând editorul (ca la şah, să zicem, că mă pricep!), cartea a apărut. S-a născut scandal. Redactorul meu de carte trebuia dat afară. Eu, ameninţat la slujbă (eram muzeograf în reţeaua muzeelor literare ieşene), delaţionat! Mi s-a luat Premiul Naţional pentru debut „Mihai Eminescu”, după ce juriul nu a acceptat, la presiuni de partid, şi de stat..., să se reunească şi să-l atribuie altcuiva (am şi acum diploma anulată, dar oferită tacit de M. R. Iacoban, preşedinte de asociaţie scriitoricească moldavă în anii ’80). Mulţumesc şi acum juriului de atunci (Liviu Leonte, Al. Călinescu, Ion Hurjui, N. Turtureanu...)!

Este mult de povestit! Până la urmă am fost anchetat de Securitate (atunci mi s-a arătat începutul dosarului meu de urmărire informativă – colonel anchetator Ştefănescu, a decedat). De altfel am fost „cercetaţi îndeaproape” tot grupul insurgent din jurul revistei studenţeşti „Dialog”. Tot atunci s-a produs a doua încercare de racolare (căpitanul Negru, a murit între timp). Am acceptat să fiu martor la percheziţia din garsoniera vecinului... Luca Piţu (la rugămintea prietenului, universitarului şi eseistului buclucaş)... Era anul 1983...

Până la căderea zidului berlinez am stat cu două săbii damoclesiene deasupra capului: dosarul tatălui meu şi dosarul meu...

Debutanţilor (şi nu numai) le sugerez să nu se grăbească să publice orice, oricum, oricând...

– Care au fost primii critici care te-au remarcat, te-au comentat?

– Strict, cronologic, precum într-o dare de seamă (înainte de debutul în volum şi imediat după), primele şapte reacţii, ale unor spirite din generaţii diferite, nu numai critici consacraţi:

■ Mihai Ursachi (în „Opinia studenţească”, nr. 4/ 1978);
■ Valeriu Gherghel (în „Dialog”, nr. 75-76/ 1980);
■ Cezar Ivănescu (în „Luceafărul”, 6 dec. 1980);
■ Nicolae Băciuţ (în „Echinox”, nr. 1-2-3/ 1981);
■ Laurenţiu Ulici (în „România literară”, 22 oct. 1981);
■ Eugen Simion (în „România literară”, 12 nov. 1981);
■ Dan Cristea (în „Luceafărul”, 12 iunie 1982)...

A urmat o avalanşă de texte critice, scrise şi/ de poeţi, buni comentatori... Le mulţumesc tuturor, mai ales celor care au manifestat şi rezerve (argumentate, plauzibile, reale).

După 1989, din România de Est (Basarabia, Moldova, Bucovina nordică...), scriitori precum Margareta Curtescu, Nicolae Leahu (Universitatea „Alecu Russo” din Bălţi), Ana Bantoş, Arcadie Suceveanu sau Vlad Zbârciog (din Chişinău), Vasile Tărâţeanu (Cernăuţi)...

– Eşti patetic (jignit!), ironic, dar şi melancolic (nu le mai pun ghilimele!) – zice Gheorghe Grigurcu. Mai poţi fi postmodern în aceste condiţii?

– Post (post) modernismul a devenit deja loc comun. Bun în toate situaţiile! Sunt pentru declişeizare fertilă...

Cezar Ivănescu ne... flituia de câte ori avea ocazia să nimerească într-o arenă... postmodernistă. Şi ştia box, nu glumă!

– Dragă Lucian, când scrii la anul 2013 poeme, cu metaforă, fără metaforă, postmoderniste, moderniste sau tradiţionaliste, mai scrii cu toată responsabilitatea de optzecist, sau pur şi simplu ca poet din toate timpurile?

– Scriu fără comandă, când sunt fulgerat din cerurile (străfundurile) eului... Mă gândesc deseori la multe nume valoroase care nu sunt luate (suficient) în seamă. La oştenii tăcuţi ai literaturii, poeziei noastre. Eu am fost, sunt un privilegiat. Este nedreaptă deseori contemporaneitatea cu mulţi dintre cosângeni...

Scriu cu gândul la însemnările pe nisip ale lui Iisus, odinioară şi pentru totdeauna. Citesc mult, scriu când îmi dictează îngerul, public rar (exigent cu mine însumi, sper...).

– Fii vizionar şi spune-mi că poezia română viitor de aur are.

– Nu ştiu cât de vizionar aş putea fi... Cred în Regina Spiritului, Poezia! Meditaţia! Reflecţia! Ele ne oferă iluzia Divinităţii. *Dum spiro, spero*! (Cât timp respir, sper!)...

„Nu râde, citeşte-nainte!...”

Anchetă realizată de
DUMITRU AUGUSTIN DOMAN

Marin Ioniţă

Marea aiureală. Drum întors

Pe cine cauţi, străine? Mă caut pe mine!

Drum întors. Pe dos. La rădăcină. La văgăună. Ciorapi de damă. Ochiuri scăpate. Se derulează. Se destramă. Se deşiră. Ciorapul. Drumul. Uliţa satului. Buza şanţului. Canapeaua de la poartă. Câinii care latră. Şleau. Glod. Ţărână. Cârduri de gâşte. Ciurdă de copii. Moşi - cocoloşi. Cocoşii. (Cucurigu, boieri mari/Daţi-mi punga cu doi bani). Mătuşile - nelăuzele. (Plouă, Doamne, plouă/Babele să se ouă). Cuibar. Fânar. Şură. Bătătură. Porc legat la ţăruş. Jug. Proţap. Tânjală. Căruţă. Teleguţă. (Să nu pui niciodată carul înaintea boilor). Plăvani. Curcani. (Sâc, că nu ai mărgele roşii ca ale mele). Fântâna. Frasinul. Salcâmul. Corcoduşi. Salcia plângătoare. Desculţă trece o fată mare. Drum pustiu. Presura pe râu. Oile în grâu. Vaca umflată. Trifoi cu patru foi. Câmpia înfiptă în fundul grădinii. Mămăliga în lapte. Măciuca în baltă. Scăpău de fată. Venin de năpârcă. Pune gura şi suge! Buturugă, păstrugă, paparudă. (De joi până joi/Patruzeci de ploi). Mortul în păpuşoi. Piatră în patru crăpată, Crăpa-i-ar ochii cui a deocheat-o pe fată/Pe când se scălda la bulboană, copilă neîncepută... Şobolani de câmp. Iepure de vizuină. Popândău sub brazdă. (În numele sfântului ascultă cum latră Căţelul Pământului sub crucea de piatră). Dar eu? Sunt? Nu sunt? Umbră pe pământ?

Dorule, dor. (De-ar fi dorul vânzător m-aş face un cumpărător şi a-şi striga în gura mare „Hai la dor de vânzare") Mi-e dor de mine. De cel care am fost. Mă caut. Să nu-mi spuneţi că e ciudat. Vouă nu vi s-a întâmplat? Ţie? Ţie? Ţie? Poţi să juri că nu ţi se face dor de tine? De când erai copil? Mai de demult? Domnule? Doamnă? Aţi aruncat trecutul ca pe un palton uzat? Pantof scâlciat? Haină roasă de molii? Cămaşă peticită? Izmană izinită? Te-ai abandonat? Te-ai uitat? Te-ai îngropat? Ţi-ai sădit măcar o floare pe mormânt? Un bob de tămâie la rădăcina crucii? Un tăciune, un cărbune? O lumânare? Un suspin? Simţuri ameţite, mutilate, mortificate? (Trăieşte-ţi clipa!) Azi eşti, mâine nu mai eşti! Porţi sutien? Bikini? Nu mai e la modă? Doamnă! Duduie! Doar două cuvinte: Ţineţi-vă mine! Priviţi-vă în oglindă! Dacă vreţi, în ochii mei! Dezbrăcate. Sunteţi minunate. Fete la horă. Tinere neveste. Ciuleandra. Ce mai poveste. Flăcăi. Însurăţei. (tot pe loc, pe loc, pe loc să rasără busuioc). Cobză. Punct.Ţambal. Bătrânul lăutar. (N.am o scară să mă sui până la poarta cerului să dau drumul dorului). Bate talpa. Strânge fata. (Sus opincă până poţi că dacă te-oi zdrenţui cu mătase te-oi cârpi.) Mă doare! Tinereţe trecătoare! Sâni căzuţi. Gură pungută. Piele zbârcită. Punga năpârlită... Ocolite, neiubite. Va urla dorul de voi. De ceea ce aţi fost şi nu mai puteţi fi.

Tu, Doamne, mi-ai poruncit să-mi iubesc aproapele ca pe mine însumi. Iartă-mă, sau nu mă ierta. Dar nu pot aşa ceva. Dacă s-ar iubi toţi oamenii cum mă iubesc eu pe mine, n-ar mai fi iubire în lume. Nu pot, Doamne, să mă iubesc. Să-mi fie drag de mine. Dă-mi o femeie. S-o mângâi. S-o dezmierd. Să o răstignesc. Să geamă. Să plesnească de fericire. Ca o păstaie. Pepene zemos. Rodie coaptă.

Om, Doamne, m-ai făcut! Bărbat. Din ţărână. Din pământ. Frământat. De sub rădăcină de buruieni. Laptele cucului. Rodul pământului. Mătrăgună nebună. Seminţe încolţite în plămada mea. Mi-e dor, Doamne, de mine. Dar asta e altceva. Voinţa de a afla. De a afla cine am fost. De unde am venit. Unde mă duc.

Primul semn al existenţei mele, un ţipăt ascuţit. Sunt copilul care a ţipat în pântecul mamei lui. Bunicul, cu luleaua în gură, jura că nu pot fi decât un pui de drac. O mătuşă, după uşă, cu o guşă cât plosca, fonfănea printre gingii că mă voi naşte cu coadă şi cu trupul acoperit de peri de lup. Domnul învăţător, că e un caz de atavism. De regresie pe scara evoluţiei zoologice. Sau o mutaţie genetică. Părintele a cădelniţat, s-a rugat, dar nu s-a pronunţat. Sfătuită, mama, să mă lepede. S-o tragă pe burtă. Să bea zeamă de cucută. Existam. Chip. Trup. Putere să ţip. Poftă de afirmare. Nevoie de comunicare.

Da, mă caut! Merită să mă întorc din drum chiar numai pentru atât. Meritam să evadez. Din spital. De pe ecran. O secvenţă. Un moment. Într-un mare deşert. Cine eram? De unde veneam? Prin ce minune a apărut? Ştiţi voi? Puteţi să-mi spuneţi şi mie? Domnule profesor? Doamnă profesoară? La ora din şcoală de educaţie sexuală... Unde învăţăm să ne protejăm... De SIDA. De sifilis. Anticoncepţionale. Proxeneţi. Violatori. Violenţe. Lesbiene. Homo. Gay. Comerţ de carne vie. Sună clopoţelul. Strângeţi cărţile. Ora s-a terminat. Veniţi la şcoală în ţinută regulamentară.

Am venit pe lume din întâmplare? Din necesitate? Dintr-un joc al firii? Din poruncă divină? Tată. Mamă. Pentru mine aţi făcut ce aţi făcut? Iubire mare. Pură. Avalanşă de hormoni? Instinctul de perpetuare? Animale în călduri? Extazul vostru de o clipă... Pătimirea mea de o viaţă... Sau poate m-am născut ca să fiu fericit? La asta v-aţi gândit?

Cum? M-am născut fără tată? Aşa scrie pe hârtie? La primărie? Eroare. Minciună. Nu se poate, zămislire fără jumătate plus jumătate. Ce sunt eu? Replica lui Iisus? Născut din femeie şi din emanaţie? Desprins din Satan? Anticristul? Venit pe lume să întemeiez o nouă împărăţie?

Om, şi atât. Acolo, în registru, scrie că m-am născut cu tată necunoscut. De s-ar fi petrecut pe vremea poveştilor, aş fi rugat-o pe mama să-mi dea ţâţă să sug sub talpa casei. Şi aş fi lăsat să-i apese casa pe sân. Au, mă doare. Spune, spune, spune, cine a fost tatăl meu? Tâlhar de drumul mare? Primarul? Jandarmul? Soldat în permisie? Ofiţeri în cantonament? Preotul? Clopotarul? A fost un incest? Spune, spune, spune... Jur că nu-l ştiu pe nume... Nici pe făptură... Cine a fost, mamă, tatăl meu? Asta o ştie numai bunul Dumnezeu! Om? Duh? Altceva? Nu-l vedeam decât în somn. Se făcea că visam un tânăr. Cum nu s-a mai văzut. Cu păr de aur, cu ochii de mură. Mirosea a lapte muls. Mă trezeam cu buzele supte, cu vânătăi ca de ventuze pe gât, pe piept, pe sâni, de parcă ar fi fost să răsară stele... Într-o zi m-am trezit cu tine în pântec. Zburătorul a fost tatăl tău, copile! Dar au murit poveştile! M-au lăsat orfan de tată! Şi iar, şi iar. Ca într-un coşmar. Pe cine cauţi, străine? Mă caut pe mine! Omule, eşti scăpat din balamuc? Tac chitic. Ce să zic: că toată lumea e un balamuc? (Nebunie şi tristă şi goală, ochiul te minte, mintea te-nşeală). Evadaţi. Din noi. Din fire.

Intelectual. Urban. În mediul rural. Barbă. Plete. Fumuri. Facultate. Masterat. Înscris la doctorat. Exilat într-un sat. La un notariat. Suspicios. Ochi iscoditori. Priviri ironice. De ce să mă caut? Cum adică să mă uit eu pe mine? Nu-mi aduc aminte de nimic? Am trecut ca un idiot prin viaţă?

Ba am amintiri. Copii grămadă. Murdari. Jegoşi. Caşi în colţul gurii. Fundul găinii în obraji. Pecingine în păr. Buze crăpate. Burţile goale. Sexul liber. Picioarele desculţe. Păducei în tălpi. (Mama spală vasele, tata roade oasele, noi ne dăm de-a-ndoaselele). Unul, cal. Altul, pe el călare. (Tata pe mama. Am-am-tu-fas). Mestecam şi înghiţeam pământ de sub casă. Coşcoveală de tencuială de pe pereţi. Sugeam ţurţuri de gheaţă de la streşini. Bulgări de zăpadă. Lingeam sfărâmături de cărămidă. Mâncam vârfuri de coarde de vie. Păşteam măcriş, păpădie, susan, şi alte buruieni acre. Şi mâncam fructe necoapte. De tâmpiţi ce eram? Cretini? Handicapaţi? Se poate! Dar eram mânaţi de instinctul de conservare. Nevoia de apă cristalizată şi purificată. De fier, de calciu, de săruri minerale, de acizi, de vitamine. Hălăduiam în cete. Ne jucam. Ne hârjoneam. Ne mai şi băteam. Adică ne pregăteam pentru viaţă. Ca toţi puii de animale. Ne zgâiam ochii la crăpăturile fetelor. Pe vremea aceea, ca ţigăncile, nu purtau dedesubturi. Ne dezbrăcam. (Piele goală, bagă-n oală, şi dumică, şi mănâncă). Ne ungeam cu zeamă de bozii din cap până-n picioare, de arătam ca nişte pui de draci, când o luam la goană pe uliţele satului, cu haitele de câini după noi. Şi ne uita Dumnezeu la scăldat în bulboanele râului. Sau întinşi pe nisip. Băieţi şi fete. Iar noaptea, ne făceam că dormeam. Dar stam la pândă, aşteptând părinţii să facă dragoste. Să mai toarne un mucos pe care îl ştiam că nu se va naşte pe la subţioară şi nici nu va fi adus de barză în coş.

Toţi venim pe lume la fel. În palate de marmură. Aurite. Cu turle înălţate spre cer. Bordeie îngropate în pământ. Colibe din cartoane. Hrube pe sub maluri de apă. Vizuini. Cimitire de maşini. Gropi de gunoi. Regi. Împăraţi. Conţi. Stare de mijloc. Poporul de jos. Beţivi. Borfaşi. Haimanale. Orice prost ştie să dea din fund. Orice nătângă să-şi îndepărteze coapsele. (Şi vei avea şi un copil, care, idiotul, o să semene întru totul, cu acel tată imbecil). Cu cine mă asemăn eu, Doamne? Cine mi-e tată? De unde vin pe lume? Din sămânţa zăcută în punga atârnată pe boaşe vreunui cretin? Poate un exemplar sublim? Am avut eu dreptul să aleg? Zburătorul? Un înger? Un demon? Un escroc? (Plod de voievod?)

Mă caut pe mine. (Potcoave de cai morţi). (Geaba vii, geaba te duci, geaba rupi bieţii papuci). (Nu învie morţii, e în zadar, copile!)

Trecutul? Un cadavru. Ce să-ţi spun? Epavă scufundată. Abandonată. Uitată. Dar vreau! Ştiu. Criză de adolescent. Toţi trecem prin aşa ceva. Şi tu, fată cu ochii de viorea. Şi tu, mărunţico frumoasă cu părul căzut pe frunte. Şi tu, şi tu, şi tu, olimpicule la chimie. Cum e criza voastră? Bate la fereastră? Cioc, cioc, cioc, boca, boc, cioc-cioc, boca-boc? (Somnul raţiunii naşte monştri.) O nelinişte pe dinăuntru? Temută dar plăcută? Un gând rătăcit? Un ceva ce nu ştii? O dragoste aiurită? O boală nevindecată? Un dor de ducă? O dragoste de sine? Ţi se face urât cu tine? Aberaţie? Încântare? Exagerare? Mâncare fără gust? Sete de absolut? Moartea la orizont? Marele infinit? Timp de iubit? Certitudini? Îndoieli? Vise nebune? Nu te speria! Te vei vindeca! În curând. Când te vor lua alte griji. Serviciul. Familia. Urmaşii. Politica. Aţi auzit, copii? Ne vom lecui! De cea mai ciudată lingoare. Criză adolescentină. Dacă se repetă, o iei sigur spre balamuc.

Unde sunt? Cine?

Un mormoloc. Invizibil. Cu ochiul liber. Da din coadă. Într-un terci de mormoloci. Cel mai norocos. Din întâmplare, lui i-a ieşit mai iute în cale un ovoid care l-a înghiţit. În acel crâmpei de clipită a apărut pe lume o nouă fiinţă... Astrologi... Numerologi... Mincinoşi! Păcăliţi? Îşi fac socotelile începând cu ziua când ai ţâşnit afară din mama ta. "În ziua de 10 iulie, sau alta, anul cutare, astrele se aflau în următoarea poziţie, sau opoziţie... " De-ar fi aşa, ar însemna că toţi cei născuţi în aceeaşi zi să fie la fel. Clone. Vai de ei. Vai de noi. Vai de lume.

Dar mai e şi altă variantă. Una şi mai frapantă. A vieţilor succesive. Trăieşti de mai multe ori, în diferite întruchipări. Bărbat. Femeie. Prinţ. Cerşetor. Preot. Ofiţer. Muncitor. Muncitor de pământ. De lucruri. De cuvinte. Paria. Şatra. Brahman. Castă inferioară. Castă superioară. Chiar zeu. Că şi pe ei îi paşte acelaşi destin. Maimuţe. Cal. Bou căzut pe brazdă. Şacal. Broască ţestoasă. Râioasă. Hienă. Caracatiţă. Vacă de mare. Zăbală. Butucul călăului. Securea. Ruj de buze. Ojă (îmi pun unghia în gât). Pinteni. Oglindă. Grindă. Om. Alexandru Macedon. (Dar eu ce mai cuceresc?) Hanibal. (În faţa porţilor cetăţii eterne). Nabucodonosor. Ramses. Richard al III-lea. (Un cal, un cal pentru un regat). Cezar. (Zarurile au fost aruncate). Napoleon. Un nea Ion? Rob? Sclav la galere? Haiduc? Hamlet - nebunul lucid? Ludovic? Piticul din ibric? Casanova? Don Juan?

Am vise bizare. Ţin pleoapele strânse să le păstrez cât mai mult. Se spulberă de cum deschid ochii. Se vede că spiritul care stă în mine are amintiri, din vieţile trecute.

Am fost, oare, predestinat? Sau din întâmplare un spirit care trecea pe aproape a fost captat în vârtejul genezei mele în momentul când un spermatozoid se topea într-o ovulă?

De ce nu şi altceva. Poate o sămânţă din univers. Din praful stelar. Din alte planete. Din alte constelaţii. Din alte civilizaţii.

Extraterestrul corcit. Pământenul hibrid. Jumătate – jumătate. În zadar mă caut pe mine cel care ar fi fost om şi atât. Caut, caut, caut. Nu mă găsesc. Poate că cineva nu vrea. Acolo, departe, la începutul lumii, o fi EL. MARELE ANONIM. Care nu se lasă cunoscut. Descoperit. De un om de rând.

Pe cine pedepseşti, Doamne, în mine? Şi de ce?

Dar pe mine, Doamne, m-a întrebat cineva dacă vreau să vin pe lume? Ea? Femela? El, masculul? Femeia? Bărbatul? Amanta? Amantul? Cine sunteţi voi să mă aruncaţi în lume fără voia mea? Destin? Smintit? Cine ţi-a îngăduit?

Doamne sfinte, îmi ridic ochii spre Tine. Ce-ai avut cu mine? De ce m-ai vrut? Îţi lipsea un om pe pământ? Doamne, iartă-mi păcatul, sau nu mă ierta. Vreau să ştiu. Mi-au pus în ţeastă nuca gânditoare. Ăsta e blestemul meu. Să cercetez. Să scotocesc. Să aflu ce este dincolo de ce se vede. De cât se ştie.

Nu am cutezanţa, Doamne, să Te întreb: Tu cine eşti? De unde vii? Unde te duci? Ce înseamnă fără de început şi fără de sfârşit? Mai lasă-mi un timp de aflat. Mai am poteci de călcat. Munţi de urcat. Vin de băut. Cărţi de citit. Fete de iubit.

Singur. Cruce în câmpie. Troiţă la răspântie de drumuri. Crucea pe care a fost răstignit Christos mă poartă pe mine pironit.

Singur. (singur ca mine nu-i decât puiul cucului când îl lasă mama lui pe craca nucului, în vârful dealului, în bătaia vântului).

Drum pustiu. S-a făcut târziu. (mă întunec").

Intelectual. Urban. În mediul rural. Barbă. Plete. Fumuri. Facultate. Masterat. Înscris la doctorat. Exilat într-un sat. La un notariat. Suspicios. Ochi iscoditori. Priviri ironice. De ce să mă caut? Cum adică să mă uit eu pe mine? Nu-mi aduc aminte de nimic? Am trecut ca un idiot prin viaţă?

proza

Leo Butnaru

DE LA ARCA LUI NOE – LA ARCA POEZIEI - VI
(Jurnal de Armenia. 18-28 octombrie 2011)

În poziţia sa geopolitică pe care şi-ar dori-o mult mai „relaxată”, Armenia europeană ca spirit se simte, uneori, parcă o insulă, alteori – o peninsulă în oceanul asiatic, precum românii – în cel slav. S-ar putea spune peninsulă, ţinând cont de ieşirea ei spre Europa cu adevărat democrată sau doar spre Rusia, aşa cum este această ţară euro-asiatică cu destule probleme ale drepturilor omului, dar cu care Armenia nu poate să nu fie în relaţii bune, făcând abstracţie de nuanţe.

jurnal

21 octombrie

Profit de solicitudinea amfitrionilor, ascult pe unul, pe altul, şi notez detalii, pentru că tot ce e legat de muntele biblic este captivant. Cică (o primă presupunere) numele Ararat ar fi provenit din dubletul Aray-Arat, ce s-ar traduce ca *Moartea lui Arat*, cel de-al şaptelea rege armean, căzut la sfârşitul primei jumătăţi a secolului XVIII în luptă cu asirienii. O altă versiune zice că etimologia muntelui e legată de numele Urartu, amintit în Biblie drept „ereţ-Ararat”. Turcii îl numesc Agrâdag – muntele strâmb, curzii îi zic Gri – muntele plângător. Apoi, „dincoace” de legendă şi metaforă, cuvântă statistica seacă (captivantă şi ea): înălţimea Araratului (Mare) – peste cinci mii o sută de metri, baza ambilor munţi are o circumferinţă de 130 de kilometri, depărtarea dintre vârfurile lor – 25 km., dintre bazele lor – doar 11 km. În masivul tandemului montan se află circa 30 de gheţari, cel mai mare numindu-se Sfântul Iacov. Prima escaladare a Arararului s-a întâmplat la 1829, printre alpinişti fiind şi un diacon din Ecimiadzin care, probabil, a rămas foarte dezamăgit că nu a dat de rămăşiţele Arcei lui Noe. Turcii însă, chiar dacă Araratul e „în curtea” lor, nu au fost prea curioşi sau, poate, suficient de curajoşi, urcând pentru prima oară până în vârful biblic abia acum vreo patruzeci de ani.

Asta e: Araratul e în altă ţară, însă – dramatic! – a rămas în sufletul, în istoria şi în speranţele armenilor, care îi spun Muntele-Mamă. Însă legenda, biblică, dar şi naţională, basmul, suferinţa Araratului sunt doar *de partea aceasta*, armenească, dincolo el fiind luat mai curând ca munte obişnuit.

Până la Oşakan facem în jur de două ore, iar când sosim, în curtea bisericii vedem multă lume, fiecare dintre cei prezenţi având în mână câte o garoafă, în special albă, pe care s-o lase pe lespedea de mormânt a Sfântului Mesrop Maştoţ (360-440), pentru că acela care le-a dăruit armenilor alfabetul a fost sanctificat. Foarte mulţi copii, în grupuri, clase întregi însoţite de învăţători. E cam frig şi unii dintre pici suflă în mânuţele uşor violete în care ţin florile. Unii dintre ei au prinse la piept cartonaşe pe care e pictată câte o literă din alfabet.

Până la propriul alfabet, armenii foloseau scrierea cuneiformă a Orientului Antic, analogă celei babiloniene, în care un grup de simboluri putea însemna o frază întreagă, precum în scrierea hieroglifică a egiptenilor, chinezilor şi japonezilor. Cu cuneiforme a fost scrisă şi atestarea întemeierii cetăţii Eribuni. Iar Sfântul Maştoţ i-a oferit poporului său alfabetul chiar la începutul secolul V (405-406). Naşterea Alfabetului însemna pentru armeni Salvarea Naţiunii! Păstrarea istoriei şi culturii în condiţiile în care, cu câteva decenii în urmă, Armenia Mare fusese împărţită între persani şi romani (aceştia aveau, bineînţeles, pre-*molotov*-ul şi pre-*ribbentrop*-ul lor!). Acceptarea unui alfabet străin ar fi echivalat cu asimilarea treptată şi dispariţia armenilor ca popor. Însă religia creştină şi scrierea proprie le-a permis să reziste poftelor anihilatoare ale cuceritorilor. Şi eu consider zadarnică revenirea non-stop, de refren, la întrebarea: *Unde se află Armenia, în Europa sau în Asia*? Ca teritoriu, cândva, Armenia era asiatică, însă ortodoxismul a europenizat-o, precum s-a întâmplat şi cu Gruzia. Aceste două ţări sunt din Eurasia Orientală. Epitetul *oriental* vizând doar aspectul geografic, nu şi pe cel cultural, după datele căruia Armenia este deplin europeană. Alfabetul propriu a remodelat şi reorientat conştiinţa poporului armean care, fără propria scriere, ar fi putut privi spre Mecca, însă graţie Sf. Mesrop Maştoţ priveşte spre răsăritul soarelui. Înţelegi asta mai bine, când te reţii în preajma grupurilor de copii, claselor aliniate, gâgâlicii cărora spun versuri, cântă; gâgâlici având prinse la piept cartonaşe cu litera Ա = A(ib), cu care în limba armeană începe cuvântul Dumnezeu (Astvaţ – Աստված), şi care au venit la Sf. Maştoţ să-i mulţumească pentru că ei pot astăzi scrie şi citi în propria limbă şi nu în cea a împilatorilor, cotropitorilor, decimatorilor. Puii de armeni vin aici la început de an şcolar, la început de alfabet, când abia de-au învăţat litera ***A***, iar a doua oară se înfăţişează la biserica din Oşakan cu o floare în mână la sfârşitul primului lor an şcolar, după ce au însuşit deja întreg alfabetul, ce se încheie cu litera Ք = C(e), cu care începe cuvântul Cristos, şi ţin să-i mulţumească Sfântului Maştoţ încă o dată pentru darul făcut poporului şi pentru că ei, gâgâlicii, au prins deja a scrie şi a citi. Precum se poate înţelege din simbolistica primei litere şi a celei de încheiere, alfabetul armean are un substrat religios ca temelie a credinţei supreme, dar şi a simplei ştiinţe de carte. Literele armeneşti – 36, aranjate în patru coloniţe, mult timp au avut şi rol de cifre: prima coloniţă – unităţile, a doua – zecimalele, a treia – sutimile, a patra – miimile. Spre exemplu, 9001 era scris ca ՔԱ.

După ce aşteptăm ceva vreme să intrăm şi noi în încăperea-cavou nu prea spaţioasă, să depunem garoafele pe onixul pietrei de mormânt a Sfântului Maştoţ, năierul-şef al *Arcei literare 2011*, David Matevosian, ne invită în panteonul alfabetului, în afara bisericii, pe stânga, unde sunt instalate hacikare (pietrele purtătoare de cruce) cu forma celor 36 de litere ale alfabetului armean. Şi nu vom face o simplă excursie, ci fiecare dintre noi va fi fotografiat lângă litera-hacikar cu care începe propriul prenume. Mie îmi vine cel mai uşor: litera **L** e unica în alfabetul armean care coincide, ca formă, cu cea din alfabetul latin. (E drept, acum câţiva ani, a mai fost „recrutată” din *latinie* şi „O”, pentru că, în anumite cazuri, doar cea pur-armenească nu reda anumite nuanţe ale rostirii unui sau altui cuvânt.)

Să încerc să descriu monumentul literei **L**: e cam de 2 metri înălţime (cu un cap mai mare decât… mine, cel ce stau, cuviincios, alături, când sunt fotografiat). Pe un postament cam de două palme deasupra pământului, pe stânga compoziţiei cioplite în tuf roz, tronează, maiestos, litera, pornindu-şi columna de sus, continuând în dreapta cu baza ei la capăt uşor arcuită spre piedestal. În mijloc, în miez, stâlpul şi baza literei conţin un ornament parcă vegetal, parcă geometric. Apoi, pe latura dreaptă, porneşte în sus şi se duce spre începutul literei o arcadă, ca un portic, să zicem, ce se lipeşte de literă, venind şi ea jos, spre piedestal. Iar în interiorul arcadei cu litera – o rozetă pe care se sprijină o cruce (altfel nu ar fi *hacikar*), încoronată de o floarea-soarelui. Ornamentele stilizate din „tijele” crucii sunt foarte frumoase. Fac câteva poze colegilor pe care „îi mai prind” lângă literele lor, inclusiv lui Claudio Pozzani, la portretul căruia voi reveni în vreun respiro ce va apărea în intens-dens informaţionalul-emoţionalul nostru periplu.

După Oşakan – un scurt popas la Eras, unde ne-am întâlnit cu grăniceri ruşi ce stau la hotarul dintre Armenia şi Turcia…

Da, să opresc niţel aici, pentru o nuanţare care nu ar trebui lăsată în afara ideilor ce vin, survin în acest periplu, geografic şi de scriere; în acest loc al jurnalului, ele fiind invocate anume de prezenţa grănicerilor altui stat la hotarul armean. [Pe lângă noi, trec două camioane GAZ 66 – le cunosc încă din propriul meu stagiu militar, pe caroseria cărora scrie prevenitor: „Liudi” (Oameni). Sunt cu grăniceri ruşi.] Armenii se simt într-o oarecare incertitudine chiar şi astăzi, pentru ei în jur nefiind decât cei care nu le doresc binele, posibil deja ne-cotropitori, însă străini prin felul de a fi, prin lumea, credinţa şi năzuinţa lor. Nu departe de hotar, de *cealaltă parte*, se află Ani, fosta capitală-cetate a armenilor, antică şi falnică, ce cutremură prin incredibila ei apropiere, dar şi inaccesibilitate, ca o rană, ca o imposibilitate şi, totodată, ca un testament, ca o neuitare. De aici, şi grănicerii altui stat în Armenia, cu o populaţie de numai 3 milioane (circa 8 milioane sunt împrăştiaţi în lumea mare), cu un teritoriu chiar mai mic decât al Moldovei Transprutene, de numai 29 de mii de kilometri pătraţi…

În poziţia sa geopolitică pe care şi-ar dori-o mult mai „relaxată”, Armenia europeană ca spirit se simte, uneori, parcă o insulă, alteori – o peninsulă în oceanul asiatic, precum românii – în cel slav. S-ar putea spune peninsulă, ţinând cont de ieşirea ei spre Europa cu adevărat democrată sau doar spre Rusia, aşa cum este această ţară euro-asiatică cu destule probleme ale drepturilor omului, dar cu care Armenia nu poate să nu fie în relaţii bune, făcând abstracţie de nuanţe. Ba, chiar, dintre toate capitalele ex-sovietice, anume Erevanul pare a fi în relaţiile cele mai cordiale cu Moscova. Deci, e o peninsulă, însă, de fapt, e o insulă care poate avea doar legătură aeriană cu lumea europeană. Pentru că legăturile terestre s-ar putea face prin Gruzia, însă această ţară e în relaţii foarte proaste cu Kremlinul şi la hotarele dintre ea şi vecinul de nord deplasarea e anevoioasă, nesigură, imprevizibilă. Unde mai pui că Tbilisi şi-a întrerupt traficul aerian cu – cu cine? – de data aceasta, pentru a varia, să zicem: cu Piaţa Roşie, unde – vă amintiţi? – aterizase, inoportun-scandalos, un pilot amator german, pe nume… Rus(t)! De aici şi mai multe consecinţe economice, unele dintre ele fiind destul de vizibile: să zicem, parcul de maşini în care predomină exemplarele de fabricaţie sovietică. Pentru că, spre deosebire de alte republici ex-sovietice, Armenia nu poate importa lesne maşini bune, fie şi la mâna a doua. De unde să le procuri? Doar din Rusia? E posibil? Dar chiar de-ar fi posibil, e mult mai costisitor şi mai dificil să le treci prin hotarele nesigure transcaucaziene, prin vămile ruseşti şi cele gruzine, apoi prin dragele/ scumpile vămi „naţionale”, armeneşti care, fiţi siguri, nu sunt cu nimic mai breze decât altele.

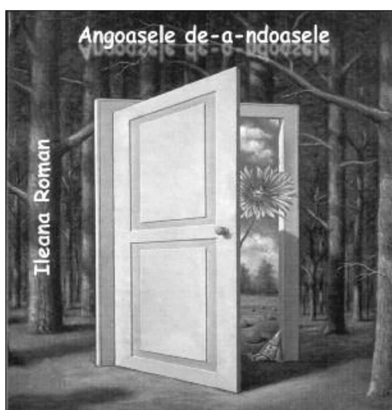
Prezenţa trupelor ruseşti în Armenia a fost prelungită până în anul 2044, crezându-se că vreo altă forţă externă nu poate impune rezolvarea problemei Carabahului de Munte în condiţii nefavorabile Erevanului. În dedesubtul alianţei „provizorii” stau şi presupunerile experţilor conform cărora rezervele de petrol ale Azerbaidjanului s-ar epuiza în decursul a 25-30 de ani, ceea ce, sub aspect economic, reduce considerabil şansele azerilor de a rezolva neînţelegerea pe cale armată. Sigur, relaţiile „îngheţate” armeano-azere le acutizează pe cele dintre SUA şi Rusia ce ţin să aibă influenţă în această regiune, unde pe un versant se află Turcia şi Occidentul, inclusiv SUA, pe celălalt – Rusia şi Iranul. Şi dacă Azerbaidjanul conta că Erevanul, nefăcând faţă goanei înarmărilor, va ceda, realitate e că, susţinută de ruşi, Armenia pur şi simplu nu se angajează într-o goană atât de costisitoare, chiar ruinătoare pentru o ţară cu un buget modest.

Astfel că Armenia nu găseşte de cuviinţă să se arate ostilă ruşilor şi nici că ar avea motive s-o facă. Iar faptul că şcolile ruseşti din Erevan au dispărut aproape în totalitate, de mai supravieţuiesc doar una sau, poate, două, nu se întâmplă dintr-o pornire antirusească. Nu. Pur şi simplu, în Armenia aproape că nu mai sunt ruşi şi nici nu prea au ce face într-un mediu cu o limbă omniprezentă şi statornică, cea armeană. În epoca post-sovietică, în Erevan, pretutindeni, limba „rusă” e deja cea… engleză! Nu se mai văd dublete în slavonă, ci doar în britanică/ americană… Prin intermediul limbii engleze Armenia se înţelege cu lumea, chiar cu o parte din reprezentanţii diasporei sale (în special a tinerilor) numeroase care, în ţări de peste mări şi ţări, nu au avut cum să crească şi să înveţe într-un mediu lingvistic naţional, ci doar în unul internaţional, ce presupune obligatoriu engleza.

Ioana Dinulescu

Au ieşit iar poemele din sertar

La o vârstă pe care alţii, mai puţin înzestraţi de la natură, o consideră cea a retragerii din Cetate şi a abandonului proiectelor tinereţii, poeta Ileana Roman rămâne motorul viu, dinamic al vieţii literare mehedinţene. Autoare a numeroase cărţi de poezie (enumăr aici doar volumul de debut, *Naşterea Zeiţei,* 1968, volumul *Vărsătorul de piatră* şi *Nopţile belletriste, 2004),* a unui roman construit cu migală de orfevru, *Feminariu,* apărut sub egida Editurii *Cartea Românească*, lector: Mircea Ciobanu, dar şi a mai multor cărţi documentare (una despre Insula Ada Kaleh, alta despre *Ţiganii noştri,* alta despre bisericile de lemn din nordul judeţului Mehedinţi şi un laborios *Dicţionar turistic-cultural),* Ileana Roman este un spirit tânăr, neliniştit şi constructiv, în ciuda numeroaselor piedici pe care, din păcate, tocmai confraţii săi severineni, ar fi trebuit să le netezească, nu să le înalţe. Poeta este, din punctul meu de vedere definit la capătul a mai mult de trei decenii de când o cunosc şi o preţuiesc, un reper cultural fundamental pe harta contemporană a acelei părţi de lume şi de ţară, străbătută şi vegheată de apele generoase ale multimilenarului Donaris.

Cartea pe care o am în faţă şi ale cărei meandre lirice încerc să le deslușesc pentru a vi le prezenta şi domniilor-voastre în lumina pe care o merită, poartă un titlu derutant pentru cei obişnuiţi cu titluri lacrimogene. Se numeşte *Angoasele de-a-ndoasele* şi a apărut sub egida Editurii *Prier***.**

Trecând peste aceste considerente de ordin general, să revenim la noul volum de poezie al Ilenei Roman, apărut în luna aprilie anul trecut şi lansat la Sala Oglinzilor a Uniunii Scriitorilor din România. Voi începe prin poemul de la pagina 84, intitulat *Poem despre poeme.* Este un dialog între poet şi textele sale, acestea din urmă metamorfozate în fiinţe vii, ieşind din sertarele unde zac de mai mulţi ani şi luându-şi la rost autorul care le-a ţinut în beznă şi nu s-a îngrijit să le scoată în lumina tiparului: *Mai târziu, când târziul nu mai are răbdare/ şi dă buzna ca bezna / au ieşit iar poemele din sertar, scârbite,/ coclite de tăceri bătrâne. / Un poem a ieşit în faţă şi m-a luat la fix/ vorbea deja cu â din a / până când)...*

Textul te duce cu gândul la relaţia Pygmalion – Galateea şi, în stricta noastră contemporaneitate, la eseul Irinei Mavrodin *Mâna care scrie*. Un alt poem în cuprinsul căruia scriitoarea, cu nesfârşită tandreţe, se confundă cu personajul evocat este *Contesa: Era o căţea lungă, înaltă şi neagră/ neagră luci de albeau nopţile în juru-i, / curtea unde sălăşluia, locul pe unde trecea, / chiar şi umbra ei era mai albă decât ea,* pentru ca, în final, textul să-şi dezvăluie singur înţelesurile diafane: *Atunci l-am întrebat pe taică-meu de ce/ a dat numele Contesa la o căţea, şi el a spus: / Când eram prin clasa a şasea / am citit o carte în care era vorba / despre o contesă grozav de frumoasă. / Avea pielea albă şi sticlea şi aburea/ purta un colan negru încrustat cu păianjeni de aur…./ Zece bărbaţi au murit în duel pentru ea.*

Uroboros este un motiv care revine de mai multe ori în carte. Şarpele mitologic autodevorator, simbol al unei nesfârşite spirale a început/sfârşitului este un fel de oglindă în care poeta se confruntă cu neînţelesurile cosmice, cu universul în care omul este doar un fíricel de nisip răsfăţat în clepsidra lui Dumnezeu: *...şi zice:/Eu împac binele cu răul, veninul meu este şi leacul / dar văd că nu vrei să te muşc.(…) Întind palmele şi-i ating pielea de argint viu, / el întoarce capul şi îşi scapără limbile pe mâinile mele, / muşcă încet şi linge ca de păcate sângele, rănişoarele / cu o sută de limbi umede şi reci.*

Un poem în care economia lexicală îşi dă mână cu semnificaţiile existenţiale este cel intitulat *Golul* şi pe care îl voi cita în cele ce urmează în întregime: *Sunt singură, atât de singură / încât mă rog de uşă să scârţâie cumva./ Se deschide, se deschide. / Încet, tot mai încet ca nesfârşirea / şi nimic nu e mai pustiitor / decât golul ce se cască din afară.*

Evoluând cu dezinvoltură ca o lebădă când neagră, când albă, printre cuvinte de fiecare zi şi altele cu o mare încărcătură simbolică, alintându-se şi alintându-şi textele ca pe nişte fii sau nepoţi mult-iubiţi, Ileana Roman, este, în opinia mea de vechi şi talentat cititor de poezie, o scriitoare ale cărei cărţi s-ar învecina în biblioteci ideale cu cele ale lui Şerban Foarţă şi Emil Brumaru. Dixit!

Nina Corcinski

Literatura dintre Prut şi Nistru

Un roman al cortinelor politice ridicate

Pentru mine, romanul de debut al lui Petru Bogatu *Funia împletită în trei* (Chișinău, Tipografia Centrală, 2012) n-a constituit o noutate absolută. Cunoscutul analist politic de la Chișinău face un jurnalism de investigație în care diagnosticul clar și pertinent este străbătut de o viguroasă fibră scriitoricească. Subtil cunoscător și comentator al realităților politice de la noi dar și din afară, Petru Bogatu acoperă o nișă nouă în literatura de la noi, oferindu-ne, cum era de așteptat, un thriller impresionant, în care backgroundul politic este încins de intrigi polițiste. Romanul debutează cu informații ce țin de istoria recentă a Republicii Moldova și de interesele marilor puteri în această zonă strategică. Protestele de la 7 aprilie 2009, asasinatele produse în zonele de conflict transnistrean și alte nuclee epice de interes comun sunt antrenate de autor în scenarii extrem de complexe și labirintice ale forțelor politice internaționale. Faptul că acestea sunt reale sau doar un produs al imaginației scriitorului contează mai puțin de vreme ce din ele derivă semnificații deosebite, posibile dezlegări de enigme politice la scară largă. Republica Moldova este implicată în politicile internaționale secrete, care o proiectează într-un spațiu al totului posibil. Dintr-o perspectivă proaspătă, documentată din abundență cu informații din culisele politicii, autorul pune pe tapet un posibil scenariu în care America își trimite aici spionii pentru a dejuca interesele abuzive ale Rusiei, surprinde rolul serviciilor secrete străine CIA, DEA, FSB, SVR etc. în regizarea politicii naționale a R. Moldova și în deciderea perspectivelor europene ale fostelor republici sovietice. Scriitorul cunoaște bine nu doar regulile vieții politice, dar și pe cele ale romanului polițist, întreținând viteza și spectaculozitatea narațiunii cu scene demențiale, curse contracronometru, înlănțuiri neverosimile de întâmplări și mult suspans. Palpitul și forța senzațională a tramei narative sunt asigurate și de personaje excepționale: Mircea Hanganu (locotinent-colonel de poliție), Marin Diaconu (procuror), Victor Rusanovschi, Radu Basarab (ziarist), Sorin Stroescu (jurist), care răstoarnă planuri de nimicire a forțelor proeuropene din R. Moldova și dejoacă uneltiri secrete de rezonanță mondială.

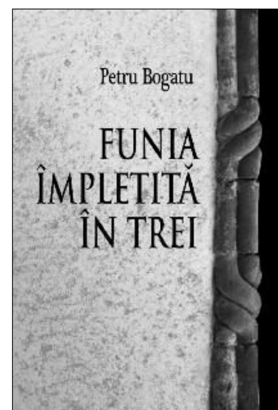
Autorul evită literaturizările inutile, mizând pe evenimențialul în lanț. În roman Republica Moldova e transpusă pe un imens platou hollywoodian, în care se întâmplă cele mai neverosimile fapte. Spre exemplu, un agent moldovean CIA, Victor Rusanovschi, fură pentru americani informații rusești ultrasecrete. Stickul cu planul codificat al operațiunilor speciale ale FSB-ului ajunge la Chișinău, dar la o altă destinație decât cea prevăzută, întrucât ofițerul Rusanovschi este omorât pe drum. În ultima clipă, acesta aruncă stickul într-o cutie poștală, care se dovedește a fi a unei tinere, Ilinca. De aici surprizele nu mai contenesc. Femeia este vânată de o structură a SIS-ului moldovenesc vasală Rusiei. O verișoară, aflată în acel moment în casă, este imediat omorâtă din cauza asemănării fizice cu Ilinca. În același concurs de împrejurări, este omorâtă și o bătrână de care Ilinca îngrijea. Îngrozită, fata îl sună pe Stroiescu, prietenul ei avocat, și într-o cursă contracronometru aceștia încearcă să se salveze de asasinii care le calcă pe urme. Vânătoarea celor doi tineri implică acte teroriste, demersuri dubioase de anvergură internațională, killeri gata să ucidă cu sânge rece. În sfârșit, tinerii scapă cu viață, aproape în mod miraculos, iar stickul ajunge la Maximilian, directorul SIS-ului moldovenesc, deconspirându-se astfel planurile secrete ale Moscovei în legătură cu Moldova.

Autorul evită literaturizările inutile, mizând pe evenimențialul în lanț. În roman Republica Moldova e transpusă pe un imens platou hollywoodian, în care se întâmplă cele mai neverosibile fapte.

Romanul satisface setea de concret și verosimil, oferind posibile piste de elucidare a evenimentelor care ne-au marcat istoria, dar și setea de ficțiune a cetățeanului dezamăgit de anemia politică din Republica Moldova. Acestuia îi face bine să afle că printre sus-pușii de la noi ar putea fi personaje curajoase și superinteligente, de talia lui James Bond, capabile de sacrificiul personal pentru binele societății moldovenești. Dincolo de ficțiune, din roman transpare însă un adevărul indubitabil, și anume că sforile decizionale din Republica Moldova sunt trase din culise nevăzute și nebănuite uneori nici măcar de diriguitorii acestui stat. Destinul nostru e modelat de forțe terțe, de jucătorii din spatele frontului, cu bani și sprijin din exterior. O discuție a persoanelor din aripa infracționistă a SIS-ului moldovenesc confirmă această idee: „– La vedere se vor bate doi – opoziția și guvernarea – , iar va câștiga de pe urma acestui fapt cel de-al treilea. Adică noi.

Altfel zis, nu-i pentru cine se pregătește, ci pentru cine nimerește.

Doar vulgului i se va părea că noi vom prelua puterea întâmplător, în urma unui concurs de împrejurări. În realitate avem mult de muncit ca să creăm această impresie".

Deși enigmele se dezleagă în final, cortinele politice se ridică, iar forțele negative sunt scoase la rampă, autorul nu îndeamnă la acțiuni civice, nu propune soluții și nu operează cu patetisme și retorică patriotardă. Poate doar titlul și mottoul preluate din Ecleziastul sugerează o soluție, răsucind perspectiva romanului într-o interpretare creștină a solidarității și credinței: *Funia împletită în trei nu se rupe ușor...*

cronici

Aurel Sibiceanu

Glorioşii ani ai ratării

ÎNTR-O TABĂRĂ DE PICTURĂ

„Parcă ieri mai era dimineaţă,
oare-n valuri şi-acuma-i doar nor.
Sunt o pasăre singură-n ceaţă
şi abia mai ştiu dacă zbor…”
(Cezar Baltag)

Aşa cum spuneam acum două luni, o parte a boemei piteştene, prin mijlocirea pictorilor Gh Pantelie şi Ion Pantilie, s-a bucurat de frăţietatea unor literaţi şi pictori din Capitală. Unul dintre pictorii care veneau pe aici a fost Horea Mihai, fratele mai mare al poetului Ion Horea. Prima mea întâlnire cu dânsul s-a petrecut prin 1980. Aflasem câte ceva despre pictor, prin graţia dlui Pantelie, văzusem şi câteva reproduceri ale unor lucrări, în cataloage de expoziţii; dar, după cum se ştie, reproducerile nu ajută decât într-o mică măsură la perceperea corectă a unei opere de artă. La prima întâlnire cu pictorul Horea Mihai mai mult am tăcut, cum era şi firesc – eram destul de tânăr şi nepregătit să vorbesc în adunările celor cu ştiinţă de carte şi mai vârstnici, pe de o parte. Pe de altă parte, dl Pantelie îi făcuse pictorului un portret de cuvinte cum numai domnia sa ştia, aşa că eram aproape complexat ! La chip, Dl Horea aducea cu Mircea Eliade şi asta m-a fascinat peste măsură. Deşi era cel mai în vârstă, experimentat şi îndrituit să conducă dialogul, pictorul tăcea, îşi asculta companionii cu o curiozitate aproape mistică şi intervenea rar, delicat, dar concis. Ţin minte că discuţia fusese axată de dl Pantelie pe legătura dintre artă şi ştiinţe; această legătură era aproape o obsesie a Dânsului şi, în timp, aveam să-l surprind mai mereu preocupat de ea, cum fusese şi prietenul său Daniel Turcea, poetul, înainte de a deveni mistic – este de notorietate obsesia acestuia pentru Entropia statistică a lui Boltzmann. Multe s-au discutat – despre literatură, pictură, fizică, medicină – şi tot multe nu am înţeles ! La un moment dat, Dl. Horea a spus: „Să conchidem aşa cum ne-a spus Pascal: „Tu nu m-ai căuta dacă nu m-ai fi găsit deja”. Apoi, pictorul a poftit să meargă prin grădina casei şi m-a rugat să-l însoţesc. Ne-am plimbat în tăcere printre cele câteva rânduri de porumb care abia legase rod. Privea şi pipăia plantele, melancolic… M-a privit de câteva ori şi m-a rugat să-l iert pentru că tace. Peste câteva luni l-am întâlnit în Bucureşti, aproape de Biserica Creţulescu. M-a invitat la atelierul său, într-un bloc aflat pe strada Eforie, lângă Cinematecă. De cum am intrat am fost captivat de tablourile sale nonfigurative, abstracte, dar care te atrăgeau cu o căldură a culorii, parcă venită din ziua cea dintâi. Mi-am luat inima în dinţi şi l-am întrebat despre sine. Mi-a povestit cu modestie cum a plecat de acasă, de lângă părinţii săi, ţărani din Petea de Mureş, atras de pictură. A început studiile la Bucureşti, în 1946, într-o vreme răvăşită de istorie, cu Dărăscu, Ressu, Steriadi şi le-a terminat târziu, în 1970, după întâlnirea cu Mattis Teutsch şi cu Alexandru Ciucurencu, adevăratul său maestru. Cu măsură, mi-a vorbit şi despre greutăţile pe care le-a întâlnit, despre absurdul perioadei proletcultiste… Vizita mea a durat mai puţin de două ore, dar mi-am amintit de ea, de-a lungul anilor, de sute de ori… Horea Mihai venea la Piteşti în fiecare an, la pictorii Pantelie şi Pantilie, iar dl Gică avea grijă să mă anunţe din vreme. De la o întâlnire la alta îl simţeam pe ilustrul musafir mai aproape de mine - se interesa de ce mai scriu şi mai citesc, de cum o mai duc cu viaţa domestică. Devenise mai comunicativ şi chiar a povestit, cu umor ardelenesc, întâmplări din îndepărtata lui copilărie şi adolescenţă. În anul 1984, parcă, pictorul Ion Pantilie a organizat o tabără de pictură de şapte zile, undeva lângă Câmpulung, aproape de comuna Lereşti, şi a avut ideea „năstruşnică” să mă invite dimpreună cu actorul Cristian Tutză şi eseistul Titus Maxus-Tită. După cum s-a dovedit, gândul acesta l-a avut pentru a mai anima viaţa pictorilor ! Spre marea bucurie a mea şi a lui Tită, organizatorul îl invitase şi pe Dl. Horea, care a venit împreună cu soţia. Dl Horea s-a bucurat mult când a dat cu ochii de Tită – la rându-le, se cunoscuseră şi pictorul îndrăgise tare mult modul insolit în care eseistul aborda temele de discuţie. Eram cazaţi în căminul unei şcoli, cămin care avea o curte generoasă, cu un teren de fotbal destul de bun, la vederea căruia pictorii tineri au strigat de bucurie. Parcă-i văd pe tinerii plasticieni de atunci: Gheorghe Dobrică, fraţii Zoe, Cătălin Antonescu, Şerban Popescu, Mircea Bârloiu, Marin Ion, Cezar Marinescu. În grupul aflat în tabără se mai afla şi un copil, de vreo 7-8 ani, Daniel, fiul lui Cristi Ionescu, viitorul secretar al facultăţii de pictură a Academiei Naţionale de Arte, un copil care avea un haz nebun. Ne-am instalat dimineaţa. Pictorul Pantilie, cu umorul său inconfundabil, ne-a făcut un scurt „instructaj” de tabără: „Stimaţi colegi, vreme de şapte zile, aici vom picta genial, vom mânca pantagruelic, vom dormi ca urşii, ne vom şi distra, vom bea câte ceva, doar cine merită, adică cine pictează, vom juca fotbal şi, evident, va câştiga doar echipa în care joc eu! S-a înţeles?!” Dând cu ochii de mine, de Tită şi de Tutză, organizatorul ne-a zis: „Voi, ăştia trei, faceţi ce vă taie capul, dar două lucruri să nu faceţi: să nu-i perturbaţi pe ăştia de la pictură şi să nu spargeţi geamurile !” Actorul Tutză, care privea galeş casele de pe clinul muntelui din zare, a întrebat: „Iubite Maestre, da putem da o raită prin păduricea din preajma satului, să ajutăm fetele la scosul şi căratul apei ?” „Da, răspunde severul organizator, dar cu condiţia să nu le laşi grele !” La prânz aveam să constatăm că nu suntem singuri. Ne pregăteam să intrăm în sala de mese a cantinei, indicată de o bucătăreasă, când au apărut ca din senin vreo 15 tineri arabi. Au intrat în cea de-a doua sală de mese. Deasupra uşii de la intrare era o pancartă cu un text lung, scris cu litere arabe. A doua zi, Tită l-a întrebat pe puştiul Daniel ce scrie la intrarea în sala de mese a arabilor. Daniel răspunde fără să stea pe gânduri: „ E simplu, Tită, dragă, scrie poftă bună !” Surprins plăcut de isteţimea puştiului, Tită i-a zis acestuia: „Ştii ce, nu fi obraznic, cum să scrii două cuvinte cu peste 200 de semne ?”

MIHAI HOREA
în atelierul pictorului Murivale

Aproape an de an, dl Horea ne-a fost oaspete, până a venit 1990, an după care parcă ne-am risipit, devenind singurateci…

Aproape toţi eram curioşi să ştim ce este cu arabii, ce caută ei acolo? Aceştia serveau micul dejun cu mult înaintea noastră şi dispăreau. Apăreau din senin la masa de prânz, apoi iar dispăreau, pentru a reapărea cu două ore înaintea cinei, ore în care jucau fotbal. O bucătăreasă ne-a spus că sunt sportivi, eu am crezut că sunt studenţi practicanţi la Uzinele ARO, altcineva a lansat ipoteza că sunt viitoare gărzi ale palestinianului Yasser Arafat ! Seara primei zile de tabără s-a prelungit până după miezul nopţii – s-a băut, s-a discutat, s-a cântat şi doar spiritul tutelar al lui Nelu Pantilie a mai făcut posibile câteva ore de somn. A doua zi, pe la ora nouă, am pornit cu pictorul Horea prin pădurea de pe piciorul muntelui din preajmă, după ce cu greu a reuşit să-şi descurajeze consoarta, care voia, zor-nevoie, să ne însoţească. Fără să ne dăm seama, tot mergând am ajuns într-un sat al comunei Lereşti, la capătul căruia am dat de un cimitir. „Intrăm puţin ?, m-a întrebat pictorul, un cimitir este ca o carte…” Am încuviinţat şi am intrat în spaţiul etern. Spre surprinderea amândurora, aproape o jumătate a cimitirului era plină cu pietre funerare de marmură albă, roză şi neagră, cu cavouri somptuoase, ca la oraş. La un moment dat întâlnim un cavou făcut din… sticlă! Dl Horea, uluit, m-a privit şi mi-a zis: „Dragul meu, aşa ceva n-am crezut că este cu putinţă aici, în Muscel… E sărăcie, ce se petrece cu ţăranul, de este aşa de deşănţat în realitatea în care locuieşte Dincolo?” Din uluială l-au scos doar nişte guşteri verzi, care au început să mişune pe lespezile de piatră şi de marmură… Ca din senin a apărut un bătrân cu un picior beteag. Ne-a dat bineţe şi ne-a întrebat ce-i cu noi pe acolo. L-am lămurit şi dl Horea l-a întrebat de picior… Atât i-a trebuit moşului, că s-a şi pornit să ne povestească despre cum a luptat aproape 10 ani împotriva bandelor de legionari, conduse de col. Arsenescu şi Arnăuţoiu, în munţi. „M-au împuşcat în picior, tâlharii, a spus moşul, dar i-a terminat Securitatea! Văru'-miu e mare, e general la Marele Stat Major, îl cheamă Milea Vasile, aţi auzit de el ?” Am spus că nu, i-am urat de bine şi am coborât la tabăra de pictură. Pe drum, Dl Horea avea o mină de om frământat, s-a oprit din mers şi mi-a zis, neguros: „Vezi, dragul meu, alde ăştia au pus umărul la distrugerea ţării…” „Mda, i-am răspuns, mai ştiu şi eu câte ceva, de la bătrânii mei din sat, i-am răspuns.” Ajungem. Pierdusem prânzul! Pictorii jucau fotbal cu… arabii, cărora Tită le dădea „urechi” şi ăştia cădeau unul după altul! Arabii erau nervoşi, cu coatele julite, dar insistau! Tită era de neoprit, nici nu se mai juca pentru goluri, arabii încercau doar să se ţină pe picioare, dar le era peste poate, amicul nostru îi fenta din poziţii precare, din care se prăbuşeau. Arabii erau furioşi, Nelu Pantilie a simţit şi, pentru a opri un scandal, a scos jucătorii de pe teren. Dl Gică Pantelie, aproape amuţit, i-a zis lui Tită: „Tită, eşti un fenomen, pur şi simplu am avut în faţa ochilor „Scrisoarea a-III-a, creştinătatea dând piept cu islamul ! „ Erai bun să joci în echipă cu Dobrin, nu ne-ar fi stat nimeni în faţă !” Peste alte două zile, arabii au poftit să mai joace o partidă de fotbal cu pictorii, dar „fără Şeitan”, adică fără diavol, au zis, arătând spre Tită ! Multe şi frumoase păţanii au fost în tabăra aceea… În penultima zi, dl Horea m-a întrebat: „Mergem să mai vedem trufia?” Am înţeles ce vrea să mai vadă, am zis că da şi ne-am dus iar la cimitirul din sat, la cavoul de sticlă… Aproape an de an, dl Horea ne-a fost oaspete, până a venit 1990, an după care parcă ne-am risipit, devenind singurateci… Ultima întâlnire cu Dl Horea am avut-o în 1995. Mergeam cu Cezar Baltag spre restaurantul Uniunii Scriitorilor şi în calea noastră l-am întâlnit. A mers cu noi şi a stat preţ de un ceas. Era tăcut, ne privea câteva secunde, când pe unul, când pe celălalt, apoi „dispărea” într-o lume nevăzută… Acum trebuie că are 88 de ani, Domnul ţină-l sănătos…

Fotografia Maestrului Horea Mihai,din această pagină, este făcută acum 4 ani, de pictorul Vasile Mureşan-Murivale, în atelierul său şi îi mulţumesc pentru că mi-a împrumutat-o…

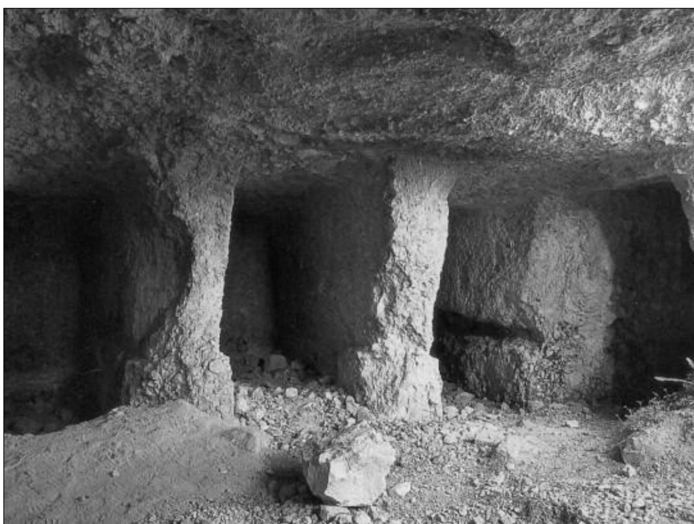
Magda Grigore

Prietenia și darurile ei

Omul este singura ființă care are *conștiința singurătății*, aceasta este realitatea lui cea mai adâncă, spunea Octavio Paz, restul sunt valori *îngăduite*, complementare, menite să-i aline *drama lucidității*. Prietenia, dragostea, familia, suplinesc absența perfecțiunii, compensează rana *imperfectului*. Cu cât un individ va conștientiza mai acut realitatea lui profundă de ființă singulară prin natura creației, cu atât mai mult va prețui *confortul psihic* pe care îl conferă aceste adevărate izvoare de alinare sufletească.

Prietenia are o distincție specială între aceste *șanse*. Ea presupune implicare ca și celelalte, capătă în timp forță și dăruiește cel puțin tot atât cât primește, trebuie doar să-ți deschizi poarta inimii pentru ea fără rezerve. Pe Enkidu îl plăsmuiseră zeii după chipul și asemănarea lui

Ghilgameș, nu întâmplător, de aceea prietenia lor a fost în primul rând posibilă, iar în al doilea rând a fost desăvârșită, prelungindu-se dincolo de moarte. Relația de prietenie leagă subiecții cu *lanțuri* nevăzute, neerodabile, stabile: încrederea, asemănarea, sentimentele, comunicarea etc. Ceva rămâne însă *inefabil* în prietenie. Nichita Stănescu spunea, paradoxal, *prietenii mei nu sunt mulți, dar sunt nenumărați*. În prietenie nu vinzi și nu cumperi, în taina ei se ascunde *un miez al înțelegerii celuilalt*, un *sens* asumat, nemăsurabil și necuantificabil. Ea are o caracteristică *spirituală*, domină conjunctura realului, se ridică deasupra întâmplării care este/poate fi uneori binevoitoare, alteori nu. Are, am putea spune, o rațiune metafizică și o echivalență matematică. Pitagora de exemplu o definea prin sintagma *egalitate armonioasă*. Fac excepție de la aceste prerogative prieteniile pasagere, oportuniste sau falsele prietenii care trec de noi neatinse de *aripa îngerului*. Prietenia adevărată poate fi la fel de spontană ca dragostea și la fel de tolerantă cum este credința. Doar acestea devin *structurale*, parte din noi înșine, din *întreg*. Prietenia de acest gen este însoțitoare, protectoare, pe ea ne putem baza, de ea ne putem folosi cu aceeași dezinvoltură cu care ne ajutăm de ochii noștri, de mâini etc. *Darurile prieteniei* se înfățișoară ca mătăsurile de preț în jurul multor verbe: a comunica, a asculta, a oferi, a (te) înduioșa, a împărți, a răbda, a păstra, a (te) îmblânzi, a vedea, a uita, a căuta, a mulțumi, a deznădăjdui, a zâmbi... toate provocând luminoase reverberații sufletești. Prietenia *se cunoaște la nevoie*, ajutându-ne să înțelegem sensul lucrurilor care ne (dez)leagă, precum și învățătura întâmplărilor prin care trecem. Are o funcție terapeutică, la fel ca arta sau credința. Există totuși pericole care o amenință, o erodează, o epuizează: interesul, slăbiciunea, banul, invidia, necazurile, orgoliul, răutatea și, nu în ultimul rând, *cuvântul*. Ascuțișul cuvântului care taie ca o lamă subțire și usturătoare în carnea cea mai fragedă, cea a sufletului, locul unde sălășluiește (și) prietenia. Sunt oameni care spun că preferă mai degrabă un dușman cinstit, decât un prieten fals, ceea ce trădează așteptările unui caracter puternic, onest, transparent și intențiile unei *lupte drepte*. Uneori însă viața *umblă cu ascunzișuri*, are zonele ei mlăștinoase și capcane în care (nici) prietenia nu poate *să dospească*. Prietenia autentică are probele ei, ca în poveste, cine le trece este ales, *inițiat* și acela nu va lăsa niciodată indiferența să facă liberă cuib în interiorul relației. Semnele distinctive ale prieteniei și încercările ei sunt numeroase, deși par uneori lipsite de semnificație prin reiterare sau prin faptul că sunt secvențiale. Unii consideră că prietenului poți să-i spui secretele tale, că prieten este cel care se trezește în noapte pentru tine, cel care te ascultă și are pentru tine sfatul cel bun sau cel care împarte cu tine *biscuiții de război*. Atunci când crezi în ea și când ai un corespondent potrivit, poți face din prietenie un angajament de lungă durată. Condiția ei este întotdeauna reciprocitatea. Totuși, nimeni nu trebuie să creadă că prietenia nu are limite - discrețiile ei fac parte din conduita relațională, ca și generozitățile care o definesc. Prietenia are *un cântar divin* și el cântărește fără greșeală, chiar dacă uneori o face cu întârziere. O atenție subtilă trebuie să acordăm cugetării care spune că *prieten nu e acela care ne dă bogățiile lui, ci acela care ne face să le vedem pe ale noastre*, pentru că darul lui este pe termen lung. Prietenia este sensibilă și adesea poate fi rănită fără întoarcere. Valoarea îi poate crește după ce o pierzi, iar regretul ei *veștejește* sufletul. Octavian Paler avertiza, memorabil, că firul prieteniei (care se rupe) poate fi reînnodat, *însă nodul rămâne*. În lumea scepticilor nu există prietenia. Prietenă ne este *doar conștiința* - restul sunt iluzii, momente, intersectări. Teologii cred în prietenia sufletului pentru trup și în gândul bun/nobil/ creștinesc, care poate atinge performanța, iar destinația lui este *celălalt*. Alteritate și/sau caritate. Jules Renard credea că *prietenia este o haină care inevitabil se va uza*. E mai bine s-o părăsești, spunea scriitorul, *înainte ca ea să cedeze*. Din perspectiva vârstei, care aduce mai multă izolare și nostalgie, prieten adevărat îți este acela cu care culegeai *cireșele copilăriei*, cu care alergai într-un optimism-însorit. Este o vorbă care spune că *prieten este acela cu care faci nebunii, nu acela care îți laudă nebuniile*.

Nimic din filozofia ontologiei nu pledează pentru renunțarea la acest sentiment, chiar dacă viața însăși pare să-și selecteze în timp și să-și împuținеze valorile.

Timpul *rece* ne ajunge pe toți din urmă și devenim mai tăcuți, mai meditativi, mai ezitanți. Poate că adevărata bătrânețe este singurătatea, de-acolo (și) prietenia se estompează, apare ca *o amintire din copilărie*. Vârsta poate fi un munte pe care-l urcăm și pe care nu-l mai putem coborî nici măcar pentru a culege fructele timpului nostru. Gustul prieteniei este însă gustul unui fruct rar. Celor care cunosc acest lucru le va mai fi dor să fie *cireșari*.

Octavian Doclin

Dacă

Din exterior privindu-l
poemul ți se arată
cu mai puține cuvinte
steril precum somonul fără lapți
privită din interior
poema îți pare gravidă
de cuvinte
așa cum știuca plină de icre
cine pe cine devoră
mă întreb și te întreb
dacă exiști dacă ai memorie și mai ales
dacă știi să citești
dacă nu te-ai ascuns în burta lunii
cetitorule

Kilometrul 63

Citea în ochii ei înghețați
cum în niște rune aproape șterse
sorbea din ochii ei seci
ca dintr-un potir inventat
așa zi de zi fără să știe
își goli viața moartea și-o umplu
dar rău nu i-a părut
nici o clipă
pune mîna aici îl rugă
sunînd totuși a poruncă
din pîntecele ei un zvîcnet
ca al unui copil în creștere
viața cu fața moartea cu spatele
lîngă piatra Eben-Ezer
așteptau nașterea

(iar noi observăm toate acestea de pe margine
aproape de kilometrul 63)

Scoica

Sub povara nisipului
chinuită
scoica naște perla.
Pe care apoi o urăște pînă la moarte.
Nimeni și nimic în ape și pe pămînt
nu atinge perfecțiunea.

Și simți pentru prima oară
nevoia să numere stelele
Ca în copilărie.
Se opri (însă) la timp.

Carte nouă

Iulian Moreanu – *Cerbul însetat* (Editura *Premier*, 2012). Iulian Moreanu a debutat cu povestiri hăt în 1977 în *Luceafărul*, iar în 1982 a obținut chiar premiul revistei pentru proză. Dar în volum a debutat abia în 2007, fiind el un optzecist întârziat și marginal, ca atâția alții. Acum este redactor la *Revista Nouă* din Câmpina. Volumul acesta de proze scurte este prefațat de Florin Dochia care remarcă la autor „minuțiozitatea cu care descrie spații și întâmplări, un baroc al construcției ce ține de profesionismul scriiturii…"

Tucu Moroșanu – *Viața de noapte în cimitirul eroilor* (Editura *Princeps Edit*, 2012), cu o prefață de Nichita Danilov și cu o secțiune consistentă de aprecieri critice la volumele anterioare. Poet care găsește drumul cel mai scurt spre simplitatea proprie liricilor mari, Tucu Moroșanu este și un poet patriot, dar și unul sentimental, având cultul prieteniei, cele mai multe dintre poemele sale fiind dedicate unor poeți români de azi. Iată o *Noapte*, un „pastel" negru-păstos: „Întuneric mocirlos./Cerul își inventariază/Argintăria,/Arhangheli lunetiști/Iau în cătare/Păcatele ce umplu visteria". Umorul lui este doar o încercare de a îmblânzi moartea, de a o lua peste picior, ca-n acest Progres: „Hopa, hop și iar hop!/Azi îmi iau și eu laptop.//Că și moartea, precum pare,/Și-a cumpărat cositoare". **(D.A.D.)**

Mariana Şenilă-Vasiliu

Pe urmele lui Khalil Gibran

Iubim mai mult când pierdem pe cineva, apreciem ceva mai mult când suntem deposedaţi de un anume lucru. Firea omenească e sucită şi nepăsătoare faţă de ceea ce i se pare că i se oferă şi intră în panică doar când simte în mod iremediabil pierderea. Atunci începe să tânjească după acel ceva.

Zise Ochiul într-o zi: "Văd dincolo de aceste văi, un munte învăluit în ceaţă albăstrie. Nu-i minunat?"

Khalil Gibran

De la Byblos am apucat-o spre Valea Qadicha, până la Bachchari şi de acolo mai departe, şi mai sus, până la Al-Arz, rezervaţia de cedri care se află în Djebel Makmal, muntele ce străjuieşte valea. Pe măsură ce urcam, peisajul devenea din ce în ce mai ciudat şi mai spectaculos. Din cauza lipsei de vegetaţie ceea ce se arăta ochilor semăna cu un peisaj lunar. Sau cu peisajul din spatele Mona Lisei lui Leonardo. Stâncăria, jupuită de cedri care acopereau acum două mii de ani Munţii Liban, ascunde o mulţime de grote în care îşi găsiseră adăpost şi loc de meditaţie pustnicii de odinioară. Cel mai cunoscut dintre ei, fără îndoială, Sfântul Antonie, care s-a retras o vreme aici. Nici că mai e de mirare că, retras într-un astfel de loc pustiu, sfântul era bântuit de halucinaţii în care se închipuia muncit de diavol şi de cohorta lui de arătări înfricoşătoare care îl torturau şi îl ispiteau cu fel de fel de tentaţii. În realitate, era chinuit nu de arătările demonice, ci de pustia şi singurătatea cea mare în care se izolase. Subiectul ispitirii Sfântului Antonie a fost mină de aur pentru pictori, precum Bosch, Grunewald sau Patenier. Cu o imaginaţie debordantă, un talent ieşit din comun şi un meşteşug desăvârşit cei trei au creat tablouri care, prin viziunea artistică, au anticipat cu patru secole fenomenul suprarealist modern. Însă cu mai multă originalitate şi vervă decât oricare din pictorii secolului XX.

Grotele-biserici din Munţii Liban modeste în dimensiuni, dar cu zugrăveală frumos întocmită, sunt omonimele celor din minunata Vale Ihlara, din Capadochia. Însă dacă acolo am putut lua la pas şi în voie o după-amiază valea cu bisericuţele ei rupestre, spre marele meu regret, programul excursiei în Liban nu cuprinde aşa ceva. Cum aveam să constat, mai erau şi alte "găuri negre" omise din traseu... Asta-i beleaua excursiilor colective. Dacă într-o astfel de excursie vei prinde 50% din cu ce ai fost momit e mare lucru. În schimb, eşti târât adesea în locuri lipsite de interes, cum ni s-a întâmplat la Beirut, când în loc să vizităm Muzeul de Arheologie, unde pot fi văzute multe piese rare, am fost mânaţi să căscăm gura la un orologiu public din secolul

XIX şi la o clădire zisă a Parlamentului, de care nici ghidul român nu ştia de e aia sau o alta. După ceeea ce eu numesc eufemistic "conversaţie rapidă" cu ghidul, ceartă adică, lucrurile au intrat în normal şi nu ne-am mai pierdut vremea cu ceasuri publice şi clădiri oarecare unde, vorba împăratului-filosof, am pierdut o zi.

Zona nordică a Munţilor Liban este locuită de comunitatea creştină maronită care s-a refugiat aici din cauza persecuţiilor ce le-a avut de îndurat în Siria. Denumirea i se trage de la fondatorul ei, un ermit creştin copt numit Maron sau Marun, iar locul ei de naştere a fost Apameea. Istoria comunităţii creştine maronite, de la crearea ei în secolul IV şi până în prezent, a avut un traiect sinuos. Spre deosebire de nestorieni, care au intrat în conflict cu Biserica de la Constantinopol din motivele de-acum pomenite, maroniţii au adoptat pe moment doctrina bizantină, dar odată cu începutul Cruciadelor, în secolul XII, sperând într-o protecţie din partea latinilor, s-au arătat gata de o apropiere de Roma. Biserica romană, care n-a pierdut o ocazie de a-şi întări poziţia absorbind diversele comunităţi creştine din Orient sau de aiurea, s-a arătat interesată de comunitatea maronită, drept care în 1594 a fondat Colegiul Maronit. Prin el a putut controla bisericile de rit catolic din Orientul Apropiat, pe care le-a pus sub autoritatea patriarhului de la Antiohia.

Autoritatea crescândă a bisericii creştine maronite în Liban, ca şi numărul ridicat al adepţilor săi (în întreaga lume există la ora actuală în jur de două milioane de creştini maroniţi) au impus participarea sa la viaţa politică a ţării cu urmările deja ştiute. Cea mai cunoscută personalitate literară maronită este poetul libanez Khalil Gibran, spirit cuprinzător şi deschis care a dat lumii "Profetul", cartea despre care iubita lui, americanca Mary Haskell, a spus că este scrierea "cea mai plină de iubire din câte s-a scris vreodată".

Din fuga autocarului am observat pe un colţ de stâncă, în plină pustietate, o biserică de mici dimensiuni, dar de o modernitate în arhitectură care m-a uimit. Întrebat ce-i cu acea biserică ridicată într-un loc atât de izolat de lume, ghidul sirian mi-a spus că acela era darul făcut lui Dumnezeu de un emigrant creştin libanez din veşnica ţară a emigranţilor, America, în semn de mulţumire pentru faptul de a se fi realizat în ţara de adopţie. Obişnuită cu imobilismul arhiecturii religioase de la noi, descoperirea acelei bisericuţe m-a pus pe gânduri. Oare când se va înţelege că deasupra tuturor formelor exterioare impuse de religie stă credinţa? Când oare va birui iubirea asupra manifestărilor formale şi când nu va mai fi confundată adevărata credinţă cu amploarea şi numărul crucilor bătute făţarnic? Când, oare, milostenia şi dragostea de aproape vor fi cele dintâi grijii ale Bisericii, iar nu fastul cheltuitor şi deşănţat al unor construcţii megalomane? Mi-e greu să mi-l închipui pe Iisus în maal-ul religios Catedrala Neamului, dar îi simt prezenţa în orice biserică de sat ridicată de ţărani cu mijloace umile, dar cu infinită credinţă. Când religia devine o afacere rentabilă, când orgoliul şi interesele mercantile prevalează asupra adevăratei credinţe, Iisus este şi crucificat pentru a nu mai ştiu câta oară. Ce m-a mirat iarăşi la acea biserică din Munţii Liban a fost felul în care era pusă crucea din vârf, nu vertical, să fie văzută de oameni, ci orizontal, spre a fi văzută din înaltul ceresc de Dumnezeu. Să afle Cel-de-Sus că acolo o comunitate creştină i-a închinat un lăcaş în semn de iubire pentru El. Când am revenit în Siria, am băgat de seamă că acest mod de aşezare a crucii nu e ceva accidental, ci un obicei ori lege. Am remarcat asta şi la una din cele mai cunoscute biserici de mânăstire, Sfânta Tecla.

Chiar dacă foarte auster, găsesc minunat peisajul. În vale, vegetaţia a cotropit cu exuberanţa ei locul, însă crestele muntelui sunt încă încătuşate în gheaţa pudrată de ultima zăpadă căzută. Între vale şi ţancurile înzăpezite, între verdele văii şi crestele albe ale muntelui se interpune, neutră, brun-cenuşie carnea muntelui despuiat de două milenii de ceea ce a făcut odinioară fala Libanului, cedri. Portocalii, înveşmântaţi de nuntă cu anotimpul, îşi proiectau exploziile florale pe grafica seacă a muntelui. Printre nuanţele delicate ale florilor, ici şi colo, pete de oranj a căror strălucire şi rost m-a intrigat. La o încetineală a autocarului am avut revelaţia: de crengile portocalilor, alături de flori ce ce se deschideau, atârnau viu colorate şi fructele din sezonul trecut. Promisiunea florilor şi rodul, în acelaşi timp, pe acelaşi ram, nu-i oare o minune să vezi aşa ceva?

Surprinsă de frumuseţea inedită a peisajului prin care treceam, m-am chinuit să fotografiez din fugă. Băgând de seamă asta, ghidul sirian a oprit autocarul spre imena mea satisfacţie. Pentru că una e să stai cu nasul lipit de fereastra care îţi delimitează privirea şi cu totul altceva să fi sub cerul liber, faţă în faţă cu muntele. Din cuşca autocarului nu-i înţelegi adevărata măreţie, n-ai percepţia imensităţii spaţiului, a abisului celest ce se cască deasupră-ţi sau a adâncimii văii ce ţi se deschide la picioare. Nu percepi nici subtila infinitate a griurilor de alb şi tonurilor întunecate. Lipseşte şi atmosfera, acel lucru invizibil fără de care părţile nu se încheagă într-un tot armonios. Limitat la dreptunghiul ferestrei la care te condamnă locul din autocar, eşti privat de toate acestea, dar până la urmă chiar şi fotografiile şi filmările au păcatul de a fărămiţa imaginea. Doamna de Sevigne nu suporta pendulele, pentru că, zicea ea, toacă prea mărunt timpul în secunde. La urma-urmelor, fotografiile, oricât de izbutite, toacă şi ele imaginea, o fragmentează şi suspendă adevărata percepţie. O fotografie făcută de mine în Anzi, în pasul La Raja, la înălţimea de 4.380 de metri - e cea mai înaltă trecătoare din Anzii peruvieni - de n-ar fi surprins şi panoul care specifica altitudinea, ar fi lăsat impresia banală a unor munţi oarecare, atunci când vârfurile lor treceau de 6.000 m. Eu ştiu asta pentru că am fost acolo, am văzut şi simţit pe viu, însă cel ce nu a păşit în acel loc nu pricepe nimic din fotografia pe care i-o arăt entuziasmată. Atmosfera, spaţiul, sentimentul care te încearcă în faţa unui peisaj aparte, din păcate nu pot fi surprinse decât parţial în fotografie ori film.

Cam la trei sferturi din drum am ajuns la Bachchari (a se citi Başşari - n.n.), satul care a intrat în geografia spirituală a lumii. Aici, s-a născut, în 1883 Khalil Gibran, autorul "Profet"-ului, cartea sa cea mai cunoscută, însă nu singura. Adevăratul său nume era Khalil, iar nu Kahlil cum l-au scris americanii pentru a-l pronunţa mai uşor. Chestie de lene a rostirii, la urma urmelor, dar şi lipsă de respect pentru adevărata lui identitate. Pomenind despre plecarea la Paris a lui Brâncuşi, Petru Comarnescu folosise o ciudată sintagmă: "transhumanţă în interesul artei". Se prea poate ca ea să fie valabilă şi în cazul lui Khalil Gibran. Asemeni sculptorului român, care spunea că plecând el nu şi-a rupt rădăcinile umblând năuc prin lume, cu toate că a trăit 37 de ani în America - Gibran a părăsit Libanul împreună cu familia la doar 11 ani - prin modul de a simţi şi gândi, de a se exprima şi de a medita asupra sensului grav al vieţii, a rămas în fibra sa interioară un oriental. Aşa cum s-a întâmplat şi în alte cazuri, distanţarea de locul de baştină l-a făcut să înţeleagă ceea ce rămas pe loc, poate n-ar fi putut pătrunde cu atâta acuitate şi sensibilitate. În viaţă sunt necesare uneori astfel de rupturi şi de atari distanţări pentru a putea vedea mai clar şi înţelege mai profund lucrurile. Iubim mai mult când pierdem pe cineva, apreciem ceva mai mult când suntem deposedaţi de un anume lucru. Firea omenească e sucită şi nepăsătoare faţă de ceea ce i se pare că i se oferă şi intră în panică doar când simte în mod iremediabil pierderea. Atunci începe să tânjească după acel ceva.

Bachchari, sătucul de munte de unde plecase la ceasul când vârstele se îngână şi dorinţele se amestecă, melancolia l-a persecutat întreaga viaţă. A făcut o adevărată obsesie pentru munte şi pentru mare: "Stau între fratele meu muntele şi marea, sora mea. Noi trei suntem una în însingurare, iar dragostea care ne leagă e adâncă şi puternică şi fără înţelesuri". ("Dor adânc") Se poate oare mai mistuitoare confesiune de iubire pentru pământul în care s-a zămislit? E posibilă

mai sfâşietoare dilemă decât cea a lui Khalil Gibran prins între două lumi: "Dacă rămân, voi fi cu dor de ducă, dacă plec, voi fi cu dor de casă". Khalil n-a mai revenit în Liban până la sfârşitul vieţii, abia după moarte osemintele lui au fost restituite pământului în care s-a născut. Ele se odihnesc în capela rupestră de la Mânăstirea Mar Sarkis, în prezent transformată în muzeu dedicat poetului. Printre lucrurile personale şi cele 400 de tablouri păstrate aici există o tapiserie armenească în care, de pe cruce, Iisus zâmbeşte, lucru total neobişnuit în toată iconografia creştină. De am înţeles bine, vechea tapiserie i-a aparţinut poetului. Zâmbetul ce flutură pe buzele lui Iisus ţintuit pe cruce este, după mine, adevărata natură a divinităţii. Preoţii, cei care au inventat iadul, au făcut din Mântuitor un judecător aspru şi neîndurător, iar Michelangelo l-a transformat într-un incihitor răzbunător, crud şi neiertător atunci când întreaga Lui existenţă pământească a fost pătrunsă de iubire, bunătate fără margini, milă, iertare şi bucurie. Întrebat de o femeie despre bucurie şi amărăciune, Profetul i-a dat un răspuns plin de miez: "Iar când eşti vesel, priveşte în adâncul inimii tale şi ai să vezi că tocmai ce te-a făcut să suferi e ceea ce-ţi aduce bucurie".

Amintirea locului în care a copilărit, s-a transformat la Khalil Gibran în obsesia pentru munte: "Mă văd trăind într-un vârf de munte în cel mai frumos dintre ţinuturi (nu însă cel mai rece). Există un astfel de loc? Da, există, voi ajunge acolo şi îmi voi scoate la iveală inima în picturi şi poeme" (fragment dintr-o scrisoare adresată muzei sale Mary Haskell). Şi mai e în poemele lui obsesia mării, a mării care cheamă toate lucrurile către sine. Oare spaţiul imaginar, fundalul poemelor sale, nu-i chiar Libanul, ţara cuprinsă între două şiruri de munţi al cărei ţărm este spălat de mare?

Prea scurta oprire la mănăstirea Mar Sarkis mai mult m-a întristat decât bucurat, căci mi-a arătat cât de superificală şi nestatornică e preţuirea omenească pentru cei care ne-au făcut cele mai mari daruri spirituale, care i-au iubit cel mai mult pe oameni, cărora le-a dăruit chiar inima sa. Am păşit cu regret în autocar întorcând capul ca să văd pentru ultima dată locul în care odihneşte Profetul, pe care, la rândul meu, îl iubesc atâta.

Ajunşi la Al-Arz, primim cea mai proastă veste: rezervaţia de cedri nu se vizitează decât timp de două luni pe an, în august şi septembrie. Deşi suntem la o azvârlitură de băţ, va trebui să ne mulţumim s-o privim de la distanţă. În timp ce reproşurile curg în capul ghidului român, care n-avea de unde să ştie acest lucru, stând de-o parte am revelaţia: locul în care ne-am oprit este acoperit de un cedru, iar pe panta din preajmă străjuiesc alţi doi cedri, ceva mai mici dar şi mai tineri. Dar când zic "mici" nu înseamnă că n-aveau dimensiuni impresionante totuşi. Şi-mi trece prin minte zisa Micuţului Prinţ despre cei care cultivă în propria grădină cinci mii de trandafiri şi tot nu găsesc ceea ce caută... Îmi aduc aminte de altă zisă, a lui Brâncuşi, care stând vara la umbră unicului copac din curtea unde-şi avea atelierul, a fost întrebat de ce nu pleacă undeva, într-o staţiune. "Şi acolo, nu tot sub un singur copac voi sta la umbră?", a replicat sculptorul. I-am lăsat pe ceilalţi în dispută cu ghidul şi m-am oprit sub unul din cedri cei tineri, de unde se vedea rezervaţia ca-n palmă, dar unde în acelaşi timp puteam admira în voie, de aproape, copacul ajuns legendă, copacul din al cărui lemn, zice Biblia, a fost construit şi împodobit în mare parte primul templu, al lui Solomon.

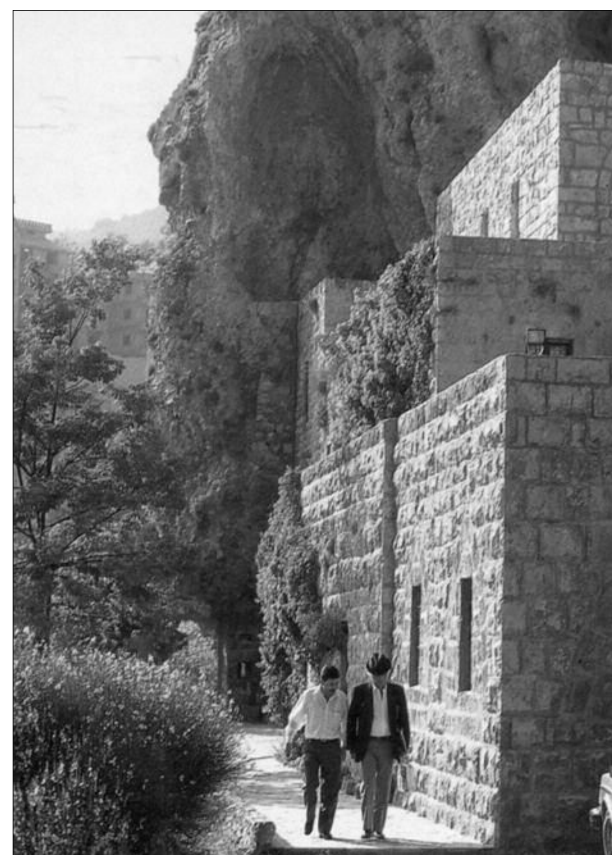
În Cartea a treia, a Regilor, capitolele 5-7, este descrisă în amănunt construirea templului şi împodobirea lui cu lemn de cedru şi chiparos, esenţe tari şi rezistente, felul în care Hiram, regele Tirului (Liban) a răspuns dorinţei lui Solomon poruncind să se taie cedri pentru construirea templului "după dorinţa lui"; cum au fost îmbrăcaţi pereţii dinăuntru cu scânduri de cedru "de la pardoseala templului până în tavan"; cum era împodobit interiorul cu cedru sculptat artistic lucrat cu elemente florale şi heruvimi, şi "totul era acoperit de cedru şi piatră nu se vedea". În capitolul 7 din Regi este descrisă şi casa regală, făcută "din lemn de Liban" ("pe patru şiruri de stâlpi de cedru şi pe stâlpi erau puse grinzi de cedru"). Pridvorul judecăţii era şi el îmbrăcat în lemn de cedru, tot de la pardoseală până la tavan, şi chiar curtea, împrejmuită cu trei rânduri de pietre cioplite şi un rând de grinzi de cedru. O descriere atât de amănunţită a construcţiilor nu se poate baza decât pe realitatea concretă, văzută pe viu şi apoi repovestită din generaţie în generaţie. Şi totuşi Biblia are dreptate, vorba lui Werner Keffer. Dar nu doar la construcţia templului lui Solomon a fost folosit lemnul de cedru din Liban, conform celor afirmate de Theofrast şi Vitruvius, mai toate templele Asiei erau îmbrăcate în lemn de cedru.

Egiptenii, la rândul lor, importau lemnul de cedru pentru construcţia ambarcaţiunilor. Cu atâtea solicitări, comerţul cu preţiosul lemn de Liban n-a mai cunoscut limite şi treptat ceea ce la început a părut o binefacere pentru fenicieni, s-a transformat într-un dezastru pentru urmaşii lor. Despăduriţi, munţii au fost dezgoliţi de vânturi până la rocă. Dacă distrugerea unei construcţii poate fi compensată prin înlocuirea ei cu o alta, lucrul naturii e lent şi anevoios. De multe ori, ceea ce clima sau neghiobia omenească a distrus chiar nu se mai poate reface. Reîmpădurirea munţilor Libanva cu cedri cere răbdare şi timp, întâi pentru că stratul de pământ spălat de ploi şi spulberat de vânt nu mai există, iar în al doilea, pentru că cedrul, care trăieşte mult, uneori până la 2.000 de ani, cum e cazul a 12 exemplare aflate în rezervaţie în acelaşi timp, creşte foarte lent. Pământ şi răbdare, efort şi dragoste, asta-i singura soluţie a revenirii la situaţia quo ante.

Înalţi - unii ating peste 60 de metri -, cu o coroană stratificată crescută în lăţime, cedrii au un singur concurent în lumea vegetală, arborele Sabino sau Tule, cum i se mai spune, din Mexic. Am văzut un astfel de exemplar uriaş acoperind cu imensul său coronament o piaţă a unui orăşel, undeva între Mitla şi Oaxaca. Îl vedeam şi nu-mi puteam crede ochilor, îi pipăiam trunchiul şi îmi spuneam ca ardeleanul din gluma cu girafa că aşa ceva nu există. De curiozitate, dau câteva cifre legate de proporţiile gigantului mexican: vechime - peste 2.000 de ani, grosime - 58 m, înălţime - 42 m; volum - 816.829 mc; greutate - 636.107 tone şi diametrul de 14 m. Ar fi fost interesant de comparat dimensiunile sale cu vreunul din cei 12 cedri cu aceeaşi vechime şi cam de aceleaşi proporţii, dar cum zidul împrejmuitor (construit prin donaţia reginei Victoria a Angliei), nu îngăduia nicio apropiere, m-am mulţumit să-i admir de la distanţă. Fără a fi deţinătorii recordului vegetal, cedri de la Al-Arz erau aproape la fel de impresionanţi precum fârtaţii lor mexicani.

Rezervaţia se află sub autoritatea patriarhului maronit al Libanului, care, de Ziua Schimbării la Faţă/Id-ar-Rab celebrează Sfânta Liturghie într-o capelă construită chiar în rezervaţie în 1843. Acordarea acestui privilegiu patriarhului maronit arată două lucruri: respectul de care se bucură comunitatea creştină maronită în Liban şi preţuirea fără seamăn de care se bucură biblicul cedru. Pentru lumea vegetală cedrii sunt precum sfintele moaşte pentru creştini.

Cine ar vrea să vadă cum arată un cedru, nu trebuie să se nevoiască neapărat prin Munţii Liban, e suficient să se ducă la Paris, în parcul Bagatelle unde poate vedea câteva exemplare biseculare pe ale căror cregni îşi leagănă cozile lungi, înflorate în culori electrice, păunii. Sau să dea o raită pe Valea Loarei, unde pe domeniile celebrelor castele pot fi văzuţi cedri. La castelul Ussé, acolo unde a scris Perault basmul despre "Frumoasa din pădurea adormită", drept mulţumire pentru foarte generoasa primire făcută lui de castelana locului, doamna de Duras, Chateaubriand a plantat doi cedri ce pot fi văzuţi şi azi în toată splendoarea lor. Prezenţa cedrilor în Franţa se datorează unei mode grădinăreşti de la sfârşitul veacului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea, modă ce s-a datorat înmulţirii călătoriilor în Orient.

Mânăstirea Mar Sarkis

După ce am fotografiat cedrul imens din centrul localităţii, m-am refugiat lângă cei doi cedri ce creşteau pe dealul din preajmă. Deşi era primăvară, la altitudinea de peste două mii de metri unde este rezervaţia, zăpada nu se topise de tot. Pete albe de nea stăruiau pe ici, pe colo ca o amintire a iernii trecute. Prin pojghiţa de zăpadă întărită răzbătuseră deja un fel de brânduşe care colorau cu violaceul lor delicat peisajul dominat de verdele întunecat al cedrilor şi cel cenuşiu al muntelui. Cedri, zăpadă, soare şi brânuşe... M-a cuprins o stare de bucurie şi am început să sar pe peticul de zăpadă cu voluptatea cu care ţopăie pruncii într-o baltă de noroi, lucru îndeobşte interzis de adulţii acri şi serioşi care nu-i înţeleg niciodată pe copii, cum zice alt scriitor drag mie, Exupery. Obosită să tot fiu un adult responsabil şi solemn, din când în când, la vederea a ceva frumos, sufletul meu dă pe dinafară şi atunci mă

joc fără să-mi pese de acreala celor de o vârstă cu mine, în care oricum nu mă recunosc şi a căror singură grijă e propria imagine ("ce va zice lumea"). Ei, da, am ţopăit copilăreşte de bucurie, am cules două conuri mari de cedru a căror arhitectură perfectă nu conteneşte să mă uimească, m-am însorit ca o muscă scăpată în primăvară şi mi-am umplut plămânii cu aerul curat cu aromă de cedru. N-am... N-am cules brânduşe, nu mi-am cumpărat "amintire" cu cedru urât pictat pe felie de lemn. Am fotografiat cedri, dar nu mi-am făcut poză cu monumentul naturii, pentru că, vorba scoţianului, pe mine mă ştiu deja... Cu alte cuvinte, am făcut numai ce m-a tăiat capul şi mă îndemna inima. În săcul adulţilor care m-au privit cu multă demnitate şi indignare. Mie, însă, nu-mi prea pasă de ce crede sau ce zice lumea, îmi pasă doar de ce simt eu.

Leonid Dragomir

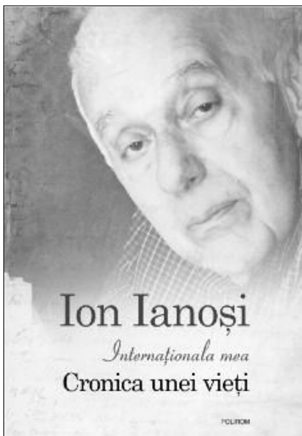

Biblioteca de filosofie

Iluminismul ca mod de viață

Internaționala mea. Cronica unei vieți (Ed. Polirom, Iași, 2012), carte ce continuă și împlinește dimensiunea memorialistică[1] a operei lui Ion Ianoși este în mod intenționat și cronica unei epoci, sau mai bine zis a unor epoci care se succed în intervalul dintre 1928, anul nașterii autorului și sfârșitul anului 2011.

Capitolele, purtând numele orașului unde a locuit într-o anumită perioadă, trecută în paranteză, marchează practic schimbările ce au avut loc în istoria României și a Europei. Copilăria și o parte din adolescență, trăite la Brașov (1928-1947) sunt marcate de ascensiunea dictaturilor de extremă dreaptă: carlistă, legionară și antonesciană.

Acest prim capitol este o foarte vie și adesea tulburătoare evocare a atmosferei de Europă Centrală din urbea "multietnică, multiconfesională, multilingvistică și multiculturală" de la poalele Tâmpei. Autorul rememorează sau reconstituie după mărturii și documente foarte scrupulos prezentate atât evenimente de ordin general-obiectiv, cât și răsfrângerea lor în viața sa și a apropiaților, menținând această perspectivă de-a lungul întregii cărți. Tonul alternează recele consemnării istorice și căldura descrierii dramelor, dar și a prilejurilor de bucurie ale celor cu care și-a încrucișat mai mult sau mai puțin destinul. Există, remarca cineva, mai ales aici în primul capitol, adevărate romane în doar câteva pagini. Vocația de spectator, manifestată încă din copilărie, când îi plăcea mai mult să asiste decât să participe la jocuri, se concretizează în atenția la destinele celorlalți dar și în autocontemplația împinsă uneori până la dedublare. Tema evreului rătăcitor este ilustrată cu asupra de măsură de mulți dintre cei apropiați. La aproape toți și foarte marcant la mama sa, Ana, născută Leitner, devenită ziaristă și scriitoare de limba maghiară se împletește o sete nestinsă de viață cu evenimentele istorice care vor marca aproape întregul secol XX european: ascensiunea nazismului, pericolul exterminării în lagărele de concentrare, războiul, ostracizarea în noul regim comunist instalat în România. Unii sfârșesc tragic, alții scapă cu viață deși sărăciți, în funcție de locul unde s-a întâmplat să se afle sau pentru care au optat: supraviețuitorii Holocaustului "au fost, în orice caz mult mai numeroși în orașele rămase în cadrul României decât în cele cedate Ungariei hortyste". Același tip de onestitate intelectuală, precum în afirmația citată anterior, de altfel prezentă de-a lungul întregii cărți, îl determină să se întrebe în legătură cu tatăl său Iuliu Steinberger, care aderă la marxism implicându-se chiar în ajutorarea unor comuniști ilegaliști: "cum de se aliază un burgez de condiție bună cercurilor radical anticapitaliste?" Cu atât mai greu de înțeles cu cât părinții săi, bunicii autorului, fuseseră liberali ca structură și comportament. Ei nu-i vor impune o educație religioasă, respectarea strictă a prescripților rituale ș.a. Din acest motiv identitatea etnică nu și-o va concepe "nici ca pe o servitute, nici ca pe o virtute, ci numai ca pe un complex de realități întâmplate". În consecință va refuza de fiecare dată ofertele cercurilor sioniste. În schimb persecuțiile trăite sub cele trei dictaturi până la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, confiscarea bunurilor, a magazinului tatălui - părinții divorțaseră între timp - , întreruperea studiilor din motive rasiale și multe alte umilințe, dar și fascinația "împlinirilor promise, în care în curând va trebui să triumfe dreptatea socială și egalitatea națională, iar individul să se realizeze în deplină libertate", toate acestea la un loc îi determină hotărârea de a se înscrie în Partidul Comunist Român, unde va fi primit înainte de termenul statutar, la numai 17 ani și 8 luni, pe 30 decembrie 1945. De acum înainte viața privată și cea publică vor interfera pe tot parcursul existenței, Ion Ianoși dovedind înțelepciunea de a le ține în echilibru fără ca vreuna să o anuleze pe cealaltă; lucru deloc ușor în condițiile dictaturii ce va urma. Vocația sa etică de a descoperi virtutea ca medietate între două extreme (sensul aristotelic), se va exercita nu doar practic, ci și teoretic în câteva dintre cărțile ce vor urma (ciclul numit *Moralități*).

Deocamdată în 1947, devine student la Facultatea de Litere a Universității maghiare "Bolyai" din Cluj după ce recuperase într-un ritm foarte alert trei ani de studii liceale întrerupte, cum am spus, din motive rasiale în timpul dictaturii antonesciene. Aici leagă prietenii, bazate pe o mare sete de cultură, cu mulți studenți și studente, unii dintre ei supraviețuitori ai Holocaustului, evident marcați psihologic de această experiență, precum Judit, obligată să se prostitueze de către gardienii unui lagăr de concentrare nazist. Cei doi ani de studenție clujeană, între care în vacanța de vară lucrează pe șantierul construcției căii ferate Bumbești-Livezeni sunt, în ciuda condițiilor materiale precare percepuți ca o eliberare, deoarece "niciodată în nici o împrejurare, de către nimeni, în acei doi ani, nu mi s-a reamintit originea etnică, apartenența confesională".

În 1949 are șansa de a fi selectat, cu destule peripeții atunci, dar și ulterior, să studieze în U.R.S.S, la Leningrad, de data aceasta Filosofia. Capitolul dedicat anilor leningrădeni, 1949-1955, alternează expuneri despre istoria fabulosului oraș de pe Neva cu relatări ale evenimentelor politice din Uniunea Sovietică - și se petrec multe în acei ultimi ani de conducere ai lui Stalin, până la moartea sa, pe 5 martie 1953, urmată de un început de liberalizare sub Hrusciov - și urmările lor în Republica Populară Română. Pe acest fundal istoric tulbure se desfășoară povestea de iubire cu cea care-i va fi în curând soție, Janina (născută Caffé), fiica unui cunoscut medic bucureștean. Decorul este însă al unui oraș de vis, cu insule, canale, muzee, palate, grădini, spectacole de teatru și de film, nopțile albe. "Cultura învăluitoare" a fiecărui colț vizitat transfigurează totul, mizeria din cămin, mesele sărăcăcioase, cursurile în general primitive, iar ca studenți se simt protejați "ca de un cordon sanitar" de pericolele evenimentelor politice. Mărturisește: "Pe întreg răstimpul celor șase ani de studenție - deși am traversat blocaje de angoasă, deși am urmat prescripțiile și m-am supus chiar indicațiilor recunoscute ca stupide – mă voi afla într-o stare de beatitudine. Fericirea îmi va pătrunde prin toți porii. Ea mă va defini. Ea îmi va domina orizontul. Tot restul pălea. Psihic și fizic mă uluia șansa de a trăi, zi de zi, într-un oraș feeric. Fără îndoială, și convingerile contribuiau la această stare". După succesul lucrării de diplomă despre *Problema tipicului în artă*, reverberat chiar și în ziarul *Scînteia*, este admis la "aspirantură", devenind peste un an cel dintâi "candidat (doctor) în științe filosofice" originar din România.

Următoarele două capitole acoperă perioada petrecută la București din 1955 anul revenirii în țară și corespund celor două etape distincte ale comunismului românesc, până în 1965 și după aceea până în 1989. Evenimentele principale sunt: adoptarea limbii și culturii române sub influența soției, schimbarea numelui din Ioan - Maximilian Steinberger în Ion Ianoși, nașterea unicului copil, Maria (Mașa), profesoratul în specializarea estetică, mai întâi la I.A.T.C, apoi la Facultatea de Filosofie, ulterior și la cea de Filologie, cooptarea în Comitetul Central al P.M.R la Secția de Științe și Cultură. Propunerea de a lucra ca activist în C.C îl flatează la început, recunoaște avantajele materiale și de poziție socială pe care le-a obținut, pentru ca, peste ceva timp să constate: "Realizam tot mai mult inutilitatea muncii mele. Tăiam frunză la câini. Tot ce urmăream era ca măcar să nu fac rău cuiva - dacă tot nu eram în stare să-i fac un bine". Se va dedica din ce în ce mai mult scrierii primelor sale cărți. Debutează în volum cu *Romanul monumental și secolul XX* urmată de *Thomas Mann*, monografie considerată ulterior ca fiind adevăratul debut, care-i va prilejui o călătorie în Elveția, la Arhivele Thomas Mann din Zürich unde o va întâlni pe fiica cea mare a marelui scriitor german. Vor urma și alte călătorii, ca invitat la congrese internaționale de estetică, în condiții din ce în ce mai precare financiar. Este ales secretar al Secției de critică și istorie literară și membu în Consiliul Uniunii Scriitorilor. În această calitate receptează schimbările în ceea ce privește libertatea de expresie de după tezele din iulie 1971 ale lui Nicolae Ceaușescu. Ultimul deceniu al comunismului îl trăiește în aceleași condiții de foame și de frig precum majoritatea populației.

Capitolul final, după 1990, aduce în prim plan acuzele legate de activitatea anterioară. Se apără singur, pledează pentru nuanțarea judecăților în privința cazurilor individuale, nu numai al său, și apără la rându-i mulți colegi, pe care-i consideră acuzați pe nedrept. Primește și ajutorul unor personalități precum: Mihai Șora, Andrei Pleșu, Marta Petreu, Ion Vartic... Interesul său cultural se deplasase încă din anii '80 de la estetică la istoria ideilor filosofice și literare, precum și spre probleme de etică. Scrie în continuare cărți pe astfel de teme, precum și Prefețe sau Postfețe la traducerile doamnei Janina Ianoși din culturile rusă și germană. Viața, punctată și de multe călătorii în Occident, dar și în Rusia sau Israel, o bursă de *senior fellow* la Budapesta, cursuri și conducere de doctorate ar fi decurs normal, cu bune și cu rele (moartea părinților, acumularea unor nedreptăți ș.a) dacă n-ar fi fost evenimentul cumplit prin contra-firescul său al morții fiicei Maria Ștefănescu în vara anului 2011.

Prin alternanța panoramărilor și focalizărilor asupra câte unui aspect personal sau/ și politic *Cronica unei vieți* reușește să ofere o frescă veridică a unei perioade marcate de schimbări profunde în istoria țării. Istoricii, și nu numai ei, vor găsi cu siguranță multe informații, precizări, detalii despre oameni și fapte.

Prin alternanța panoramărilor și focalizărilor asupra câte unui aspect personal sau/ și politic *Cronica unei vieți* reușește să ofere o frescă veridică a unei perioade marcate de schimbări profunde în istoria țării. Istoricii, și nu numai ei, vor găsi cu siguranță multe informații, precizări, detalii despre oameni și fapte. Dar cum să înțelegem titlul: *Internaționala mea*? Deși autorul nu ne livrează prea multe precizări, explicitări, după lectura cărții se pot desprinde mai multe aspecte, rațiuni ale readucerii în actualitate a unui termen cu o istorie controversată. Un prim aspect ar fi de natură etnică: condiția de dublu minoritar, evreu și maghiar îl predispune, firesc, încă din tinerețe la o aspirație spre multiculturalism. În plus, călătoriile îi actualizează cosmopolitismul nativ. Apoi, aceeași condiție minoritară îl face să opteze pentru stânga marxistă, internaționalistă ca opusă oricărui naționalism, inclusiv național-comunismului. Îi va rămâne consecvent și după prăbușirea Blocului socialist. Acest aspect politic este strâns legat de cel principal, etic, de care ține sensibilitatea în fața nedreptăților sociale și utopia egalității de șanse pentru fiecare om indiferent de particularitățile sale. Formula *Internaționala mea* cu accent pe ambii termeni, cum precizează *Cuvântul înainte,* înseamnă așadar asumarea de către Ion Ianoși, fără frustrări sau resentimente, a condiției etnice de minoritar evreu - cea de maghiar e depășită prin integrare în cultura română - și de om de stânga, consecvent convingerilor sale, indiferent de conjucturile istorice[2]. Ea nu propune un model așa-zis internaționalist de a fi, ci, eventual, pledează pentru integrarea reală în structuri mai cuprinzătoare precum Uniunea Europeană, dar cu deschidere și spre alte spații culturale cum ar fi Rusia. "<<Internaționala mea>> se simte întru totul solidară anume cu edificarea Europei unite", spune undeva. Opțiunea pentru ⟶

Semnal

ANDREI VELEA - "Lumea e o pisică jigărită"

Semnalăm apariţia celui de-al treilea volum de versuri semnat de poetul gălăţean Andrei Velea, intitulat "Lumea e o pisică jigărită", în condiţii grafice şi tipografice de excepţie, la editura Brumar, Timişoara, 2012. Autorul a mai semnat două volume de poezie: „Hotel în Atlantida", editura Fundaţiei culturale Antares, Galaţi, 2011 şi „Gimnastul fără plămâni", editura Centrului Cultural „Dunărea de Jos", Galaţi, 2010. Cele trei cărţi şi calitatea scriiturii lor au convins critica şi juriul U.S.R care i-a conferit calitatea de membru al breslei.

Mihail Gălăţanu: „Andrei Velea practică un minimalism bine temperat. Textele sale sunt sagace şi surprind, din când în când, tonalitatea deprimantă a provinciei, cu anodinul ei. Au umor, întotdeauna, chiar dacă e bine camuflat sub un declarativism fals patetic. Este, la această oră, una dintre vocile lirice pregnante ale Galaţilor. […] Universul lui Andrei Velea este populat de târfe, combinişti, peşti, poeţi – ca şi universul real. Texte în care tatăl apare, şi el, ca personaj liric, vădesc sensibilitatea, afecţiune şi, nu în ultimul rând, rezerve speciale de tandreţe. Poetul ne este, el însuşi, un prieten prin text. Pe viaţă. […] Interesant este că poetul nu e tributar, ca formaţie, deşi biologic este douămiist, niciuneia dintre generaţiile optzeci sau nouăzeci, deşi le-a asimilat, vădit, ca experienţă preliminară de lectură."

Reproducem un poem din cartea semnalată: Confesiunea unui stalker: * „există un loc în tine/ unde doar eu te pot conduce/ sunt un stalker blestemat, ateu,fără prestanţă socială, rude, familie,respect de sine sau alte credinţe/în afară de una singură: / aceea că există un loc în tine/ unde doar eu te pot conduce!//sufletul meu, ieftin ca o monedă de schimb,/sufletul meu ca o pâine/ în care s-au turnat prea multe chimicale,/sufletul meu ca o pâine/ pe care-o mănânci doar de foame,/sufletul meu damnat,/ca de violator care n-a atins o femeie,ca de criminal care nu ştie cum arată un cuţit,/ sufletul meu ieftin,/pe care ţi-l închiriez cu o bucurie alienată/atunci când mă plăteşti să te conduc// ce uşor îmi este/ când fericirea e atât de simplă,/ precum cea a unui şofer/ fără pedale şi volan/ pe o autostradă cu legi de circulaţie mereu rescrise/ ce dificil îţi este ţie/ să ajungi în faţa unei uşi/ dincolo de care toate adevărurile despre tine/ stau înşiruite ca soldaţii,/gata să moară,/ spânzure,/ tragă,/ ucidă,// iar tu să te decizi dacă să intri/ fără a invoca puterea magică a zarurilor/ nimeni nu a deschis acea uşă,/ dar asta nu mă face inutil// există un loc în tine/ unde doar eu te pot conduce,/ un loc în care nimeni n-a intrat vreodată,/ un loc pentru care mi-am vândut ieftin sufletul/ mi-ai plătit doar pentru a afla ce înseamnă speranţa/ şi cât dintr-o ţigară valorează certitudinea/ iar dacă vei crede că e puţin,/ atunci află că pentru mine asta e totul!/ eu nu am dumnezeu, familie sau rude,/ nu am prestanţă socială/ eu cred doar în drumul/ către un loc din tine/ în care nu vei intra vreodată." **(A. SIBICEANU)**

Florian Silişteanu

Din cana cu păsări
pentru țara mea

sunt precum e o găleată scoasă din fântână goală
frigul sapă șanțului adâncimea soarelui
s-a dus depărtărilor un alai al cuiului
sinele pe dinlăuntru dă cu smoală

prieteni dragi tovarăși luați vă rog aminte
despre mine mâine să îmi spuneți președinte
ori de scara blocului șchiopătând norocului
ori de dincolo din distanța frigului

iată primăvara toată are loc într-o găleată
ies dintrânsa ghiocei luați și dumneavoastră
vine-o umbră decupată parcă din altă găleată
când la trap când în galop trece prin fereastră
care nu se sparge care nu-i din sticlă care nimănui nu strigă
vai de tine țară …din această călimară

→ limba şi cultura română a fost în schimb una decisivă pentru destinul său de cărturar şi nu numai, dovadă opera scrisă şi cea de dascăl, precum şi refuzul de a emigra, având atâtea ocazii, în Occident sau în Israel. Îi scria astfel într-o dedicaţie lui Alexandru Paleologu: "E bine (şi frumos) să ne asumăm menirea în locul care s-a întâmplat să fie al nostru". Tocmai asumarea fără complexe de superioritate sau de inferioritate a "rădăcinilor dobândite" îl face deschis spre dialogul cu cei de alte opinii şi orientări. "Am fost şi am rămas, declară el, un om de stânga, aplecat în scris şi asupra unor oameni de dreapta". Dialoghează, spre exemplu, intens cu Constantin Noica şi Nicolae Steinhardt. Cu primul corespondează fără a se întâlni faţă către faţă, iar după mulţi ani îi va consacra o carte. Cu monahul de la Rohia are un schimb, pătimaş pe alocuri, de opinii adesea contradictorii, în discuţii directe sau tot prin scrisori. " Talentul de a dialoga" pe care i-l remarca Andrei Pleşu îl face capabil de prietenie cu mulţi oameni de cultură. Sunt admirabile paginile dedicate unor prieteni precum: Radu Cosaşu, Zigu Ornea, Valeriu Cristea, Marta Petreu, Ion Vartic, Marian Papahagi, Andrei Pleşu... Pe lângă talentul de portretist se remarcă mai ales capacitatea lui Ion Ianoşi de a empatiza cu suferinţa celor apropiaţi[3].

Opţiunea centrală, cu valoare ontologică, deoarece nu se poate cu nici un chip negocia, a lui Ion Ianoşi este una declarat iluministă; un Iluminism cu prelungiri în marxism, având corelate un gust clasic atras totuşi de căutările romanticilor şi de asemenea un raţionalism ce ia în calcul şi iraţionalul. Autorii cărora le va dedica monografii sau studii, Tolstoi, Dostoievski, Nietzsche ş.a. sunt chiar de acest tip: "<<clasici>> (postiluminişti), dar totodată cu marcate deschideri <<romantice>>, raţionalişti cu ispite iraţionale". De altfel, deschiderile datorate atât opţiunilor teoretice cât şi educaţiei burgheze central-europene sunt cele care-l salvează de servituţile ideologiei numite "marxist-leniniste" , dar care aşa cum a încercat să demonstreze prin cărţi şi antologii, este o deformare a gândirii lui Marx. "M-a salvat meseria, afirmă spre finalul cărţii. Soluţia mea a fost să mă retrag în cercul profesiei, cursurile de estetică şi eseurile despre personalităţile de vază sau istoria ideilor". Iluminismul cultural implică şi ataşamentul, la rându-i asumat faţă de celebra deviză a Revoluţiei franceze: *Libertate, Egalitate, Fraternitate*. Viziunea egalitară i-a determinat opţiunea politică de stânga; spre fraternitate va năzui mereu, dar o va şi trăi în bucurie cu oamenii de cultură de diverse formaţii şi orientări; libertatea şi-a cucerit-o, atât cât a fost posibil în opresivul regim comunist, căci a reuşit să nu facă lucruri contrare voinţei şi conştiinţei sale. Compromisuri au existat, recunoaşte că dictate de frică, însă principalul scop moral a fost în anii totalitarismului "să nu transformăm *frica* în *laşitate* (s.a.)" Echilibrul celor trei valori iluministe, nu simple vorbe în cazul său, îi determină reticenţa şi poziţia adeseori critică faţă de societatea actuală, pretins liberă, dar care a uitat complet idealul egalităţii şanselor şi exacerbând individualismul lacom a condus şi la dispariţia fraternităţii. "Toată viaţa, spune o altă confesiune, am visat să am prieteni continuatoari ai meseriei , apropiaţi în convingeri. Am eşuat pe toată linia: prietenii s-au rărit, şi nu doar în urma dispariţiei lor fizice naturale, meseria mea a intrat într-un con de umbră, tot mai deasă, colegii mei tineri s-au orientat către alte domenii, de curând privilegiate, convingeri apropiate împărtăşeau numai excepţiile de la regulă". Amărăciunea tonului mărturiseşte o singurătate accentuată tragic de boala şi moartea fiicei sale[4]. Dar poate că e şi un revelator al limitelor prea-omeneşti ale unei concepţii iluministe, pur umaniste. Asumată până la capăt, ea a conferit destinului lui Ion Ianoşi, în ciuda tragicului din final, un caracter împlinit. Şi totuşi parcă mai e ceva, rămas încă nespus, poate cheia unui mister mai adânc, de dincolo de om[5].

Note:

1 Cărţile cu tematică autobiografică anterioare sunt: *Secolul nostru cel de toate zilele* (1980), *Opţiuni* (1989), *Idei inoportune*(1995), precum şi alte texte publicate în câteva volume omagiale ce i-au fost dedicate.

2 Consecvenţa cu sine, ca şi disponibilitatea pentru dialog şi toleranţă explică întrucâtva de ce adesea primeşte "simpatii din partea unor colegi cu idei diferite de ale mele sau chiar opuse şi resentimente - anume de la persoane ce păreau situate aproape de convingerile pe care le împărtăşeam". Adaug că nu ezită să pună un bemol laudelor ce-i sunt adresate, iar argumentele criticilor le redă întotdeauna cu fidelitate.

3 Stilul ce poate părea uneori rece, distant, ascunde în subtext multă căldură umană. În plus, confesiunile ce contrapunctează relatarea evenimentelor, fără multe judecăţi de valoare şi comentarii, fac ca lectura să nu fie obositoare în ciuda numărului mare de pagini.

4 Cartea se încheie totuşi cu ideea continuităţii vieţii şi familiei prin cei trei nepoţi.

5 Cercetător asiduu al *Bibliei*, atât al *Vechiului*, cât şi al *Noului Testament*, faţă de care mărturiseşte un mare respect, Ion Ianoşi anunţă undeva în carte că ar vrea să poată relua eseul *Alegerea lui Iona*, îmbogăţindu-l cu alte perspective. Este ceea ce ne dorim şi îi dorim să realizeze.

Opțiunea centrală, cu valoare ontologică, deoarece nu se poate cu nici un chip negocia, a lui Ion Ianoși este una declarat iluministă; un Iluminism cu prelungiri în marxism, având corelate un gust clasic atras totuși de căutările romanticilor și de asemenea un raționalism ce ia în calcul și iraționalul.

Număr ilustrat cu imagini din Munții Liban.

O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, îi anunțăm pe colaboratorii noștri că *Argeș* nu publică decât texte originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc., iar textele nu le primește decât în format electronic, cu diacritice.

actualitate

Revista **ARGEȘ** poate fi procurată și prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor. **IMPORTANT!** Vă puteți abona pentru anul 2013, costul abonamentului fiind de 42 lei/an. Plata se face prin mandat poștal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel.: 0248/219976, 216348, fax: 210068. e-mail: revista_arges@yahoo.com. Revista de cultură *Argeș* poate fi procurată în București de la librăria Muzeului Literaturii Române.

ARGEȘ
- **Revistă lunară de cultură**
- Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Pitești** și a **Uniunii Scriitorilor din România**
- Editată de **Centrul Cultural Pitești**
- Membră **ARIEL**

Senior editor: **IPS CALINIC**
Redactor-șef: **DUMITRU AUGUSTIN DOMAN** (augustindoman@yahoo.com, http://www.blogdoman.blogspot.com)
Consilieri editoriali: **NICOLAE OPREA, MARIN IONIȚĂ**
Secretar de redacție: **SIMONA FUSARU** (s_fusaru@yahoo.com, http://www.fusaru.blogspot.com).
Redactori: **MARIANA ȘENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU**

Redacția: Pitești, Casa Cărții, Centrul Cultural Pitești;
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro;
e-mail: revista_arges@yahoo.com
tel.: 0248/216348, 219976
fax: 210068
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la SC Argeșul liber SA
ARG PRESS

Fiecare autor care semnează în revista **ARGEȘ** răspunde moral și juridic de conținutul afirmațiilor sale.
Textele și fotografiile aduse în redacție nu se înapoiază.

Mihai Barbu

Orice călătorie la Ierusalim e, inevitabil, un voiaj în viitor

Un reportaj obiectiv, în 14 opriri sentimentale, din anul 5773 (III)

La Marea Moartă am ajuns la minus 416 metri sub nivelul oceanului planetar. Este apa cea mai sărată din lume, având o salinitate de opt ori mai mare decât orice mare sau ocean de pe glob. Nu poţi înota decât pe spate. Dacă înoţi cu faţa rişti să-ţi intre apa în ochi şi în gură şi nu mai poţi reveni, decât cu greu, la poziţia bipedă.

8. În sfârşit, cu faţa la Zid

Istoria Zidului este extrem de sinuoasă. Ca să ne referim doar la epoca recentă, după războiul din 1848, cartierul în care se afla Zidul a căzut în mâinile iordanienilor şi a fost, în mare parte, distrus. După negocieri tensionate între o delegaţie de rabini evrei şi iordanieni s-a acceptat o încetare a focului pentru două ore. A fost un timp extrem de scurt în care 1.300 de evrei civili au putut fi evacuaţi. În principiu, acordul de armistiţiu garanta evreilor accesul la Zid, dar iordanienii nu l-au respectat şi au mers până acolo încât au amplasat un WC public în apropierea locului de rugăciune. Israelul a preluat zona după războiul din 1967. La o lună după război, evreii au acordat rezidenţilor din cartierul arab aflat în faţa Zidului trei ore pentru a evacua, la rândul lor, zona. Apoi au trecut prin lama buldozerului cartierul Magharba ce data din secolul XII. Acum, în faţa zidului este o enormă esplanadă pe măsura importanţei zonei pentru religia oficială. Zona pentru rugăciuni este tratată ca o sinagogă şi este împărţită în două. Partea din dreapta, mai mică, este rezervată femeilor iar cea din dreapta - bărbaţilor. Ultrareligioşii susţin că onoarea de a te ruga lui Dumnezeu trebuie să fie doar a bărbaţilor şi prin urmare se opun prezenţei femeilor la Zid. Se spune că, uneori, din această pricină, au loc şi conflicte. Când am fost noi acolo, am sesizat doar prezenţa unei zone tampon, la fel ca la aeroport, în care îţi sunt controlate bagajele după care trebuie să treci printr-un filtru de securitate. Apoi te poţi bucura de imensitatea pieţii şi a lumii care se află în prezenţa lui Dumnezeu. După război au fost infuzii mari de capital privat şi guvernamental care au permis repopularea zonei cu rezidenţi evrei. Apartamentele din această zonă sunt foarte scumpe şi au fost achiziţionate de evrei americani, de ultrareligioşi şi de sionişti. Curtea Supremă a hotărât în 1981 ca palestinienii şi toţi cetăţenii care nu au origine evreiască să nu poată achiziţiona proprietăţi în cartierul evreiesc.

9. Via Dolorosa trece, azi, printr-o mare. De oameni şi maşini

Ca să ajungi pe Via Dolorosa (Drumul Durerii), obiectivul cel mai important al pelerinilor creştini ce vizitează Ierusalimul, trebuie să intri pe Poarta Leilor. Via Dolorosa reprezintă, cu aproximaţie, Drumul Crucii pe care l-a parcurs Iisus în urmă cu 2.000 de ani. Acum, limba vorbită de-a lungul acestui traseu este araba, iar locuitorii cartierului sunt palestinieni. Pelerinii se amestecă cu localnicii într-o aglomeraţie aproape sufocantă. Pe anumite porţiuni circulă maşini, microbuze şi tractoare care trag după ele remorci încărcate fie cu marfă, fie cu resturi menajere. Aici s-a văzut că fără umbrela tricoloră a doamnei Ruth şi fără şepcile albastre ale domnului Yacov ne-am fi rătăcit definitiv în marea de pelerini şi localnici. Drumul are 500 metri, dar din cauza aglomeraţiei pare mult mai lung. De-a lungul lui se înşiră cele 14 staţii, marcate cu plăci de fier negru pe care este indicat numărul cu cifre romane. Traseul acestui drum a fost, în timp, subiect de mare şi prelungită dispută între biserici. Între secolele XIV şi XVI, pelerinii au urmat drumul propus de călugării franciscani care avea, însă, doar opt opriri. Cum în Europa exista, potrivit Evangheliilor, o tradiţie a celor 14 staţii, Ierusalimul s-a conformat şi el scrierilor sfinte pentru a nu-şi dezamăgi pe milioanele de pelerini sosiţi de pe Bătrânul Continent.

Grupurile de pelerini catolici se opresc la fiecare staţie a drumului crucii şi intonează imnuri de slavă dedicate Mântuitorului. Din acest punct de vedere, dacă se rătăceşte vreun italian în furnicarul de pe Via Dolorosa are mai multe şanse, dacă are ureche muzicală, să-şi regăsească grupul decât un român ortodox

Drumul este înţesat, pe o distanţă apreciabilă, de tot felul de magazine cu suveniruri creştine, ţinute de palestinieni. Produsele expuse în magazinele lor nu au preţ. Nimeni, în afara patronului, nu cunoaşte preţul exact al fiecărui produs. Nici băieţii de prăvălie nu-ţi pot indica preţul la care poate fi vândut un produs, chiar după negocieri intense, până nu îl întreabă pe patron. Ultimul preţ îl fixează el. Cumpărătorul trebuie să mimeze, la sfârşitul discuţiilor despre preţul exact, dezintesesul faţă de ceea ce tocmai negociase până atunci, dacă nu a obţinut preţul pe care l-a propus el. Atunci e marele moment psihologic. Ca să nu te piardă de muşteriu, patronul se face că lasă de la el şi părţile se despart amical. Fiecare e convins că, în ceea ce îl priveşte, a făcut o afacere bună. De fapt, zic manualele de comerţ, o afacere este bună abia atunci când câştigă ambele părţi.

Dacă toate denumirile obiectivelor turistice din Ierusalim au cel puţin două variante, Poarta Leilor se poate mândri cu patru. Arabii îi spun Bab al Ghor (Poarta Văii Iordanului) sau Bab Sittna Maryam (Poarta Maicii Domnului), iar creştinii i-au spus şi Poarta Sfântului Ştefan, după numele primului martir creştin, alungat din oraş şi omorât cu pietre după ce fusese acuzat, pe nedrept, de blasfemie. Toate porţile cetăţii sunt deschise cu excepţia uneia singură. Pe această poartă se spune că va intra Mesia în Cetatea Sfântă, la a doua sa venire pe Pământ. Atunci se vor scula toţi morţii din morminte şi îl vor urma. Din acest motiv, ne-a mărturisit d-na Ruth, locurile din cimitirul de lângă această poartă sunt foarte căutate. Magnatul presei britanice, Robert Maxwell, a ţinut să fie îngropat acolo. Poate va pune o vorbă bună şi pentru ceilalţi membri ai breslei care nu-şi vor trăi somnul de veci în Pământul Sfânt...

10. Reţetele de la Marea Moartă. Din anul 5773

La Marea Moartă am ajuns la minus 416 metri sub nivelul oceanului planetar. Este apa cea mai sărată din lume, având o salinitate de opt ori mai mare decât orice mare sau ocean de pe glob. Nu poţi înota decât pe spate. Dacă înoţi cu faţa rişti să-ţi intre apa în ochi şi în gură şi nu mai poţi reveni, decât cu greu, la poziţia bipedă. În apă am stat de vorbă cu o doamnă care ne-a întrebat de unde suntem. Ea ne-a mărturisit că era din Galaţi şi că soţul ei, răposat de curând, era din Constanţa. A venit în Israel în anul 1958, pe când abia terminase clasa a doua primară. Vorbea foarte bine româneşte pentru că asta era limba pe care o foloseau părinţii acasă. Aşa se face că, la rândul ei, i-a învăţat şi pe cei doi copii ai săi limba română. Când aceştia au vizitat ţara părinţilor i-au fost recunoscători pentru că au putut intra în vorbă cu lumea românească. De la d-na Luiza Tuberman, din Oraşul Soarelui, am aflat trei dintre reţetele pe care gospodinele din Ţara Sfântă le fac de Anul Nou. Prima reţetă se referă la mâncarea lor naţională, Falafelul. Aceasta are la bază năutul. Se pun două pahare de năut în apă şi îl laşi, peste noapte, să se înmoaie. Înainte de a te culca e bine să schimbi apa care a devenit maro-bej. („Să nu puneţi bicarbonat în apă pentru că distruge vitamina B!") Dimineaţa îl speli bine şi îl pui în blender împreună cu 4-5 căţei de usturoi şi o legătură de pătrunjel, bine spălată şi fără cozi. Se mai adaugă sare, piper negru şi o linguriţă rasă de praf de supă. Apoi faci din acest amestec găluşte rotunde mult mai mari decât chiftelele. Le prăjeşti bine, pe o parte şi pe alta, în ulei bine încins de floarea soarelui sau de soia. După ce le scoţi din tigaie le pui în pită. Se adaugă trina, care e ca un sos făcut din susan, lămâie, apă şi usturoi. În pită mai introduci, după gust, salată, castraveţi muraţi, roşii, ceapă, măsline verzi şi negre.

Zidul plângerii (pentru bărbaţi)

Orice evreu care se respectă va mânca de Anul Nou un peşte. Cumperi un crap, îi scoţi oasele, dai deoparte capul şi coada apoi îl dai, de două ori, prin maşina de carne. Prăjeşti o ceapă mare până se rumeneşte. Jumătate o pui în amestec, iar jumătate în oala în care fierb, în două pahare de apă, coada peştelui, dafinul, boabele de piper negru împreună cu sarea şi cu puţin zahăr. Capul se adaugă abia la final. În pasta de peşte mai amesteci două ouă proaspete, mai pui, după gust, sare şi piper şi îţi ies nişte chiftele pe cinste. Le fierbi apoi alături de nişte cartofi tăiaţi în sferturi. La masă, găluştele de peşte le aşezi pe o tavă iar capul şi coada pe o alta. Nu se amestecă. D-na Tuberman avertizează pe cei care vor să gătească peştele după reţeta originară să scoată din capul peştelui un mic triunghi alb, mic cât unghia şi să-l arunce la gunoi. În caz contrar, riscaţi ca acest mic triunghi să vă amărască tot peştele...

De Anul Nou, în Israel, se mai mănâncă, neapărat, o prăjitură cu miere. Se face un chec din trei pahare şi jumătate de făină, patru ouă, o jumătate pahar de ulei, un pahar de zahăr, un pahar de miere şi un pahar de cafea neagră. Albuşul îl pui în blender împreună cu uleiul, zahărul şi scorţişoara. Ca să se lege spuma se adaugă şi un strop de sare. Trebuie să avem grijă să nu se facă niscaiva cocoloaşe, aşa că, folosindu-ne de dosul unei linguri de lemn, amestecăm lent şi, în acelaşi timp, le distrugem pe toate. Punem totul în cuptor şi lăsăm să se coacă, la 160 grade Celsius, timp de o oră. Dacă înfigem în chec un chibrit sau o scobitoare ne vom da seama imediat că prăjitura noastră e gata. Atunci lemnul chibritului sau al scobitorii e perfect uscat.

(va urma)